

STRATEGIE HOSPODÁŘSKÉHO RŮSTU

OBSAH:

OBSAH:	i
Úvod	2
■ ■ KAPITOLA 1 ■ ■ Česká republika v globalizovaném světě a Evropské unii	5
1.1 Evropská unie a Lisabonská strategie na cestě k dosahování konkurenceschopnosti	6
1.2 Konkurenceschopnost České republiky	7
■ ■ KAPITOLA 2 ■ ■ Odkud kam	10
2.1 Odkud kam v Institucionálním prostředí pro podnikání	10
2.2 Odkud kam ve Zdrojích financování	13
2.3 Odkud kam v Infrastruktuře	16
2.4 Odkud kam v Rozvoji lidských zdrojů	19
2.5 Odkud kam ve Výzkumu, vývoji a inovacích	22
■ ■ KAPITOLA 3 ■ ■ Naplňování vize	25
3.1 Institucionální prostředí pro podnikání	25
3.1.1 Příznivé legislativní prostředí a zlepšení vymahatelnosti práva	25
3.1.2 Zajistit efektivní a výkonnou veřejnou službu	29
3.1.3 Konkurenceschopná daňová soustava	32
3.1.4 Zlepšit konkurenční prostředí a odstranit překážky	36
3.1.5 Efektivně využít tržně konformních podpůrných nástrojů	39
3.2 Zdroje financování	45
3.2.1 Zajistit dostatek zdrojů z EU a od mezinárodních finančních institucí	45
3.2.2 Maximalizovat příliv investic a efektivně privatizovat majetek ve veřejném vlastnictví	49
3.2.3 Vytvořit prostředí pro efektivní partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP)	52
3.2.4 Podpořit komerční zdroje financování	55
3.2.5 Obezřetně nakládat s veřejnými prostředky	58
3.3 Infrastruktura	61
3.3.1 Zvýšit mobilitu osob, zboží a informací	61
3.3.2 Urychlit realizaci investičních záměrů veřejného a soukromého sektoru	69
3.3.3 Urychlit ekonomický rozvoj regionů	73
3.3.4 Zabezpečit ochranu přírodního a kulturního dědictví	78
3.3.5 Zachovat kompetitivní výrobně-provozní náklady, optimalizovat odvětvovou strukturu komparativních cenových výhod	85
3.4 Rozvoj lidských zdrojů	88
3.4.1 Zvýšit flexibilitu vzdělávací soustavy	89
3.4.2 Zvýšit vzdělanost starší generace	96
3.4.3 Zajistit dostatek pracovních sil	98
3.4.4 Zvýšit flexibilitu trhu práce	101
3.4.5 Zajistit politiku zaměstnanosti motivující k práci	104
3.4.6 Zlepšit strategické řízení rozvoje lidských zdrojů	108
3.5 Výzkum, vývoj a inovace	110
3.5.1 Posílit výzkum a vývoj jako zdroj inovací	110
3.5.2 Vytvořit funkční spolupráci veřejného a soukromého sektoru ve výzkumu, vývoji a inovacích	115
3.5.3 Zajistit lidské zdroje pro Výzkum, vývoj a inovace	116

3.5.4	Zefektivnit výkon státní správy ve výzkumu, vývoji a inovacích	119	
■ ■	KAPITOLA 4 ■ ■	Základní fiskální principy Strategie hospodářského růstu České republiky	124
4.1	Současný stav a závazky ČR	124	
4.2	Implikace pro fiskální politiku.....	125	
■ ■	KAPITOLA 5 ■ ■	Využití strukturálních fondů a Fondu soudržnosti na podporu priorit ČR.....	127
■ ■	KAPITOLA 6 ■ ■	Monitorování výsledků SHR	130
■ ■	KAPITOLA 7 ■ ■	Autorský tým Strategie hospodářského růstu	136

**ČESKÁ REPUBLIKA – ZNALOSTNĚ TECHNOLOGICKÉ CENTRUM EVROPY
S ROSTOUCÍ ŽIVOTNÍ ÚROVNÍ A VYSOKOU ZAMĚSTNANOSTÍ.**

Cílem Strategie hospodářského růstu je významným způsobem přiblížit Českou republiku ekonomické úrovni hospodářsky rozvinutějších zemí Evropské unie. Měřeno ukazatelem **HDP na jednoho obyvatele**, je v silách země dosáhnout **v roce 2013 průměru EU**.

Na cestě k prosperitě země zaměří veřejné prostředky na podporu výrobků a služeb s vysokou přidanou hodnotou a atraktivní své prostředí pro setrvání domácích společností a příliv nových ze zahraničí. Vytvoření nových pracovních míst spolu s rostoucím hrubým domácím produktem se kladně projeví na životní úrovni obyvatel.

Úvod

Úloha Strategie hospodářského růstu

Strategie hospodářského růstu má dvě hlavní úlohy. Tou první je nastavení priorit pro koordinaci hospodářské politiky pro období do roku 2013 a nasměrování prostředků ze Strukturálních fondů a Fondu soudržnosti EU pro období 2007-13. Druhou úlohou je komunikace těchto priorit veřejnosti a podnikatelům pro lepší tvorbu jejich očekávání. Tato Strategie vznikla proto, abychom klientům státní sféry - občanům, podnikatelům i obchodním společnostem, vytvořili ty nejlepší možné podmínky pro ekonomické aktivity a maximálně efektivně nasměrovali omezené veřejné prostředky v oblastech přímé intervence.

Hospodářský růst, na jehož podporu je tato strategie zaměřena se významně odráží ve vyšší životní úrovni a je důležitým prvkem při tvorbě nových pracovních míst. Jen tak bude možno nadále zvyšovat životní úroveň. Spokojenost obyvatel také roste s rostoucím podílem hrubého domácího produktu země na hlavu.

Zaměření Strategie

Strategie hospodářského růstu je strategií priorit. Neřeší proto ani se nezabývá všemi problémy či nedostatky. Ani by neměla.

Je několik oblastí, které přímo nebo nepřímo ovlivňují mezinárodní konkurenceschopnost ekonomických subjektů bez ohledu na jejich velikost a počet zaměstnanců. Legislativní rámec, daňová soustava a regulace zprostředkované vůči podnikateli veřejným sektorem jsou pravidly hry platnými pro danou ekonomiku. Přístup podniků k finančním prostředkům a jejich cena ovlivňuje schopnost podniků měnit či rozšiřovat stávající nebo započítí nových aktivit a tedy rychlost jejich reakce na změny na trhu. Rozvinutá infrastruktura dopravní, informační, realitní a energetická má významný dopad na nákladovost výrob i poskytovaných služeb a často je i jedním z hlavních vstupů. Bez dostatku pracovníků s požadovaným vzděláním a dovednostmi kteří jsou k dispozici v místě podnikání se žádný podnik nemůže stát konkurenceschopným. A nakonec přenos výsledků výzkumu a vývoje do praxe a schopnost inovovat produkty a služby jsou klíčové pro stále se zvyšující produktivitu práce a s ní i ke stále rostoucí životní úrovni obyvatelstva. Schopnost státu ovlivnit podmínky v těchto oblastech je různá – od nastavení pravidel až po téměř výhradního poskytovatele služeb a prostředků.

Proto se **Strategie hospodářského růstu zaměřila na pět prioritních oblastí, pilířů, na kterých stojí konkurenceschopnost české ekonomiky.** Jsou jimi Institucionální prostředí, Zdroje financování, Infrastruktura, Rozvoj lidských

zdrojů a Výzkum Vývoj a Inovace. Ty jsou řazeny tak, jak na sobě vzájemně závisí – od široce zaměřeného Institucionálního prostředí pro podnikání až po vysoce specializovaný Výzkum, vývoj a inovace.

Jako nadstavbu nad zlepšováním podmínek napříč těmito pěti pilíři se Strategie hospodářského růstu zaměřuje na prorůstová opatření směřující Českou republiku k oborům a službám s vysokou přidanou hodnotou stojících na vzdělané pracovní síle a aktivně využívajících výsledků domácího i mezinárodního výzkumu a vývoje ke zvyšování své konkurenceschopnosti. Strategie je také vedena snahou o využití stávajících konkurenčních výhod České republiky a jejich další prohloubení.

Strategie hospodářského růstu v kontextu české hospodářské politiky

Strategie hospodářského růstu se vědomě zaměřuje na ekonomický pilíř nejvyššího strategického dokumentu země - Strategie udržitelného rozvoje. Zbývající dva pilíře, pilíř sociální a pilíř environmentální, respektuje.

Strategie hospodářského růstu má být zastřešujícím dokumentem pro veškeré ostatní dílčí i průřezové koncepce a politiky. Nově vytvářené koncepční dokumenty musí být se Strategií hospodářského růstu v souladu a stávající dokumenty by se podle ní měly aktualizovat. Co se týče průřezových dokumentů, bude z ní v bezprostřední návaznosti vycházet Národní rozvojový plán na léta 2007-2013 a dále také Národní program reform na léta 2005-2008.

Filosofie Strategie hospodářského růstu je postavená na synergii pěti pilířů a jako taková musí být i chápána. Mezi pilíři panuje provázanost na všech úrovních, a proto žádný z nich není postradatelný – Strategii je nutno brát v úvahu jako celek.

Strategie hospodářského růstu pracuje se čtyřmi úrovněmi detailu. Těmi kromě vize jsou

- Pilíře – 5 hlavních prioritních oblastí
- Cíle - výsledky nutné pro naplnění vize
- Úkoly - dílčí milníky na cestě k dosažení cílů
- Nástroje – použity ke splnění úkolů

Zatímco Pilíře Cíle a Úkoly SHR společně tvoří strategický rámec posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky a její zaměření na výroby a služby s vysokou přidanou hodnotou, nástroje ve formě konkrétních doporučení dále zpřesňují cesty, jimiž by se hospodářská politika měla vydávat.

Naplňování Strategie hospodářského růstu

Naplňování priorit Strategie hospodářského růstu po jejím schválení bude vyžadovat tři hlavní vstupy. Efektivní řízení celého procesu, adekvátní financování a partnerství se soukromým sektorem.

Oblast financování je zvláště důležitá v situaci kdy Česká republika musí dostat svému Konvergenčnímu programu. Principy financování, jež jsou v zásadě založeny na realokaci zdrojů ve prospěch priorit Strategie hospodářského růstu a preference spolufinancování prostředků z evropských fondů před národními programy jsou detailněji popsány v kapitole 5.

KAPITOLA 1 **Česká republika v globalizovaném světě a Evropské unii**

Dvěma základními faktory, které determinují současné postavení České republiky v mezinárodních ekonomických vztazích a ve světové ekonomice představují postupující proces globalizace a členství v Evropské unii.

Za globalizovanou ekonomiku lze považovat takovou, v níž firmy a finanční instituce operují bez omezení národních hranic. Statky, výrobní faktory i finanční aktiva přestávají mít národní charakter.

Jestliže globalizace definičně zmenšuje manévrovací a rozhodovací prostor národních států, neznamená to, že ho ruší. Všechny státy a regiony světa dnes do soutěže o dosažení maximální konkurenceschopnosti vstupují společně s podnikovou sférou. Česká republika se v tomto prostředí nemůže stát výjimkou a neusilovat o posílení své konkurenceschopnosti, aniž by přišla o své postavení ve světové ekonomice.

Státy nebo regiony mohou budovat svou konkurenceschopnost na nerostném bohatství, nebo na nových technologiích. Můžou se snažit konkurovat vývozem ropy, nebo vývozem automobilů. Faktem je, že podstatná část zemí, které se zaměřují pouze na nerostné bohatství, není v mezinárodní dělbě práce příliš úspěšná. Úspěšné jsou země, které budují svou konkurenceschopnost na kvalitním vzdělání svého obyvatelstva a na vysoké technické úrovni svých produktů. Pro konkurenceschopnost země je také důležitá její atraktivita pro zahraniční investory a schopnost sama realizovat zahraniční investice.

Cesty ke konkurenceschopnosti mohou být různé. Zatímco anglosaský model cesty k posilování konkurenceschopnosti považuje riziko, maximální míru soukromého vlastnictví, deregulaci, a odpovědnost jedince za neoddelitelnou součást konkurenčního prostředí, v modelu kontinentální Evropy je důležitá přítomnost sociálního rozměru a v posledních letech i rozměru environmentálního. Oba modely mezi sebou po řadu let konkurují. Stejně jako je Strategie hospodářského růstu ve svých pěti pilířích založena na jejich synergii, bere si to nejlepší z obou přístupů – nechce posilovat konkurenceschopnost bez respektování sociálního a environmentálního rozměru.

Strategie hospodářského růstu vznikala s ohledem na:

- posílení konkurenceschopnosti firem ČR – zlepšení podmínek pro podnikání,
- nové rozpočtové období EU 2007-2013,

- to, že některé kroky na podporu konkurenceschopnosti lze učinit pouze tehdy dojde-li k reformám, které navrhujeme.

1.1 Evropská unie a Lisabonská strategie na cestě k dosahování konkurenceschopnosti

V březnu 2000 na jednání Evropské rady v Lisabonu vyhlásili představitelé EU nesmírně ambiciózní cíl: proměnit do roku 2010 Evropskou unii v nejkonkurenceschopnější region světa – ekonomiku znalostně orientovanou,¹ schopnou dosahovat udržitelného růstu, nabízející více kvalitních pracovních míst a umožňující dosahovat sociálního konsensu. Takzvaná Lisabonská strategie si také vytkla za cíl zvýšit průměrnou míru ekonomického růstu do roku 2010 na 3 % ročně a vytvořit dodatečných 20 milionů pracovních míst. Na dalších zasedáních² Evropská rada postupně rozpracovala tuto strategii a začlenila oblast sociální a environmentální. Společným cílem je uspokojování potřeb současné generace, aniž by se tak dělo na úkor potřeb generací příštích.³

Ukázalo se, že nastavení cílů hospodářské politiky pro souběžné splnění současně celé triády cílů není snadné. Z hlediska hospodářské politiky panují mezi třemi cíli – ekonomickým, sociálním a environmentálním – alespoň krátkodobě, spíše vztahy vzájemné rivality než vztahy komplementarity.

V roce 2004 Evropská komise vytvořila pracovní skupinu na vysoké úrovni vedenou bývalým nizozemským premiérem Wimem Kokem, jejímž úkolem bylo zhodnotit dosavadní plnění Lisabonské strategie. Jeho zpráva dospěla k závěru, že koncept strategie je v zásadě správný a problémem je spíše příliš velký počet priorit a neschopnost jejich naplňování.⁴

¹ Znalostní ekonomika: spočívá v tvorbě přidané hodnoty na základě zúročení znalostí, nejen pouze díky manuální výrobě a roste v ní význam vzdělání a využití vědeckých poznatků z hlediska celkové konkurenceschopnosti země.

² Stockholm (březen 2001) a Göteborg (červen 2001)

³ Principy tzv. udržitelného rozvoje.

⁴ Wim Kok již dříve kritizoval členské státy za lenivé tempo reform a nedostatečnou rozhodnost při dosahování lisabonských cílů. Zajímavé je jeho očekávání formulované ve vztahu k novým členským zemím: „Stávající členské státy se skutečně mohou mnohému naučit od nových členských zemí, které při přechodu k tržnímu hospodářství prošly obtížnými

Na počátku roku 2005 probíhaly diskuse nad přeformulováním Lisabonské strategie, jejíž nové směřování bylo schváleno Evropskou radou v březnu 2005. Základními dvěma cíli se staly růst a zaměstnanost. Materiál Evropské komise⁵ hovoří jasně a srozumitelně: „Obnovení růstu má klíčový význam pro naši prosperitu...“ Potřebujeme dynamickou ekonomiku, abychom mohli naplnit naše velké sociální a environmentální ambice.

Potřebujeme dosáhnout toho, aby:

- Evropa se stala přitažlivějším místem pro investice a zaměstnanost,
- znalosti a inovace se proměnily v tlukoucí srdce evropského růstu,
- naše politiky umožňovaly našim podnikatelům tvořit více a lepších pracovních příležitostí.

Dosahování environmentálních cílů (v rámci udržitelného rozvoje) a parametrů sociálních (sociálního konsensu) je podle revidované Lisabonské strategie podmíněno dosahováním ekonomického růstu (a tím i vznikem pracovních míst).

Aby podpořila dosahování cílů Lisabonské strategie Evropská rada v březnu 2005 zavázala členské země ke zpracování národních programů reforem (tzv. Lisabonských programů), které budou odrážet specifické podmínky dané země. Členské země jsou vyzvány k vypracování prvního Národního programu reforem na podzim roku 2005. Národní programy reforem budou platné po dobu 3 let, přičemž v případě změn politik na národní úrovni mohou být revidovány. Strategie hospodářského růstu bude výchozím podkladem pro zpracování Národního programu reforem České republiky.

1.2 Konkurenceschopnost České republiky

Na své cestě za zvyšováním konkurenceschopnosti a systematickým zlepšováním postavení země v evropské a světové ekonomice se ekonomika České republiky přeorientovala ze zaměření na trhy bývalého RVHP na náročné zahraniční trhy. Na těch se však zpočátku musela prosazovat s výrobky a službami s nižší přidanou hodnotou.

ekonomickými reformami. Jejich zkušenosti, například s reformou penzijních systémů, by měly být v rámci Lisabonské strategie využity.

⁵ Working together for growth and jobs – A new start for the Lisbon Strategy

Dokončení příprav na vstup do Evropské unie tak silně ovlivnilo možné cesty k dosahování konkurenceschopnosti. Implementace evropského práva (acquis communautaire) postupně uzavírala cesty založené například na nízké ceně pracovní síly. Česká republika se tedy musí spolehnout na ekonomické činnosti založené na vysoce vzdělané pracovní síle, atraktivitě pro domácí i zahraniční investory a výrobky a služby s vysokou kvalitou a přidanou hodnotou.

Dnes patří Česká republika k ekonomikám velmi otevřeným a je svým zahraničním obchodem orientována převážně na trhy vyspělých zemí, přibližně ze 70 % na ekonomiky zemí EU.

Doporučení pro směřování dalšího úsilí obsahuje i Výroční zpráva o strukturálních reformách 2005 Výboru EU pro hospodářskou politiku. Ta kromě obecných doporučení adresovaných všem členským zemím EU formuluje i specifická doporučení adresovaná jednotlivým zemím.

Specifická doporučení EU pro Českou republiku:

Jestliže Česká republika má a chce udržet krok s naplňováním Lisabonské strategie, pak by měla:

- Přistoupit systematicky a komplexně k obnově dlouhodobé udržitelnosti svých veřejných financí. Tento požadavek bere v úvahu rovněž potřebu podstatného zvýšení investic do infrastruktury.
- Pokračovat v reformě penzijního systému v souladu s již navrženým časovým plánem. Měla by současně urychleně zahájit reformu systému zdravotní péče a měla by přijmout opatření ke zmírnění fiskálního rizika souvisejícího s rostoucím objemem finančních závazků.
- Nastartovat znovu proces deregulace nájemného a posílit dopravní infrastrukturu s cílem řešit strukturální problémy trhu práce. Žádoucí je rovněž rozhodné přihlášení se vlády k reformě terciárního sektoru vzdělávání.
- Začít co nejrychleji s implementací navržených opatření ke zlepšení podnikatelského prostředí a zkrátit podle možností dobu implementace.

Navrhovaná Strategie hospodářského růstu ČR je strategií země, která

- si cení evropských hodnot a je si vědoma skutečnosti, že členství v Evropské unii přispělo k posílení její konkurenceschopnosti a zlepšení postavení ve světové ekonomice,
- vychází z Lisabonské strategie založené na posilování ekonomického růstu a snižování nezaměstnanosti,

- hodnotí reálně své současné postavení mezi členskými státy Evropské unie a usiluje o konvergenci k úrovni států nejvyspělejších,
- je si vědoma svých komparativních výhod vytvořených v nedávné i vzdálenější minulosti a je odhodlána jich plně použít pro posílení své konkurenceschopnosti a růst životní úrovně svého obyvatelstva,
- vnímá kriticky své komparativní nevýhody a chce učinit vše pro jejich odstranění

Strategie hospodářského růstu dále

- staví na pěti klíčových prioritních oblastech, ve kterých odstraňuje překážky a prioritně směřuje státem investované prostředky.
 - ▶ Institucionální prostředí
 - ▶ Zdroje financování
 - ▶ Infrastruktura
 - ▶ Lidské zdroje
 - ▶ Výzkum, vývoj, inovace

■ KAPITOLA 2 ■ Odkud kam

2.1 Odkud kam v Institucionálním prostředí pro podnikání

Česká republika čelí celé řadě problémů spojených s nepříznivým legislativním prostředím a nízkou vymahatelností práva. Systém justice není schopen zajistit rychle spravedlnost před soudem, protože soudy fungují pomalu a neefektivně. Právní normy jsou příliš složité, časté úpravy právního řádu systém spíše znepréhledňují, namísto toho, aby jej zkvalitnily. Občanské, obchodní i pracovní právo je upraveno často již překonanými předpisy, které ne vždy reflektují potřeby fungování ekonomiky. Legislativní proces navíc zcela postrádá analýzu dopadu nové regulace a vlivu na podnikatelské prostředí, takže se při přijímání nových norem nezohledňuje, zda vůbec přispívají ke zlepšení situace, nebo tak nečiní za přehnaně vysoké náklady.

Založení firmy je v České republice zdoluhavé a zákon o konkurzu a vyrovnání neplní svou funkci – bankrot trvá zbytečně dlouho a jeho návratnost je velice nízká. Korupční prostředí, respektive jeho vnímání ze strany veřejnosti, je velké, což má negativní vliv na důvěru ve stát a jeho fungování.

V soudním systému je proto nutné přistoupit k vnitřní reorganizaci, posílit zodpovědnost soudců a prosadit klientský přístup. Je potřeba provést rekodifikaci kodexů civilního práva a sjednocení smluvního práva, což přispěje k celkovému zpřehlednění právního řádu. U zahájení podnikání je nezbytné sloučit všechny současné registrace na jedno místo a učinit tak rozjezd podnikání co nejméně administrativně náročný. V oblasti insolvenčního řízení by pak mělo dojít k přijetí nového zákona o úpadku, který urychlí celý proces, posílí roli věřitelů i tržních vlivů. Bylo by též vhodné institucionalizovat hodnocení dopadu nové legislativy na ekonomické prostředí do legislativního procesu. Eliminace korupčního prostředí by umožnila normální fungování trhu, přispěla ke snížení transakčních nákladů a zvýšila důvěru lidí ve stát a jeho fungování.

Kvalita veřejné služby je mnohde nedostatečná, existuje významný prostor pro zvýšení efektivity a výkonnosti. Chybí větší koordinace, ať už z hlediska nákladového či z hlediska přístupu k uživatelům. Vzájemná komunikace státních orgánů je nevyhovující (i díky nedostatečné koordinaci informačních systémů). Výsledkem je zbytečný přenos administrativní zátěže na podnikatele i občany. Ve státní správě také doposud nebyla dostatečně prosazena a využívána koncepce e-governmentu – komunikace s využitím informačních technologií chybí jak v rámci správy jako takové, tak navenek. Ke zvýšení kvality a výkonnosti veřejné služby by napomohlo provedení

nezávislých externích auditů, zavedení klientského přístupu a lepší koordinace práce jak mezi jednotlivými institucemi veřejné správy, tak při přístupu k uživatelům. V tomto ohledu hraje významnou roli zavedení elektronické komunikace mezi státem a občany i firmami. Ucelená koordinace tak ušetří mnoho času i finančních prostředků všem zúčastněným stranám.

Daňová soustava České republiky je značně komplikovaná. Daňová kvóta, měřící pouze poměr daní a cel k HDP, není z mezinárodního hlediska vysoká. Vysoké jsou však příspěvky na sociální a zdravotní pojištění a jejich podíl na celkových daňových příjmech. Tyto vysoké vedlejší náklady práce představují významnou překážku růstu zaměstnanosti, resp. poklesu nezaměstnanosti. Daňový systém ČR také postrádá některé motivační prvky, které by pomohly přilákat mezinárodní firmy a udržely silné domácí hráče. Některé daně jsou navíc do té míry administrativně náročné, že jejich výnos je nižší než náklady spojené s jejich správou. Řada ekonomických subjektů také není nijak daňově motivována k šetrnému přístupu k životnímu prostředí.

Je proto nutné provést ekologickou daňovou reformu, která umožní přenést zodpovědnost za nápravu škod na životním prostředí na jejich původce. Dále je potřeba posunout strukturu zdanění směrem od daní přímých k nepřímým a snížit sazby příspěvků na zákonně povinná pojištění, což pomůže stimulovat ekonomický růst. Aby daňový systém efektivně plnil své role, nesmí jeho správa představovat nadměrnou zátěž pro rozpočet ani plátce a jeho výklad musí být jednotný napříč celou ekonomikou. Daňový systém by také měl svými parametry pomoci učinit zemi atraktivním sídlem pro domácí i mezinárodní firmy.

České konkurenční prostředí není efektivní v důsledku existence lokálních oligopolních a monopolních struktur. Podnikatelé musejí při registraci i vlastním výkonu podnikatelské aktivity čelit enormní administrativní zátěži, systém registrace při vstupu do podnikání je zastaralý. Komplikovaná a složitá environmentální legislativa je jednou z dalších příčin omezující rozvoj podnikání. Pokud jde nad rámec předpisů EU, znevýhodňuje české podniky oproti zahraničním a negativně ovlivňuje potenciální investory.

Pro zlepšení konkurenčního prostředí je třeba vytvářet podmínky k jeho žádoucímu rozvoji a v oprávněných případech cíleně oslabit monopolní a oligopolní struktury jejich privatizací prostřednictvím domácího kapitálového trhu. V environmentální legislativě je nutné také zohlednit zájmy konkurenceschopnosti českých podniků.

Konkurenční boj mezi státy a regiony v současnosti často ospravedlňuje používání různých forem veřejných podpor podnikání. Česká republika by se proto měla soustředit i na tuto oblast, vhodné je zejména použití nepřímých forem podpor (např. podpora sdružování firem a univerzit, důraz na vzdělanost a kvalifikaci

pracovní síly). Vedle podpory zahraničních investorů je třeba se zejména soustředit na podporu malých a středních podniků. Veřejná podpora by také měla být koncentrována do omezeného množství předem vybraných oborů, ve kterých může být ČR konkurenceschopná. Je rovněž žádoucí lépe koordinovat propagaci a prezentaci České republiky v zahraničí a zvýšit efektivitu prosazování ekonomických zájmů ČR v globalizované světové ekonomice.

2.2 Odkud kam ve Zdrojích financování

Napjatý stav veřejných financí hrozí nedostatkem disponibilních zdrojů z veřejných rozpočtů na spolufinancování „evropských“ projektů. Navíc při předpokládaném zřetelném nárůstu celkové alokace prostředků na strukturální a kohezní politiku, bude potřeba i mnohem více zdrojů na spolufinancování. Nedostatečná znalost tuzemských podnikatelských i nepodnikatelských subjektů o možnostech využívat zdroje z přímých komunitárních programů brání většímu využívání těchto zdrojů. Pro příští programové období 2007-2013 ministerstvo financí odhaduje příliv prostředků na strukturální a kohezní politiku ve výši asi 169 miliard korun ročně, což by představovalo šestinásobek současného stavu. Vhodné nasměrování peněz ze Strukturálních fondů do oblastí s nejvyšším multiplikačním efektem povede ke zrychlení růstu HDP o několik procentních bodů. K akceleraci hospodářského růstu vede i pomoc od mezinárodních finančních institucí a to ať již ve vlastní finanční podobě (přímé i nepřímé úvěry, přímé i nepřímé injekce vlastního kapitálu, poskytování grantů), tak i ve formě technické či konzultační podpory.

Neexistující legislativní rámec pro Partnertví veřejného a soukromého sektoru (PPP) nedovoluje širší využívání této možnosti, která může sloužit jako významný zdroj pro spolufinancování projektů hrazených z evropských fondů. PPP se v tuto chvíli teprve začíná rozjíždět (na celostátní úrovni) a v současné době jsou schváleny jenom 2 pilotní projekty. Chybí potřebná legislativa, metodika vyhodnocování výhodnosti PPP projektů, metodika řízení atd., která by PPP projekty umožnila. Díky dálnici D47 do Ostravy a neslavnému konci projektu s H&C je obecné povědomí o PPP velmi špatné a mnoho lidí nemá důvěru v tento princip, neboť nedokáží ocenit výhody kvalitně připraveného projektu. PPP projekty mají šanci zvýhodnit proces realizace veřejných projektů, zlevnit jejich provozování během doby trvání a zlepšit kvalitu poskytovaných služeb právě díky participaci soukromého sektoru. Projekty PPP mohou při vhodném nastavení být použity jako projekty určené pro kofinancování a vláda tedy může použít „soukromé peníze“ pro zvýšení absorpce příjmů z fondů Evropské unie. V době zvýšeného tlaku na veřejné rozpočty může tato metoda umožnit profinancování projektů veřejného zájmu, na které by vláda neměla dostatek financí.

Relativně vysoký příliv přímých zahraničních investic bude v budoucnu ochabovat s uzavíráním nákladové výhodnosti oproti vyspělým zemím a pokračujícím konkurenčním bojem na poli investičních pobídek. V současné době se v České republice koncentruje výroba s nižší přidanou hodnotou než by bylo možné, což nijak nepřispívá ke zvyšování domácí konkurenceschopnosti na globalizovaném světovém trhu. Neexistuje dostatečně odlišené zaměření podpory vzhledem k preferovaným oborům. Stále více je zřetelný syndrom „vícerychlostní“ ekonomiky:

malé a střední podniky; začínající podnikání versus firmy s významnou účastí zahraničního kapitálu. Vhodně zvolená struktura investičních pobídek může stimulovat růst investic v preferovaných oborech s vysokou přidanou hodnotou a zvyšovat velmi potřebné investice do vědy a výzkumu. Příliv investic zaměřených na vědu a výzkum může urychlit přechod ke vzdělanostní ekonomice. Větší míra zapojení domácích investorů umožní dlouhodobější vyrovnanou zahraniční bilanci, protože zisky budou reinvestovány v České republice, popř. investovány v zahraničí s jejich budoucí repatriací.

Neprivatizované podniky ve stavu přirozených monopolů zvyšují nákladovou strukturu dalších podnikatelských subjektů. Kapitálový trh neplní svoji funkci zabezpečení zdrojů financování. Česká ekonomika je historicky financována prostřednictvím dluhu; to představuje limit pro investiční aktivitu firem (dluh se musí splácet, vlastní kapitál ne). Informační bariéry a morální hazard při investičním rozhodování některých subjektů přináší celospolečenské náklady. Enormní růst zadluženosti většiny ekonomických subjektů může v budoucnu způsobit jak makro- tak mikroekonomickou nerovnováhu. Obzvláště nebezpečný je nárůst zadluženosti na neinvestiční účely. Privatizace síťových firem uvolní svázané ruce „nezávislé“ regulace odvětví a umožní zavést mechanismy využívané pro regulaci těchto trhů ve většině vyspělých zemí. Privatizace veřejného majetku může odstranit dosavadní plýtvání zdroji v řadě systémů. Diverzifikace komerčního financování ve prospěch kapitálových zdrojů přinese více zdrojů a jejich efektivní alokaci. Zlepší se finanční stabilita podnikatelského sektoru, otevře kohout domácího i zahraničního kapitálu (domácí kapitál – efektivnější alokace, omezení jeho odlivu do zahraničí; zahraniční kapitál – lepší přístup na domácí trh). Zlepšení přístupu malých a středních podniků a začínajících podnikatelských subjektů k finančním zdrojům posílí jejich stabilitu a výkonnost. Průhledná a transparentní regulace zajistí podmínky pro racionálnější investiční rozhodování. Usměrnění účelu dluhového financování prostřednictvím informovanosti a fiskálních opatření dokáže snížit dynamiku a zlepšit strukturu dluhu u jednotlivých typů ekonomických subjektů.

Veřejné výdaje jsou ve stále větší míře směřovány na zákony předem vymezené účely, obvykle neproduktivní povahy. Současně však je velmi omezen prostor pro aktivní fiskální politiku a adresnou prorůstovou výdajovou podporu. Sektory školství, zdravotnictví a penzijní systém nevyužívají svůj potenciál; poskytují nekvalitní, drahou, demografický vývoj či dlouhodobé faktory růstu nerespektující službu. Nejsou dostatečně propojeny veřejné výdaje s určitými typy příjmů, u nichž to má smysl (daně vybrané z provozu dopravních komunikací – investiční výdaje do dopravní infrastruktury; daně z příjmů vybrané od znečišťovatelů životního prostředí – výdaje na ekologii). Výrazně se nelepší daňový výběr v rámci existujících daňových parametrů; daňové nedoplatky nejsou viditelně redukovány.

V následujícím období musí dojít k redukci objemu mandatorních výdajů a ke zřetelné adresnosti zvýšeného podílu aktivních nástrojů fiskální politiky.

Deregulace a posílení individuálního prvku při zachování nutné solidarity zvýší efektivnost i kvalitu školství, zdravotnictví a penzijního systému. Propojení a bližší identifikace příjmových a výdajových položek povede ke zvýšení transparentnosti fiskální politiky a obezřetnějšímu nakládání s veřejnými prostředky.

2.3 Odkud kam v Infrastruktuře

Naše země disponovala na začátku devadesátých let minulého století nejrozvinutější infrastrukturou ze všech nových ekonomik středoevropského prostoru a díky nemalým prostředkům investovaným v uplynulých letech do výstavby infrastruktury veřejným i privátním sektorem jsme si svoji vedoucí pozici v této skupině udrželi. Přesto situaci zdaleka nelze označit za optimální. Vstoupili jsme do klubu nejvyspělejších evropských zemí, ve kterém platí jiná měřítko. Ve vymezeném časovém rámci 2005-2013 lze na základě implementace navrhovaných opatření saturovat potřeby hospodářského růstu v oblasti infrastruktury v některých odvětvích zcela a v ostatních dosáhnout rozhodujícího pokroku.

Naše hospodářství se v dopravní infrastruktuře potýká s velkými problémy. Potenciál České republiky coby dopravní křižovatky ve středu Evropy dokázalo využít pouze mezinárodní letiště v Praze Ruzyni. Zatímco v roce 1991 prošlo jejími turnikety zhruba 1,5 milionů cestujících, v roce 2005 odbaví letiště již přes 10 milionů pasažérů. Ruzyně za sebou nechala letiště ve Varšavě a Budapešti a dotahuje se na svého největšího středoevropského konkurenta, letiště ve Vídni. Pokud se pražskému letišti podaří uskutečnit plánované investice, může během následujících let převzít pozici Vídně a stát se hlavním leteckým uzlem pro střední a východní Evropu. Ostatní odvětví dopravy se takovou statistikou pochlubit nemohou. Polovina regionů České republiky stále není napojena na mezinárodní dálniční síť, plán výstavby dálnic a rychlostních komunikací není ani zdaleka naplňován a termín dokončení základní sítě se z roku na rok odsouvá. Modernizace silniční infrastruktury probíhá nedostatečným tempem. Pouze 45 % silnic I. třídy dosahuje normových parametrů, zbytek, tj. 3300 km je veden v původních trasách. Desítky měst a obcí ležících na hlavních tazích se dosud nedočkaly obchvatu ani upraveného průtahu. Dopravní zácpy ve městech omezují podnikání a negativně ovlivňují zdraví obyvatel. Doslova katastrofální situace panuje v údržbě a obnově pozemních komunikací. Své pozice na přepravním trhu ztrácejí rok od roku železnice, marginálním odvětvím se stává vodní doprava. Podle statistiky Ministerstva dopravy klesl poměr přepravních výkonů v nákladní dopravě mezi železniční a vodní dopravní cestou na jedné straně a silniční dopravní cestou na druhé straně za posledních 15 let z 60:40 na 25:75. Obdobně nepříznivé trendy lze vysledovat v oblasti přepravy osob. Podpora veřejné osobní dopravy není vždy využívána účelně a hospodárně z důvodu uměle udržované konkurence mezi drážní a autobusovou dopravou. Integrované systémy přepravy osob jsou provozovány jen v omezených územích. Zatímco na počátku 90. let byl podle údajů MD poměr hromadné dopravy k dopravě individuální 80:20, v současné době je zhruba na úrovni 50:50 a nadále klesá. Existující imperfekce na poli dopravy podvazují mobilitu zboží a osob a do značné míry snižují růstový potenciál této země.

Relativně příznivá je výchozí pozice České republiky v telekomunikacích. Výdaje na informační a telekomunikační technologie v poměru k HDP převyšují v Česku průměr EU. Země disponuje hustě rozvětvenou sítí metalických kabelů, stejně jako vysokým počtem celulárních rádiových vysílačů. V minulých letech u nás proběhla plná digitalizace telefonní sítě. ČR se může chlubit také vysokou penetrací optických kabelů s výjimkou přístupových sítí a přípojek. Na špičce, a to i ve srovnání s vyspělým světem, jsme ve využívání mobilních telefonů, jejichž rozšíření mezi aktivní části obyvatelstva dosahuje hladiny nasycení. Hůře jsme na tom v pevné komunikační síti, kde k pomalejšímu technologickému pokroku přispívá nedokonalá regulace a potažmo nedostatečný konkurenční tlak alternativních operátorů. Oproti vyspělým zemím jsme opožděni také v přechodu na digitální televizní a rozhlasové vysílání a v zavádění mobilních sítí třetí generace. Stále nízké je rozšíření připojení na internet. V uplynulých dvou letech se zlepšila situace v oblasti nízkorychlostního přístupu, za vyspělým světem však značně zaostáváme v oblasti vysokorychlostního přístupu. Právě na tuto oblast je přitom nutno napřít největší pozornost a zachytit probíhající a především nadcházející technologické trendy. V žádném ohledu není totiž hospodářský růst založený na znalostní ekonomice více svázaný s infrastrukturou, než právě prostřednictvím širokopásmového připojení. Výzvou pro státní politiku a dlouho neopakovatelnou příležitostí následujících několika málo let je vytvořit v ČR podmínky pro implementaci moderní infrastruktury založené na optických vláknech a dalších pokročilých technologiích. Vysokorychlostní přenos dat, hlasu a obrazu umožní rozšíření práce na dálku, tzv. teleworking, který má zásadní význam pro řešení problémů zaměstnanosti, dopravy a životního prostředí. Elektronické vzdělávání, tzv. e-learning, otevře cestu k celoživotnímu vzdělávání, tolik důležitému ve společnosti založené na znalostech. Revoluční internetové aplikace usnadní život podnikům, kterým prudce vzroste produktivita práce, a občanům, kteří svoji energii a čas ušetří pro profesní a zájmové činnosti.

Silné stránky, ale také hrozby v podobě zdražování a vzrůstající závislosti na primárních zahraničních zdrojích vykazuje domácí energetika. Na jedné straně můžeme s uspokojením konstatovat, že elektrifikace a plynofikace území vykazuje nejen dostatečnou míru pokrytí, ale i vyspělou technologickou úroveň a vysoký stupeň zabezpečení dodávek. Na druhé straně platí, že energetická i elektroenergetická náročnost tvorby HDP jsou v ČR stále téměř dvojnásobné oproti průměru zemí EU. Nejhorší jsou na tom v tomto ohledu doprava, průmysl a stavebnictví. Je potěšitelné, že v porovnání se západem Evropy máme dosud velmi kompetitivní ceny elektřiny, plynu a tepla. Probíhající liberalizace energetického trhu je však spojena s hrozbou urychlené unifikace cen v celoevropském prostoru a ztráty konkurenční výhody českého spotřebního průmyslu. Například v letošním roce došlo v souvislosti s otevíráním trhu namísto stabilizace či snižování cen k pravému opaku. Obdobně jako telekomunikace, také energetický trh se potýká s asymetrií násobenou

neukončenou privatizací dominantního výrobce elektřiny, státem spoluvlastněné společnosti ČEZ. Cenové tlaky je třeba vnímat jako další významný signál a příležitost k urychlení změny ve struktuře HDP a ke snižování energetické náročnosti hospodářství.

Vzrůstajícím cenovým tlakům budou v následujícím období čelit také vodohospodářská odvětví. Platby za vodné a stočné v současnosti zatěžují podniky a obyvatele relativně velmi málo. Ceny v oboru nicméně rostou a nadále porostou v souvislosti s nutnými investicemi do výstavby úpraven pitné vody a čistíren odpadních vod v návaznosti na přejímání evropských standardů.

Infrastrukturu ovšem netvoří pouze dopravní stavby a inženýrské sítě, ale také veškeré reality. Zde se nyní zmíníme pouze o bytovém segmentu a segmentu průmyslových nemovitostí. V sektoru bydlení sehrává stát dlouhodobě pozitivní i negativní úlohu. Úspěšná je státní bytová politika zaměřená na podporu vlastnického bydlení. Stavební spoření, podpora hypoték, nízká inflace a bankovní konkurence rozhybaly bytovou výstavbu. Stavební spořitelny poskytly v roce 2004 úvěry na bytové potřeby ve výši téměř 40 miliard Kč. Ještě lépe jsou na tom hypoteční banky, které podle údajů Ministerstva pro místní rozvoj v roce 2004 poskytly téměř 42 tisíc hypotečních úvěrů v celkovém objemu přes 68 miliard Kč. Zcela opačná je role státu v případě nájemního bydlení. Stát zde přetrvávající regulací způsobuje jednak zvýšenou hladinu tržních neregulovaných nájmů, jednak upevňuje nevídanou závislost obyvatelstva na místě stávajícího bydliště. Pokud jde o průmyslové nemovitosti, stát se spolu s kraji a především obcemi angažuje v oblasti přípravy průmyslových zón. Tuto politiku lze označit za velmi úspěšnou. V průmyslových zónách, připravených převážně městy za vydatné státní podpory, našly působiště desítky zahraničních i domácích průmyslových podniků, které významnou měrou přispěly k růstu HDP, zaměstnanosti, produktivity práce a vývozu.

2.4 Odkud kam v Rozvoji lidských zdrojů

Aby byla Česká republika úspěšná na cestě k dlouhodobé konkurenceschopnosti na mezinárodním trhu, musí mít kvalifikovanou, adaptabilní a mobilní pracovní sílu. Ke splnění tohoto cíle se musí vytvořit vhodné podmínky. Zároveň je potřeba z pracovního trhu odstranit bariéry. Stejně důležité bude zajistit takový systém sociální ochrany, který motivuje k práci. Naplnění těchto priorit bude mimo jiné umožněno vznikem systému strategického řízení rozvoje lidských zdrojů na národní a regionální úrovni.

V České republice je vysoký podíl lidí se středním vzděláním. Lidé pracují především v sekundárním sektoru (podíl na celkové zaměstnanosti byl v roce 2003 38,6 %). Rostou investice do výroby s vysokou přidanou hodnotou, do výzkumu a vývoje a služeb. Spolu s tím roste i poptávka po lidech s kvalitním vzděláním. Zvýšení úrovně vzdělanosti je proto nezbytnou podmínkou růstu konkurenceschopnosti.

Významným zaměstnavatelem v ekonomice je průmysl, zejména automobilový a na něj navazující výroba a služby. Toto poměrně úzké zaměření na přináší riziko vysoké nezaměstnanosti – např. masový přesun některých výrobních závodů dále na východ. Je proto nutné, aby vzdělávací soustava vytvářela podmínky pro získání takových schopností, které lidem umožní rychlé přeškolení do nových profesí.

Podmínkou úspěchu pracovní síly jsou zejména jazykové dovednosti, schopnost pracovat s informacemi a informačními a komunikačními technologiemi a využívat je. U lidí s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním je dále nezbytné prohloubit manažerské schopnosti a týmovou spolupráci. Největší připravení na měnící se podmínky na trhu práce jsou lidé, kteří své vzdělání získali před rokem 1989 a kteří mají omezené možnosti si je doplnit. Jejich potřebám je třeba přizpůsobit vzdělávací programy, a to tak, aby mohli lépe sladit pracovní, studijní a osobní život. Příznivým krokem bude i systém uznávání neformálního vzdělávání. Této skupině lidí se v případě ztráty pracovního místa musí přizpůsobit i rekvalifikační programy.

Česká populace stárne. Podle propočtů ČSÚ by na českém trhu práce v roce 2015 mělo být, ve srovnání se současností, o 7 % méně lidí v práceschopném věku. Nerovnováha mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce se v jednotlivých regionech liší. Lidé za prací nedojíždějí a nestěhují se. Ke změně může stát napomoci deregulace trhu s byty. Zlepšení dopravní infrastruktury a rozvoj veřejné dopravy pomůže dojíždění za prací. To je třeba doprovázet např. finančním zvýhodněním dojížděky za prací. Náklady na dopravu do zaměstnání tvoří v průměru 10 % rodinného rozpočtu. U nízkopříjmových rodin je to relativně větší část rodinného rozpočtu, a tak se náklady na dopravu mohou stát značnou bariérou mobility.

Situaci na trhu práce komplikuje i odliv některých mladých kvalifikovaných a vysoce kvalifikovaných pracovníků do zahraničí. V České republice je třeba vytvářet takové atraktivní prostředí, aby mladí lidé neodcházeli do zahraničí. Úbytku kvalifikovaných pracovních sil lze také čelit motivací zahraničních odborníků k setrvání v České republice.

Pokud nebudou firmy a podnikatelé schopni bez nepřiměřených časových a finančních nákladů propouštět zaměstnance, hrozí, že je nebudou zaměstnávat vůbec. Nepružný pracovní trh sice budí zdání jistoty zaměstnaným lidem, ale způsobuje vyšší nezaměstnanost. Podporuje také šedou ekonomiku, kde práva „zaměstnanců“ nejsou chráněna vůbec.

Produktivita práce na zaměstnance dosahuje v ČR 62 % průměru EU.⁶ Poměr ceny práce vzhledem k produktivitě je nepříznivý díky relativně nízkým mzdám. Tuto výhodu mohou ohrozit vysoké odvody z mezd. Poměr daně z příjmu a všech odvodů na sociální zabezpečení k celkovým nákladům práce je, u lidí se mzdou na úrovni $\frac{2}{3}$ průměru, vyšší než v mnoha zemích EU. Náklady práce jsou dále ovlivněny systémem důchodového zabezpečení a nemocenského pojištění. Ten je plně v garanci státu, což vede k jeho zneužívání. To poškozuje zaměstnavatele, zaměstnance i daňové poplatníky. Do systému je proto třeba zapracovat prvky, které rozdělí zodpovědnost za náklady nemocenské na stát, zaměstnavatele i zaměstnance.

Ani flexibilní trh práce však plně nevyužije potenciál pracovní síly v zemi, pokud pro lidi z nízkopříjmových rodin nebude motivující. Přes veškerá dosud realizovaná opatření pro ně práce není výrazně finančně výhodnější než pobírání podpor a dochází ke zneužívání systému. Je proto nutné přesně vymezit programy pro znevýhodněné skupiny a tedy zpřísnit podmínky pro nárokování dávek systému sociální ochrany. Ten je také třeba zjednodušit a lépe koordinovat spolupráci všech částí celého systému, tak aby nedocházelo k jeho zneužívání a dostávalo se těm, kteří pomoc státu skutečně potřebují. Tím se zabrání neefektivnímu využívání finančních prostředků a dojde i k úspoře času pracovníků úřadů práce a sociálních odborů měst a obcí.

Změny je nutné udělat i v Aktivní politice zaměstnanosti (APZ). Je třeba lépe koordinovat spolupráci místních poskytovatelů některých druhů pracovních míst. Vysoký podíl prostředků APZ je určen na podporu vzniku pracovních míst, což je však obecně méně účinná forma. Na druhé straně, rekvalifikační programy jsou především krátkodobé a málo prospěšné. APZ by měla být lépe cílena na nejvíce ohrožené a znevýhodněné skupiny, např. na ženy pečující o dítě ve věku do 15 let a na

⁶ Zdroj Eurostat, 2004

nezaměstnané se základním nebo učňovským vzděláním.⁷ Systematické a nezávislé vyhodnocení ekonomických dopadů opatření APZ umožní účelnější investování peněz a zvýšení kvality těchto služeb.

Celá oblast rozvoje lidských zdrojů v České republice není dostatečně koordinována. Sběru dat o úspěšnosti opatření politiky zaměstnanosti a vzdělávání je třeba věnovat větší pozornost. To platí i pro jejich analýzu, interpretaci a využitelnost v dalším rozhodování vlády. Kompetenční zákon musí přesněji vymezit pravomoci jednotlivých ústředních správních úřadů ČR i v oblasti nejen dalšího vzdělávání. To povede k lepší koordinaci na národní i mezinárodní úrovni.

Účinná koordinace a řízení v oblasti rozvoje lidských zdrojů hraje velmi důležitou roli. Česká republika nesmí promarnit šanci na získání prostředků ze strukturálních a kohezního fondu EU v období 2007-2013. Zároveň musí splnit podmínky konvergenčního programu. Proto musí na celostátní úrovni docházet k zajištění vlastních zdrojů, což umožní získat dostatek prostředků na spolufinancování pomoci z EU. Je nezbytné rozhodnout o tom, jaké aktivity bude chtít Česká republika z prostředků Evropského sociálního fondu financovat. Dále je třeba posoudit, zda je státní správa dostatečně připravena na proces implementace a vyjasnit, jak bude při případných změnách v rámci státní správy zaručen přenos znalostí o této problematice.

⁷ Po nabytí platnosti nového školského zákona č. 561/2004 Sb. jde o lidi se středním vzděláním s výučním listem.

2.5 Odkud kam ve Výzkumu, vývoji a inovacích

Základní podmínkou hospodářského růstu je trvalé obnovování konkurenceschopnosti výroby a služeb. To vyžaduje kontinuální přípravu a zavádění všech typů inovací technických, technologických, organizačních, obchodních atd. Jejich zdrojem může být jedině vhodně strukturovaný, dostatečně financovaný a proinovačně zaměřený výzkum a vývoj (dále jen „VaV“).

Trvalé obnovování konkurenceschopnosti tak vyžaduje provedení změn a realizaci podpůrných opatření v následujících oblastech:

- vytvořit funkční spolupráci veřejného a soukromého sektoru,
- zajistit lidské zdroje pro VaV a inovace,
- zefektivnit výkon státní správy ve VaV a inovacích,
- posílit VaV jako zdroj inovací.

Česká republika vynakládá na VaV podstatně méně finančních prostředků než činí průměr EU (v roce 2003 ČR 1,3 % HDP, průměr EU-15 1,9 % HDP).⁸ Podpora z veřejných prostředků směřuje převážně do základního výzkumu, resp. výzkumu, který se jako základní chová a neprodukuje poznatky efektivně využitelné v nových výrobcích, technologiích a službách. Česká republika obdobně jako ostatní nové členské země EU výrazně zaostává v počtu přihlášených i udělených patentů, a to jak u národního patentového úřadu (ÚPV), tak dalších významných patentových úřadů (Evropský patentový úřad, USA, Japonsko). Ochrana autorských práv a průmyslového vlastnictví je podceňována, chybí odborníci a velmi často i finanční prostředky. Do určité míry vážne i čerpání prostředků ze zdrojů EU. Důvodem je podcenění náročnosti přípravy vhodných projektů, procesy poskytování podpor jsou navíc příliš složité, časově a finančně překračují možnosti malých a středních podniků.

Účast subjektů užívajících výsledky VaV na tvorbě koncepčních dokumentů (strategií a politik) i na přípravě výzkumných programů a jejich řešení je nedostatečná. Stále ještě nedoceněna je výzkumná a vývojová spolupráce v sítích a klastrech. Pro organizace (pracoviště) VaV je charakteristická až nezdravá stabilita struktury organizací (pracovišť). V zahraničí struktury mnohem rychleji reagují na vznik a rozvoj nových oblastí a směrů výzkumu a na měnící se potřeby uživatelů výsledků VaV.

⁸ Analýza stavu výzkumu a vývoje v ČR a jejich srovnání se zahraničím v roce 2004. Úřad vlády ČR, prosinec 2004.

Za pozitivní lze označit relativně vysoké roční přírůstky výdajů na výzkum a vývoj v ČR. V letech 1998-2003 rostly o 6,2 % za rok, zatímco v EU-15 jen o 4,3 % a v EU-25 o 4,0 %.⁹ Pozitivně lze rovněž hodnotit relativně vysoký podíl soukromých podnikatelských zdrojů na celkových výdajích na VaV. Je výrazně vyšší než v Polsku a Maďarsku a srovnatelný s Rakouskem a Nizozemskem. Oprávněně lze předpokládat, že zavedení jednotného Evropského patentu by mohlo zlepšit situaci v počtu českých přihlášek a udělených patentů. V poslední době dochází i ke zlepšení přístupu ústředních správních úřadů k zavádění nepřímých nástrojů podpory VaV a inovací.

Spolupráce vysokých škol a tzv. vládního sektoru VaV (v ČR ústavy Akademie věd ČR a tzv. resortní výzkumné ústavy) s podnikatelskou sférou je nedostatečná. Příčinou jsou značné rozdíly v organizaci, stylu práce, financování a řízení. Chybí efektivně fungující systém pracovišť pro transfer výsledků VaV. Obousměrná mobilita pracovníků mezi veřejným a soukromým sektorem naráží na značné bariéry, dané kromě jiného i zastaralými „kariérními řády“ na VŠ (předpisy pro habilitační řízení a pro jmenování profesorem). Stále ještě nedořešeny jsou i problémy sociálního a zdravotního zabezpečení přecházejících pracovníků. Chybí vhodné motivační nástroje. Relativně vysoký podíl veřejných prostředků na VaV je vynakládán na podporu (výzkumné záměry, projekty), u které není vyžadována podílová účast soukromé sféry.

Mezi podnikovou sférou, státní správou a pracovišti VaV panuje relativně dobrá shoda v názorech na ustavení a podporu efektivního fungování tzv. technologických platforem, které se již osvědčily v řadě zemí EU. Konkrétními opatřeními bude podpořen zatím nedostatečný a spíše jen formální zájem veřejného sektoru VaV a podniků o spolupráci. V rámci spolupráce bude podpořeno i zavádění a využití informačních technologií (ICT) v malých a středních podnicích.

Jedním ze základních problémů VaV je otázka lidských zdrojů. Česká republika má ve srovnání s EU-15 výrazně méně absolventů přírodovědných a technických studijních programů na vysokých školách v kategorii obyvatelstva 20-29 let. Přitom země s vysokou konkurenceschopností mají absolventů těchto programů podstatně více než je průměr EU-15. Částečně je situace v ČR ovlivněna i nižším podílem obyvatel této věkové kategorie s ukončeným vysokoškolským vzděláním jakéhokoli zaměření. Absolventům VŠ přírodovědného a technického zaměření chybí znalosti o problematice ochrany autorských a průmyslových práv a vůbec u nich není podporováno a rozvíjeno podnikatelské myšlení. Vážně příprava manažerů pro VaV,

⁹ Eurostat, Statistics in Focus 26/2005, 24. 2. 2005.

inovační procesy i podnikání. Vážným problémem je i věková struktura pracovníků VaV.

Za pozitivní lze označit iniciativy některých velkých průmyslových podniků, které usilují o zlepšení úrovně absolventů vysokých škol, navazují kontakty s vysokými školami a vytvářejí společná centra (pracoviště) pro přípravu absolventů jak v průběhu studia, tak po absolutoriu. K dobrým předpokladům zlepšení stavu patří i rychlé zvyšování znalostí absolventů o informačních a komunikačních technologiích (ICT) a postupné zlepšování jazykových znalostí. Nelze opominout i další výhodu, kterou je mimořádně vysoký podíl lidí v kategorii 20-24 let s ukončeným středoškolským vzděláním.

Nižší efektivnost státní správy ve VaV a inovacích má v ČR několik příčin. Systém veřejné podpory VaV je podstatně decentralizovanější než ve většině zemí OECD. Tato podpora je rozptýlena do 22 kapitol státního rozpočtu. V zahraničí bývá podpora VaV soustředěna do malého počtu rozpočtových kapitol (2 až 3), působnosti jsou konkrétně a jednoznačně vymezeny.

Přežívá podceňování tvorby koncepčních dokumentů (strategií a politik). Dokumenty jsou zpracovávány značně rozdílným způsobem, mají různé formy a rozdílnou úroveň konkrétnosti. Nedostatky jsou v koordinaci jednotlivých politik.

Za pozitivní lze označit sílící vědomí, a to napříč politickým spektrem, o nutnosti modernizovat systém veřejné podpory VaV. Toto vědomí je posilováno i výsledky hodnocení politik VaV a inovačních politik členských zemí EU.

Souběžně se Strategií hospodářského růstu se v sekci místopředsedy vlády pro ekonomiku připravuje návrh Národní inovační politiky České republiky na léta 2005-2008. Návrh politiky konkretizuje a zdůvodňuje jednotlivá opatření v oblasti VaV a inovací uvedená ve Strategii hospodářského růstu, dále také uvádí garanty jednotlivých opatření, termíny realizace a ukazatele pro hodnocení úspěšnosti. Návrh Národní inovační politiky bude předložen vládě v červnu 2005.

KAPITOLA 3 ■ ■ Naplňování vize

3.1 Institucionální prostředí pro podnikání

3.1.1 Příznivé legislativní prostředí a zlepšení vymahatelnosti práva

Legislativní prostředí a vymahatelnost práva patří k dlouho přetrvávajícím problémům České republiky. Justice nesplňuje dostatečně svou hlavní úlohu – zajistit občanům rychle spravedlnost před soudem. Česká republika kvůli tomu dokonce čelí žalobám u Evropského soudu pro lidská práva. Pokud nedojde k zásadním změnám, bude justice nadále představovat úzké hrdlo fungující tržní společnosti.

Transakční náklady společnosti také zvyšují soustavné novelizace základních právních předpisů, neustálý vznik nových regulatorních opatření a jejich nedostatečná provázanost. Nedostatečně je také řešen vstup do podnikání i jeho nucené ukončení. Zápisy do obchodního rejstříku a insolvenční řízení trvají v porovnání se zbytkem Evropy příliš dlouho.

Samostatným tématem je boj s korupcí. Ta ničí hodnotový systém ve společnosti, způsobuje neefektivitu v hospodářství a zvýhodňuje skupiny občanů před jinými. Úkolem státu je co nejrazantněji proti tomuto nežádoucímu jevu bojovat.

3.1.1.1 Zlepšení vymahatelnosti práva

Soudy v České republice jsou neefektivní a pomalé a mají malou důvěru občanů. Problémem není nedostatek soudců – těch máme v porovnání s ostatními zeměmi na počet obyvatel nejvíce. Špatný je management soudů. Soudci musí řešit příliš rozsáhlou agendu, která neodpovídá jejich funkci a kterou by mohli zastávat vyšší soudní úředníci. Problémem je i kvalita – počet případů, které vyšší instance vrací k přepracování je značný. Soudci nejsou motivováni podávat kvalitnější výkony.

Soudnictví potřebuje reorganizaci, která přenesení část práce soudců na odborný justiční personál. Soudci se musí stát více odpovědnými za své výsledky – posílením kárné odpovědnosti či zavedením procesní pořádkové lhůty pro meritorní rozhodnutí. Soudy musí zajišťovat službu občanům a chovat se k nim jako ke klientům. Změny je třeba prosazovat razantně a co nejrychleji s cílem zkvalitnění a zrychlení soudního rozhodování.

DOPORUČENÍ:

- *Provést bezodkladně reorganizaci soudů, tak aby byla přenesena část práce soudce na soudní úředníky a posílit odpovědnost soudců za své výsledky.*
- *Snížit formalitu rozhodování soudů, a to především v rámci odvolacího řízení.*

3.1.1.2 Občanskoprávní rekodifikace

Občanské, obchodní a pracovní právo je upraveno zpravidla již překonanými předpisy, které ne zcela reflektují potřeby hladkého fungování české ekonomiky. Mělo by dojít k pozměnění kodexů civilního práva a sjednocení smluvního práva (jak v podnikatelském, tak v nepodnikatelském styku) v rámci nového občanského zákoníku. Obchodní zákoník by neměl obsahovat úpravu smluv, nýbrž pouze úpravu obchodních společností a družstev a některých dalších dílčích otázek. Tento koncept přispěje k dalšímu zpřehlednění právního řádu a odstraní neopodstatněné duplicity.

U zakládání obchodních společností a úpravy obchodního práva by požadavky kladené na podnikatele českým právem neměly jít nad rámec požadavků práva EU. Také příští zákoník práce by neměl být paralelním kodexem, nýbrž zákonem, který upraví pouze specifika pracovněprávních vztahů, zejména otázky veřejnoprávního charakteru, zatímco na ostatní otázky bude aplikován občanský zákoník.

DOPORUČENÍ:

- *Rekodifikovat občanské, obchodní a pracovní právo. Koncipovat je jako moderní právní normy.*
- *Sjednotit smluvní právo v rámci nového občanského zákoníku.*
- *Obchodní i pracovní zákoník koncipovat tak, aby nebyly samostatnými kodexy, ale pouze upravovaly specifika, jež nebudou upravena občanským zákoníkem.*
- *Snížit požadavky na podnikatele tam, kde jdou nad rámec požadavků práva EU.*

3.1.1.3 Obchodní rejstřík

Vstup do podnikání je komplikován mnohačetnou registrací v případě fyzických i právnických osob. Tyto registrace je třeba sloučit na jeden úřad, pokud možno s použitím jediného formuláře. Je zřejmě vhodné zachovat rozlišení na právnické a fyzické osoby.

Rychlost založení firmy je v porovnání s ostatními zeměmi OECD nízká. V ČR je podle Světové banky¹⁰ na zavedení firmy potřeba 40 dní a 10 procedur zatímco u vyspělých států je to otázka několika dní a polovičního počtu procedur.

Systém zápisu do obchodního rejstříku je momentálně plně v rukou soudu, který musí přezkoumávat všechny potřebné listiny. Tento systém je potřeba po vzoru ostatních států zcela změnit a to opuštěním věcného přezkumu a zavedením

¹⁰ World Bank, Doing Business

<http://rru.worldbank.org/DoingBusiness/ExploreTopics/StartingBusiness/Details.aspx?economyid=55>

registračního principu se současným stanovením lhůty pro provedení zápisu. Po marném uplynutí této lhůty nastane domněnka zápisu (zápis pro zmeškání lhůty).

Zároveň je vhodné převést tuto agendu z rukou soudců na vyšší soudní úředníky, kteří budou tyto úkony provádět pod dozorem soudce, a zavést povinné formuláře návrhů s obligatorními přílohami. Žádné další údaje či listiny by neměl být rejstříkový soud oprávněn požadovat. Tento způsob řešení výrazně sníží dobu zápisu do obchodního rejstříku a zároveň dojde k odstranění korupčně rizikového procesu.

DOPORUČENÍ:

- *Zavést registrační princip při zápisu do obchodního rejstříku a urychlit jeho proces, aby se Česká republika v rychlosti dostala minimálně na průměr zemí OECD.*

3.1.1.4 Přijmout nový insolvenční zákon

Podle statistik Světové banky trval v roce 2004 bankrot v českých podmínkách v průměru 9,2 roku a věřitelé se dostali pouze k 16,8 % dluhů (World Bank, Doing Business). V porovnání s průměrem OECD (1,7 roku a 72,1 %) je tato situace tristní a zvyšuje riziko věřitelů. Prémii za toto riziko pak musí zaplatit i subjekty, které se nikdy do insolventního řízení nedostanou (nepostihne je konkurz).

Česká republika potřebuje nový, tržně konformní insolvenční zákon. O způsobu řešení úpadku musí rozhodovat věřitelé – tedy nositelé nároků na majetek insolventního dlužníka. Rozhodnutí komerční povahy musí být dána do rukou trhu. To vše samozřejmě za podmínky rovnosti všech věřitelů.

Nový zákon musí také odstranit omezení u přednostního uspokojení zajištěného věřitele (nyní pouze 70 % výnosu ze zpeněžení jeho zajištění) a nahradit ho plněním v celém rozsahu. V otázce správce konkurzní podstaty je nutné zavést vhodnou míru regulace stanovením kvalifikačních předpokladů a vložit rozhodování o osobě správce opět do rukou věřitelů.

Pokud se podaří přijmout takovýto tržně konformní zákon, přispěje to k efektivnějšímu řešení úpadku a zkrácení insolvenčního řízení.

DOPORUČENÍ:

- *Přijmout zákon o úpadku, který posiluje roli věřitelů a zajišťuje lepší roli trhu během procesu úpadku.*

3.1.1.5 Veřejnoprávní úprava podnikání

Pro dobré fungování podnikatelského prostředí je nezbytná jednotná koncepce podnikání a z ní vycházející institucionální úprava. K tomu by měla sloužit kodifikace veřejnoprávní úpravy podnikání, která by nahradila stávající živnostenský zákon, byla

navázána na nový kodex obchodního práva a stanovila jednotný právní rámec pro všechny oblasti podnikání. Na ni by pak navazovaly další úpravy, které by podrobněji stanovily práva a povinnosti ve specifických oborech podnikání. Na tento kodex, jenž by obsahoval jak hmotněprávní, tak procesněprávní úpravu, by pak navazoval zákon upravující organizaci veřejné správy v této oblasti.

Základním požadavkem by měla být změna chápání práva podnikat. Obecnou formou podnikání by bylo i nadále zejména podnikání živnostenské na základě registrace. Nezískávalo by se oprávnění k jednotlivým oborům. Registrovaný podnikatel by mohl vykonávat jakoukoliv činnost spadající pod režim volných živností. U stávajících živností řemeslných a vázaných by musel podnikatel, nebo s ním spolupracující osoba splňovat další zejména kvalifikační předpoklady. Princip povolení určitých činností by byl zachován u koncesí a nejrůznějších licencí. Bude však nezbytné provést v těchto oborech inventuru směřující ke snížení jejich počtu. Pro svobodná povolání organizovaná v profesních komorách by platila stávající úprava, která by byla principiálně sladěna s novým kodexem.

Jako zásadní se jeví úprava zahájení podnikatelské činnosti, vedoucí k jeho zjednodušení. Z hlediska veřejné správy je důležité zaznamenat vznik nového podnikatelského subjektu pro následnou kontrolu a vymáhání veřejnoprávních povinností. Na začátku podnikání by se měl podnikatel co nejvíce věnovat tomuto podnikání, nikoli plnění administrativních povinností.

DOPORUČENÍ

- *Vytvořit nový veřejnoprávní rámec úpravy podnikání, maximálně zjednodušit vstup do podnikání zejména u činností, které nevyžadují splnění dalších kvalifikačních předpokladů.*

3.1.1.6 Zohlednit analýzu dopadů nové legislativy

Regulace se ve vyspělých zemích stává jedním z důležitých faktorů ovlivňujících ekonomiku a její konkurenceschopnost. Přestože určitá míra regulace je nutná a žádoucí, každá regulace však s sebou nese náklady a to jak přímé finanční, tak požadavky na lidské zdroje a čas. Cílem není tvorba co největšího množství regulatorních opatření, ale jejich kvalita a účinnost, zároveň však i přijatelnost ceny, kterou musí podnikatelské subjekty k jejímu splnění „zaplatit“. Proto je vhodné při tvorbě nové legislativy zohlednit hodnocení jejich dopadů (Regulatory Impact Assessment – RIA) při legislativním procesu. Tento krok s sebou zcela jistě ponese zvýšené náklady na straně státu, ovšem kompenzované kvalitnějšími regulatorními opatřeními a větší transparentností při tvorbě legislativy. Začlenění RIA do legislativního procesu je také plně v souladu nejen s doporučeními OECD a Evropské unie ale i pozitivními zkušenostmi v mnoha evropských zemích.

DOPORUČENÍ:

- *Zavést transparentní proces hodnocení dopadu nové legislativy a toto hodnocení zveřejňovat – materiály bez hodnocení dopadu nebudou přijaty k předložení vládě*

3.1.1.7 Eliminace korupce

Korupce je vnímána jako velký problém. Podle žebříčku Transparency International je Česká republika jednou z posledních mezi vyspělými státy (v roce 2004 obsadila 51. místo na světě spolu s Trinidadem a Tobago a Salvadorem, z EU bylo za námi již jen Slovensko a Lotyšsko – oba 57. – a Polsko 67.) Ačkoliv tento index je pouze indikátorem vnímání korupce a nemusí plně odrážet realitu, ukazuje, že velká část obyvatelstva ztrácí důvěru ve spravedlivé fungování veřejné správy.

Boj s korupcí se musí stát jednou z priorit vlády. Stát se musí snažit eliminovat rizikové procesy, a to jak změnou procesů, tak i legislativou. Je třeba dát co největší důraz na zodpovědnost úředníků za jejich práci a transparentnost jejich jednání.

Ačkoliv tento dokument explicitně nedoporučuje zavedení institutu provokace, považujeme ho za jeden z možných nástrojů, který by při kvalitní implementaci mohl zvýšit hrozbu postihu, a tím snížit míru korupce i její vnímání. Zásadní změna pohledu na „výhodnost“ korupce je jediným možným dlouhodobým způsobem její eliminace.

DOPORUČENÍ:

- *Přijmout novou právní úpravu střetu zájmů.*
- *Systematicky eliminovat korupční příležitosti a rizikové procesy ve veřejné správě - např. zaváděním prvků e-governmentu, odbouráváním nadbytečné regulace či stanovením přesných lhůt pro úřední úkony.*

3.1.2 Zajistit efektivní a výkonnou veřejnou službu

Úroveň veřejné služby představuje jeden z nejdůležitějších nefinančních faktorů ovlivňujících podmínky pro podnikání. Ke zrychlení hospodářského růstu vede zvýšení kvality a výkonnosti veřejné služby a zjednodušení procesů komunikace státní správy s privátními subjekty, zejména širším využíváním informačních technologií.

3.1.2.1 Zefektivnit výkon veřejné služby

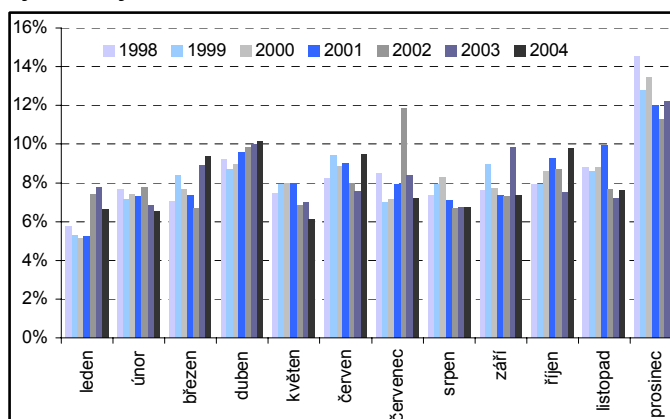
Ve veřejné správě je v průměru nižší výkonnost než v privátním sektoru. Nezávislé studie naznačují, že je ve státní správě nadbytek zaměstnanců a že kompetence a odpovědnosti nejsou vždy jasně dané.

Požadavek na efektivnější fungování státní správy umožní splnit externí audity (organizační, funkční, procesní a informační) prováděné konzultantskými firmami,

kteřé nebudou s činností úřadu jakkoliv provázané, a proto budou mít možnost posoudit činnost státních úřadů nezaujatě z venku.

Obecným problémem je neefektivní využívání rozpočtových prostředků. Překročení rozpočtu často slouží jako argument pro požadavek na vyšší přiděly v dalším období, naopak při úsporách hrozí, že příští rok dostane instituce méně. Největší objem výdajů je zaznamenán vždy v prosinci, kdy se instituce snaží vyčerpat přidělené prostředky (viz graf). Částečně se tomu snažila zabránit novela zákona o rozpočtových pravidlech, která umožnila všechny nevyčerpané výdaje převést do rezervních fondů.

Jaká část výdajů státního rozpočtu byla vyplácena v jednotlivých měsících v období 1998-2004

Zdroj: MF ČR

Zatímco každý větší soukromý podnikatelský subjekt má oddělení centrálního nákupu, ve státní správě nic takového neexistuje. Absence společného zadávání zakázek vede k nekoordinovaným nákupům, což eliminuje možnost využívat množstevní slevy. Problémem je i malá transparentnost nákupů, nahrávající korupci.

DOPORUČENÍ:

- *Ve všech orgánech státní správy provést nezávislými konzultantskými společnostmi organizační, funkční, procesní a informační audit. - Na jejich základě zmapovat stávající procesy, určit ty, jež jsou pro plnění poslání jednotlivých ústředních správních úřadů klíčové a odlišit je tak od procesů, které mohou být přesunuty na státní agentury. Dále určit optimální organizační a procesní uspořádání úřadů a odpovídající počet zaměstnanců. Na tomto základě aplikovat agenturní model.*
- *Zavést jednotný systém zadávání nákupů a zakázek jednotlivých státních orgánů na centralizované úrovni, který by byl doplněn o přísná protikorupční opatření. Vedle množstevních slev by tento systém vedl i k vyšší transparentnosti.*

3.1.2.2 Zvýšit kvalitu veřejné služby a výkonnost úředníků

Nedostatečná kvalita veřejné služby je zejména malými a středními podnikateli považována za významnou překážku jejich podnikání. Ve veřejné správě se stále naplno neprosadil klientský přístup.

V řadě úřadů jde o otázku schopností a výkonnosti jejich zaměstnanců. Chybí zřetelný vztah mezi kvalitou práce a poskytnutou odměnou, a to jak na úrovni úředníků, tak i útvarů či celých úřadů. Klíčem k jejich vyšší motivaci je převzetí fungujících pravidel z privátní sféry, kdy vedoucí útvaru či úřadu v rámci přiděleného mzdového rozpočtu určuje mzdy pouze dle výkonnosti a schopnosti zaměstnanců. Veřejný sektor ztrácí konkurenceschopnost v soutěži o kvalitní pracovní sílu. Systém odměňování založený na tabulkových platech podporuje rovnostářství a pro mladé talentované pracovníky představuje bariéru vstupu do veřejného sektoru.

Ve státní správě by také měla být respektována pravidla flexibility trhu práce. Z tohoto pohledu se úvahy o zavádění definitivy jeví jako kontraproduktivní.

Větší transparentnost by zasluhovala pravidla výběru top managementu apolitických veřejných institucí či komerčních subjektů se státním vlivem. Výběr by měl být založen pouze na základě profesních kvalit a osobních charakteristik.

DOPORUČENÍ:

- *Změnit systém odměňování ve veřejné správě, posílit vazbu mezi mzdou a výkonem. Jako kritéria zavést plnění rozpočtu a kvalitu poskytnuté služby.*
- *Posílit zpětnou vazbu mezi uživateli a poskytovateli veřejné služby (možnost účinných reklamací, sankce, kontrola kvality).*

3.1.2.3 Rozšiřovat elektronickou komunikaci se státní správou a podporovat koncept e-governmentu

Širší zavedení elektronické komunikace se státem by přineslo prospěch státním orgánům i privátním subjektům. Je rychlejší, levnější a omezuje prostor pro korupci. Bariérou je malá znalost uživatelů o možnostech užití elektronického podpisu, obavy o bezpečnost takto sdílených informací, relativně vyšší pořizovací náklady a nedostatečná nabídka on-line státních služeb. Chybí i koordinace při zavádění informačních systémů ve veřejné správě. Databáze a systémy spolu neumí komunikovat. Podnikatel pak musí obcházet jeden úřad za druhým a poskytovat mu stále stejné či podobné informace. Cílem by přitom měl být stav, kdy podnikatel vyřídí běžné záležitosti, ale třeba i registraci podnikání přes počítač z kanceláře.

Na příslušných úřadech existuje široké spektrum informací, které však nejsou přístupné prostřednictvím internetu, případně nejsou v internetových edicích dostatečně aktualizovány. Tím rostou časové i finanční náklady při jejich vyhledávání.

DOPORUČENÍ:

- *Napomoci zlevnění elektronického podpisu.*
- *Podpořit elektronickou komunikaci občanů a podnikatelů se státní správou. Využívání elektronické komunikace se státem motivovat finančně (např. odpuštění poplatku) i nefinančně (prodloužení lhůty pro podání díky časové úspoře, apod.).*
- *Zabezpečit vzájemnou kompatibilitu informačních systémů cestou centrální koordinace nákupu a vývoje.*
- *Zdarma na internetu publikovat maximum informací.*

3.1.2.4 *Sdílet data ve veřejné správě*

Efektivní veřejná služba je nemyslitelná bez možnosti sdílení dat propojením dnes izolovaných registrů veřejné správy. Vedlejším efektem tohoto kroku bude též snížení nákladů spojených s registrací a obstaráváním dokladů podnikateli. Ze stejného důvodu je také vhodné vytvořit nový registr dlužníků státu (daně, sociální a zdravotní pojištění), jenž by byl veden finanční správou. Ten by mohl nahradit stávající doklad o bezdlužnosti, který má minimální vypovídací hodnotu. Posílil by se boj proti šedé ekonomice a snížila administrativa spojená s prokazování bezdlužnosti.

DOPORUČENÍ:

- *Propojit jednotlivé izolované registry veřejné správy.*
- *Zavést nový registr dlužníků státu.*

3.1.3 *Konkurenceschopná daňová soustava*

Daňová zátěž je u přímých daní a plateb na zdravotní a sociální zabezpečení vzhledem k růstovému potenciálu ekonomiky značně vysoká, byť pouhé porovnání nominálních daňových sazeb zemí EU k tomuto závěru nevede. V tomto ohledu je vysoká i daňová kvóta. Cílem navrhovaných opatření není za každou cenu konkurovat nízkými daněmi, ale zachovat a podpořit konkurenceschopnost České republiky.

Daňový systém také může svými parametry učinit zemi atraktivním sídlem pro domácí i mezinárodní společnosti a v neposlední řadě může také sloužit jako účinný nástroj při regulaci negativních vlivů na životní prostředí. Aby své role plnil efektivně, nesmí jeho správa představovat nadměrnou zátěž pro rozpočet ani pro podnikatele a jeho výklad musí být jednotný napříč celou ekonomikou.

3.1.3.1 *Strukturou zdanění podpořit hospodářský růst*

Daňová kvóta je poměr výnosu daní a cel na HDP. Složená daňová kvóta je poměr výnosu daní, cel a pojistného na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení k HDP v běžných cenách.

Z mezinárodního porovnání plyne, že Česká republika je státem s nejnižší daňovou kvótou ve výši 21,6 %. To ovšem zdaleka neplatí pro složenou daňovou kvótu. Důvodem je největší podíl sociálního a zdravotního pojištění na celkových daňových příjmech (43,9 %) ve srovnání s zeměmi EU. Z toho plyne paradox, kdy ČR jako stát s nejnižší daňovou kvótou má nejvyšší vedlejší náklady práce.¹¹

Pro konkurenceschopnost země s ambicí hospodářského růstu a vysoké zaměstnanosti je třeba změnit strukturu zdanění. Posun od daní přímých k nepřímým přenesení tíhu zdanění z práce na spotřebu, bude motivovat k úsporám a tím i k investicím. Tomu napomůže také rozšíření a snížení počtu daňových pásem, které i při zachování daňové progresse zlepšují situaci středních příjmových skupin obyvatelstva.

Vysoké vedlejší náklady práce pro zaměstnance i zaměstnavatele představují viditelnou bariéru vytváření a rozšiřování nových pracovních míst. V souladu s tematikou řešenou v pasáži Rozvoje lidských zdrojů je tak vhodné přistoupit ke snížení sazeb příspěvků na sociální a zdravotní pojištění při souběžném otevření možností alternativních produktů a systémů na bázi osobní odpovědnosti. Současně je vhodné rychle stanovit strop vyměřovacího základu u obou typů veřejného pojištění ve výši trojnásobku průměrné mzdy. Snížení vedlejších nákladů práce zachová konkurenceschopnou cenu práce i při růstu mezd, a tedy životní úroveň.

Změna struktury daňové kvóty by ve střednědobém horizontu měla zachovat její stabilitu. V dlouhodobém výhledu, po naplnění strukturálních reforem, by však Česká republika neměla rezignovat na potřebu mírně snížit celkovou daňovou kvótu. To je však podmíněno úsporami na výdajové straně veřejných rozpočtů.

DOPORUČENÍ:

- *Změnit strukturu daní od přímých k nepřímým, zachovat stabilní daňovou kvótu.*
- *Pozvolně snižovat sazby přímých daní – přiměřeně procesu daňové konkurence v EU.*
- *Rozšířit daňová pásma u daně z příjmu fyzických osob a snížit jejich počet.*
- *Snížit sazby příspěvků na sociální a zdravotní pojištění.*
- *Stanovit strop vyměřovacího základu pro sociální a zdravotní pojištění – ve výši pětinásobku posléze čtyř a nakonec trojnásobku průměrné mzdy.*

¹¹ Naproti tomu v Dánsku se výše pojištění pohybuje na úrovni pouhých 3,2 %, Velká Británie 17,2 %, Řecko 31,6 % a Německo 41,6 %.

3.1.3.2 Zlepšit motivační prvky v daňovém systému

Daňové právo České republiky je málo přijatelné pro mateřské společnosti mezinárodních holdingů, což vede dokonce i k úvahám o přesídlení českých společností do zahraničí. Příliv kapitálu, spojený s působením mateřské společnosti na území státu přitom vede k úsilí zemí vytvářet atraktivní prostředí pro holdingy.

Rozhodnutí společností ohledně místa podnikání také ovlivňuje daň z přidané hodnoty. To se týká např. stanovení dostatečně flexibilního režimu zdanění v souvislosti s pohybem zboží (přijetím dostatečně flexibilní úpravy konsignačních skladů). Velmi přínosné by bylo také vytvoření podmínek pro efektivní spolupráci podniků prostřednictvím outsourcingu, kde mohou být aktivity vzájemně sdíleny zavedením skupinové registrace k DPH. Důležité je i snížení nároků na cash-flow a administrativu (zejména malých) podniků implementací režimu úlevy od špatných pohledávek apod.

Motivací k reinvesticím a tedy rozvoji na území České republiky je přijatelná výše daně z příjmu z kapitálových výnosů. Snížení této sazby pro celé období držení akcie může být rozhodující pro přesun společností do ČR či jejich setrvání.

DOPORUČENÍ:

- *Zatraktivnit úpravu zdanění holdingových společností tak, aby motivovala k usídlení holdingových společností v ČR a zároveň, aby podpořila české společnosti pro případ jejich expanze do zahraničí – analýza podmínek pro činnost holdingových společností v ČR – ÚVČR a MF.*
- *Zvýšit konkurenceschopnost systému daně z přidané hodnoty.*
- *Snížit daň z příjmu z kapitálových výnosů.*

3.1.3.3 Zrušit daně s negativním fiskálním dopadem

Z hlediska racionalizace daňové soustavy i celkových nákladů daňové správy by se měly zrušit ty daně, jejichž výnos je nižší než náklady spojené s jejich správou. Stejně tak by se měly zrušit daně vykazující prvek dvojího zdanění, které tak mají nemotivační efekt.

DOPORUČENÍ:

- *Zrušit daně, jejichž výnos je nižší než náklady na jejich správu a daně, které vykazují prvky dvojího zdanění v ekonomice.*

3.1.3.4 Provést ekologickou daňovou reformu

Činnost řady ekonomických subjektů negativně ovlivňuje životní prostředí a zvyšuje tím náklady společnosti na jeho obnovu. Ekologicky šetrnější produkty

a technologie nemohou obstát v konkurenčním boji s neekologickými, které po léta těžily z nejrůznějších úlev ze strany státu. Je proto zcela nezbytné a spravedlivé takovéto znečišťovatele efektivně zdanit a přenést odpovídající míru odpovědnosti za nápravu škod na toho, kdo tyto škody svou činností (z níž profituje) skutečně způsobil.

Pro potlačení takovýchto negativních externalit je zapotřebí jejich identifikace a kvantifikace. Z hlediska rozhodování ekonomických subjektů je pak nejvhodnější kombinace zdanění jak na vstupu (např. u fosilních zdrojů), tak na výstupu (např. spotřeby elektřiny). Ekologická daňová reforma přispěje k efektivitě energetického trhu a výrazně podpoří ekonomický růst. Jedná se o významnou reformu celého daňového systému, je tedy nezbytně nutná koordinace mezi jednotlivými resorty.

DOPORUČENÍ:

- *Provést ekologickou daňovou reformu (fiskálně neutrální), respektující ekologické principy na základě kvantifikace negativních vlivů na životní prostředí.*

3.1.3.5 Efektivní správa daní a jednotný výklad daní

Pro zvýšení efektivity správy daní a zvýšení důvěry občanů ve státní správu je nezbytné posílit spolupráci mezi daňovou správou a poplatníkem. Lépe než doposud by také mělo být rozloženo důkazní břemeno mezi poplatníkem a správcem daně.

Kvůli snížení nákladů správy daní by také mělo dojít k většímu zaměření daňové správy na případy, kdy potenciální daňové úniky mohou znamenat skutečně zásadní ztrátu pro státní rozpočet. K posílení spolupráce mezi správcem daně a poplatníkem i ke zvýšení efektivity správy daní by přispěla větší specializace finančních úřadů a zvýšení jejich počtu (včetně celních úřadů).

Ruku v ruce se zvýšením efektivity a odbornosti finanční správy by se mělo zlepšit odměňování pracovníků daňové správy.

Zásadním problémem je zcela rozdílný výklad téže problematiky dvěma a více finančními úřady. Je proto nutné zajistit neměnnost daňových pravidel v průběhu delšího časového období a jednotnost jejich výkladu prostřednictvím lepšího metodického vedení finančních úřadů. Dále je nezbytné zavést institut všeobecného závazného posouzení, které by přispělo k zajištění právní jistoty předvídatelnosti rozhodování státní správy. Taková změna pomůže zejména malým a středním podnikům. Zavedením institutu všeobecné editační povinnosti dojde k výraznému přiklonění se české daňové správy k tzv. klientskému přístupu.

Zvýšení transparentnosti daňového práva výrazně pozitivně ovlivní i celkové podnikatelské prostředí, což je významné i v mezinárodním kontextu.

DOPORUČENÍ:

- *Změnit zásady v daňovém řízení – respektovat princip, že cílem daňového řízení není vybrání daní v maximální výši a za každou cenu, ale správné a úplné zjištění, stanovení a splnění daňových povinností.*
- *Lépe rozložit důkazní břemeno mezi poplatníka a správce daně, a to směrem od poplatníka ke správci daně.*
- *Zpřesnit zaměření daňové kontroly, zejména na situace, které mohou mít skutečně výrazný dopad na státní rozpočet.*
- *Realizovat specializaci a koncentraci finančních úřadů za účelem zvýšení efektivity správy daní (včetně celních úřadů).*
- *Zlepšit odměňování pracovníků daňové správy (zejména úseky daňové kontroly a vymáhání).*
- *Zesílit metodické vedení finančních úřadů za účelem jednotného výkladu daňových předpisů.*
- *Zavést všeobecnou editační povinnost správců daně.*

3.1.4 Zlepšit konkurenční prostředí a odstranit překážky

3.1.4.1 Podporovat konkurenční prostředí

Některé části ekonomiky nefungují efektivně, kvůli pokřivenému prostředí. Zejména nevyrovnaná nabídka a poptávka v některých odvětvích umožňuje vznik místních oligopolů a monopolů. Veřejný sektor může tato selhání částečně korigovat následujícími přístupy:

V oprávněných případech cíleně oslabit monopoly a oligopoly. V případech, kdy je stát současně vlastníkem i regulátorem, dochází ke střetu zájmů. Je proto třeba urychleně privatizovat ta odvětví, kde privátní vlastnictví povede ke snížení nákladů nebo zlepšení poskytovaných služeb. Nejvhodnější formou je privatizace prostřednictvím kapitálového trhu.

Stát musí také zajistit spravedlivý přístup všech soutěžitelů k infrastruktuře tam, kde ji ovládá monopol (např. České dráhy).

Vytvořit a vynucovat pravidla a podmínky příznivé pro konkurenční prostředí.

Kromě účinné legislativy je třeba zvýšit efektivitu práce dozorových a regulačních subjektů (ERÚ, ČTÚ, ÚOHS). Cílem je, aby jejich rozhodnutí neposilovala monopolní nebo oligopolní prostředí, ale zabezpečovala rovné konkurenční podmínky.

DOPORUČENÍ:

- *Privatizovat zbývající majoritní státní účasti v „monopolních firmách“ s využitím domácího kapitálového trhu – v případech kdy privatizace povede ke snížení nákladů či lepší dostupnosti služby.*
- *Rozvíjet konkurenční prostředí – to musí být motto práce všech regulačních orgánů zejména v síťových odvětvích (ERÚ, ČTÚ).*
- *Potírat negativní vlivy veřejné podpory na konkurenční prostředí – výjimku je možné udělat v oblastech podpory hospodářského růstu.*

3.1.4.2 Zjednodušit přístup k veřejné službě při vstupu do podnikání

Podnikatel musí komunikovat a obcházet nejrůznější veřejné úřady a instituce. To platí zejména při startu podnikání, ale i v dalším období. Úřadům přitom musí překládat stále stejné či velice podobné údaje. Podnikatele tak zahrnuje administrativní zátěž z nejrůznějších míst. Její příčinou je i bezpočet formulářů nejrůznějších institucí, jejichž podoba se dost často mění.

Vstup do podnikání komplikuje trojí registrace u fyzických osob (pro vznik podnikatelského oprávnění, registrace daňová a registrace sociálního zabezpečení). U právnických osob přibývá i registrace čtvrtá pro samotný vznik podnikání.

Při současném stavu informačních technologií je tento systém zastaralý. Veřejné správě stačí získat základní údaje na jednom místě. Ostatním úřadům lze údaje poskytovat automaticky (viz část 3.1.2.4 Sdílet data ve veřejné správě).

Je proto potřeba sloučit registrace na jeden úřad a údaje pokud možno sloučit na jeden formulář. Nejvhodnější je rozdělit postup platný pro fyzické osoby a firmy. U fyzických osob je nejjednodušší cestou kompletní registrace na finančním úřadě. Ta by byla spojena se vznikem podnikatelského oprávnění a s registrací pro účely sociálního zabezpečení osob samostatně výdělečně činných (uváděné údaje jsou již dnes takřka totožné). U právnických osob by tato registrace byla převedena na obchodní soud v místě, kde firma vznikla. Společnost by musela dále plnit oznamovací povinnost také vůči finančnímu úřadu.

Popsané sjednocení registrační agendy jednotlivých úřadů (finančních úřadů, živnostenských úřadů, správ sociálního zabezpečení) se projeví významným snížením administrativy. Zároveň se zvýší efektivnost státní správy.

Cílem změn je rovněž nahrazení předběžných kontrol (od stolu) na kontroly následné (v terénu). Počet kontrol se má snížit a musí být lépe koordinované, aby nebyly větší zátěží, než je nutné. Po sloučení registrační agendy jednotlivých úřadů

bude následovat převod kontrolních a vymáhacích funkcí jednotlivých úřadů na co nejmenší počet míst.

DOPORUČENÍ

- *Zavést centrální kontaktní místa. Ta budou jediným úřadem pro podnikatele při jejich běžné komunikaci s veřejnou správou jak při zahájení, tak i v průběhu podnikatelské činnosti.*
- *Spojit vznik všech nezbytných registrací k podnikání. U fyzických osob spojit s daňovou registrací, v případě právnických osob s registrací v obchodním rejstříku. Spojit registrační agendu jednotlivých úřadů.*
- *Sloučit kontrolní a vymáhací funkce jednotlivých úřadů.*
- *Přesunout důraz z kontroly předběžné na kontrolu následnou. Zajistit snížení počtu kontrol a jejich lepší koordinaci.*
- *Sjednotit nebo alespoň sblížit podobu formulářů jednotlivých státních úřadů. Formuláře by měly vycházet z toho, že stát již má o podnikateli mnoho informací. Měla by platit zásada, že údaje již jednou poskytnuté budou sdíleny a nikoliv vyžadovány několikrát. Formuláře kromě své tištěné podoby by měly být dostupné na internetu, kde bude možno je i on-line vyplňovat.*

3.1.4.3 Snížit administrativní zátěž podnikatelů

Nadbytečná administrativa tvoří mnohdy velkou položku v nákladech podnikatelů. Její odstranění umožní podnikatelům využít ušetřené zdroje k vytváření skutečných hodnot. Tím se zvýší výkon ekonomiky. Je proto nezbytné snížit požadavky právních předpisů na plnění informačních povinností. Ke snížení zátěže podnikatelů může dojít také odstraněním duplicit v právním řádu. Důraz je třeba dát na sdílení dat ve státní správě.

Administrativní zátěž se snižuje v mnoha evropských zemích, problematice se věnuje Evropská unie i OECD. Například Nizozemsko uvádí, že snížení zátěže o 25 % povede ke zvýšení HDP nejméně o 1,5 % a produktivity práce o 1,7 %. Dánové uvádějí, že každé snížení zátěže o 1 milion korun přinese zvýšení výkonu ekonomiky o 2,7 milionu.

Administrativní zátěž by měla být vyhodnocena na základě tzv. standardního nákladového modelu. Ten byl úspěšně aplikován v mnoha zemích, jako např. v Nizozemsku, Švédsku, Slovinsku či Dánsku, v poslední době pak ve Velké Británii. Jako nejvhodnější si jej zvolila nedávno i OECD, s drobnými úpravami ho doporučuje i Evropská komise.

DOPORUČENÍ:

- *Provést analýzu právních předpisů na základě tzv. standardního nákladového modelu. Zjistit tak, jak velká administrativní zátěž je na podnikatele kladena.*
- *Změnou příslušných právních předpisů snížit tuto zátěž minimálně o 20 %.*

3.1.4.4 Sladit ochranu životního prostředí s podporou konkurenceschopnosti českých podniků

Jednou z příčin omezujících rozvoj podnikání v České republice je legislativa na ochranu životního prostředí. Ta je často zbytečně komplikovaná a v některých případech je nerealizovatelná. Mnohdy jde svými požadavky nad rámec předpisů EU a staví tak české podniky v podmínkách společného trhu do nevýhodného konkurenčního postavení. Může mít také negativní vliv na rozhodování potenciálních investorů. I když existuje oprávněný zájem na ochraně životního prostředí, je třeba tento zájem sladit s reálnými možnostmi českých podniků. Ty již na začátku 90. let mohutně investovaly do oblasti životního prostředí a je potřeba, aby na ně požadavky nepůsobily likvidačně.

DOPORUČENÍ:

- *Zjistit problémové oblasti environmentální legislativy ve vztahu k podnikatelskému prostředí. Sladit zájmy na ochranu životního prostředí s podporou konkurenceschopnosti českých podniků.*
- *Snížit požadavky (finanční i administrativní) kladené právními předpisy na české podniky v souvislosti s ochranou životního prostředí. Respektovat při tom standardy stanovené ze strany EU.*

3.1.5 Efektivně využít tržně konformních podpůrných nástrojů

Konkurenční boj se přirostuje nejen mezi podniky, ale i mezi státy a regiony. Ty kromě zlepšování institucionálního prostředí stále častěji podporují podnikání domácích a zahraničních firem různými formami veřejných podpor. Podobné praktiky zřejmě nejsou zcela v souladu s volnou hospodářskou soutěží, avšak v současné době jde o nezbytnost s ohledem na přístup okolních zemí regionu.

Stát by měl vytvářet vhodné podmínky k rozvoji podnikání. Podmínkou je nastavit rozpočtové rámce a dlouhodobé principy hospodářské politiky tak, aby podnikatelé mohli činit rozhodnutí v co nejstabilnějším prostředí. Zatímco podmínky pro zahraniční investory a velké podniky se během posledních let zlepšily, stále přetrvává problém přístupu malých a středních podniků (MSP) ke službám. Špatná je dostupnost kapitálu u nově zakládaných společností. MSP přitom vytvářejí zdravé

podnikatelské prostředí a zvyšují dynamiku trhu. Dávají také práci podstatné části lidí uvolňovaných z velkých podniků a jsou tak stabilizujícím prvkem ekonomiky. MSP se rychleji přizpůsobují výkyvům trhu a vyplňují tržní mezery. Mají ale kvůli malé ekonomické síle horší přístup ke kapitálu, vzdělání, informacím a poradenským službám a slabší pozici v soutěži o neveřejné zakázky.

Pokračování v podpoře zahraničních investorů a velkých společností je nutné. Pozornost ale má být více soustředěna na podporu podnikání a rozvoj konkurenceschopnosti a exportního potenciálu malých a středních podniků.

3.1.5.1 Stabilita hospodářské politiky a vazba na podnikatelské prostředí

Nezbytnou podmínkou pro podporu konkurenceschopnosti ekonomiky je rovněž transparentní makroekonomická hospodářská politika.

DOPORUČENÍ:

- *Při formulaci hospodářské politiky by měly být stanoveny stabilní dlouhodobé principy.*
- *S ohledem na stabilitu v kurzové oblasti je třeba stanovit pevný časový rámec zavedení euro a respektovat Konvergenční program.*

3.1.5.2 Zvýšit intenzitu podpory podnikání a lépe směřovat podporu malých a středních podniků (SME)

Malí a střední podnikatelé (MSP) tvoří základ ekonomiky, představují 99 % podniků a výrazně se podílí na zaměstnanosti a exportu. Evropská charta pro malé podniky, ke které se ČR přihlásila, stanoví jako prioritu podpory podnikání zejména zlepšení přístupu ke špičkovým technologiím. Dále pak zlepšení přístupu ke kapitálu, a to zejména pro špičkové podniky. Podle studií OECD je jedním z hlavních problémů MSP jejich izolace. Dle těchto doporučení by měl být také nastaven systém konformních veřejných nástrojů podpory podnikání.

Česká republika, jako relativně malá ekonomika, musí dobře volit své priority. Země a zejména její regiony nemohou být konkurenceschopné v celé škále oborů podnikání a služeb. Je nutno jak na úrovni státu, tak regionů, vybrat ty obory, ve kterých můžeme být konkurenceschopní v evropském a světovém měřítku. Dále pak vybrat podniky, které jsou součástí výrobního řetězce, nebo řetězce služeb, obory s růstovým potenciálem, ve kterých máme dostatečné předpoklady pro další rozvoj díky koncentraci výzkumných, výrobních, vzdělávacích a podpůrných aktivit. Ty nadále podporovat a rozvíjet alokováním finančních zdrojů z EU fondů a státního rozpočtu. Na národní úrovni jsou to zejména tyto obory:

- tradiční sektory českého průmyslu s růstovým potenciálem (elektronika, přesné strojírenství a automobilový průmysl, chemie a plasty),
- hi-tech výrobní oblasti (mikroelektronika/polovodiče, biotechnologie a farmacie, optoelektronika),
- hi-tech služby (informační a komunikační technologie, vývoj softwaru, strategické služby – centra sdílených služeb a expertní a řešitelské centra, opravárenská centra).

MPO a CzechInvest ve spolupráci s kraji připravují Národní klastrovou studii, jejímž výsledkem bude identifikace konkurenceschopných odvětví s exportním potenciálem v regionech a na národní úrovni. Na základě výsledků regionálních průzkumů bude zpracována celková studie průmyslové struktury v České republice, která přispěje k plánování programů v rámci strukturálních fondů do dalšího období.

Podpora podnikání má nyní buď formu přímých nástrojů (grantová schémata pro MSP, záruky za návrh do obchodní soutěže, úvěry se sníženou úrokovou sazbou), nebo formu nepřímou. K ní patří stimulační rozvoje odvětvových seskupení (klastrů), podpora rozvoje lidských zdrojů, tvorby a regenerace průmyslových zón a podpora rozvoje kvalitních a finančně dostupných konzultačních služeb pro MSP. Česká republika zaostává zejména ve využití nepřímých nástrojů podpory podnikání. Proto je potřeba napřít zdroje do oblastí jako:

- Podpora sdružování firem a univerzit za účelem řešení společných inovativních a rozvojových projektů.
- Podpora přístupu ke kvalitním a cenově dostupným konzultačním a informačním službám.

Cílem je zpřístupnit služby, které jsou zatím pro MSP drahé. Nejde přitom o prosté informování podnikatelů, ale o nabídku cenově dostupných kvalitních služeb s vysokou přidanou hodnotou. Česká republika zaostává zejména v oblasti zavádění nejlepších praktik řízení do firemní praxe. Jedním z řešení může být v současné době realizovaný projekt Národního registru poradců.

- Klást důraz na vzdělanost a kvalifikaci pracovní síly.

Zásadní pro růst ekonomiky a konkurenceschopnosti je co nejširší využití výsledků výzkumu a vývoje ve formě konkrétních inovací a užití nových technologií k modernizaci a restrukturalizaci výroby. Proto je třeba klást důraz na vzdělanost a kvalifikaci zaměstnanců. Ty musí sledovat požadavky související s technologickým rozvojem a inovacemi. Veřejná podpora má usnadnit přístup k novým formám vzdělávání podnikatelů a zaměstnanců.

Kritickým místem většího uplatnění MSP je stále jejich rozjezd. Podpora technologicky orientovaných nových podniků přispěje ke konkurenceschopnosti země. Potřebné je zabezpečit přenos informací z akademické sféry směrem k MSP.

Stát a regiony by měly vytvořit prostředí podporující podnikání v oblasti terciárního vzdělávání, vytvořit podmínky pro rozvoj start-up firem investicemi do inkubátorů a technologických parků. Zapotřebí je podporovat jejich poradenské aktivity a zejména zapojit fondy rizikového kapitálu. Stát má vytvořit vhodné prostředí, cestou jsou v této oblasti i státní intervence.

Česká republika zaostává ve výši prostředků poskytovaných na základní aplikovaný výzkum a vývoj. V sektoru MSP je tato situace nejkritičtější. Přitom je zřejmé, že zkracování investičního cyklu a překotný vývoj nových technologií bude zásadně měnit budoucí vzhled zpracovatelské výroby – MSP v tomto mají výhodu větší flexibility.

DOPORUČENÍ:

- *Současný systém a zaměření programů na podporu MSP ukončit v roce 2007 – na nové období změnit zaměření a implementační strukturu dle aktuálních podmínek. Nový program učinit nezávislým na úsporách veřejných rozpočtů*
- *Zlepšit kvalitu statistických dat o podnikání v regionech – doplnění aktivit ČSÚ v této oblasti, zejména se zaměřením na regionální data o výkonnosti průmyslu a služeb.*
- *Identifikovat obory, ve kterých jsou ČR a její regiony konkurenceschopné a zaměřit na ně podporu – vzít výše v textu vypsané obory a výsledky Národní klastrové studie jako základ pro přípravu programů podpory 2007-2013.*
- *Finanční podporu směřovat vyváženě do oblastí vytváření prostředí a přímé podpory firem – důraz klást na vytváření vazeb mezi firmami (klastry), zavádění nejlepších metod řízení a rozvoje firem, rozvoje lidských zdrojů a spolupráce s univerzitami. Nelze však zapomínat na přímou podporu firem s inovativními podnikatelskými záměry.*
- *Zvýšit množství a podporu partnerů na rozhraní státního a soukromého sektoru. – alokovat finanční prostředky na podporu inkubátorů, technologických parků, klastrů. Důraz klást na kvalitní a cenově dostupné odborné poradenské služby s vysokou přidanou hodnotou.*
- *Zlepšit intervence státu v oblasti bankovních služeb – zvýhodněné finanční produkty nabízet zejména prostřednictvím soukromých finančních subjektů.*
- *Vytvořit takové prostředí pro start-up firmy, které usnadní vznik nových technologicky orientovaných firem – podporu směřovat zejména do oblastí vytvoření prostředí (budov a služeb) pro jejich rozvoj. Dále podporovat konzultačních služby pro tuto skupinu, umožnit větší zapojení rizikového kapitálu.*

- *Koncentrovat podporu podnikání a rozvoje konkurenceschopnosti na jednom místě. Cílem je zajištění provázanosti programů a zamezení duplicit a plýtvání finančních prostředků.*
- *Zlepšit doručovací mechanismy podpory MSP – naplňování rozvojového potenciálu v oblasti podpory MSP prostřednictvím regionálních kanceláří CzechInvestu.*
- ¹² *Zlepšit investice do vzdělání, a to zejména v oblasti výuky a výměny zkušeností – umožnit daňovou slevu (odpočet) i na investice do vzdělání na straně podnikové. Zavést kurzy se zaměřením na podnikání a podnikavost na všech stupních výuky. S pomocí SF podporovat přenos znalostí z akademické sféry k prostředí MSP.*
- *Zvýšit objem prostředků poskytovaných státem na vědu a výzkum ve prospěch MSP.*

3.1.5.3 Zvýšit exportní výkonnost ekonomiky prostřednictvím nástrojů proexportní politiky

Česká republika se řadí k zemím s vysokým podílem dovozu a vývozu na HDP (okolo 60 % HDP). Podíl MSP na exportu je však nižší (34 %), než je tomu obvyklé v zemích EU (přes 50 %). Po vstupu do EU se dynamika vývozu zlepšuje a zahraniční obchod se dokonce dostává do plusu, nepříznivé je ale jednostranné zaměření na několik komodit.

Proexportní politika má za cíl podporovat vývoz podniků za srovnatelných podmínek jako u všech vyspělých zemí.

Dynamika exportu mění i poptávku po službách všech institucí, které se na jeho podpoře podílejí. Česká exportní banka dosahuje zhruba pětinového podílu na úvěrech v cizích měnách mezi všemi bankami v ČR a sílí její zaměření na předexportní financování. Podobné trendy se projevují i u EGAP. U obou institucí se však omezuje objem základních služeb poskytovaných se státní podporou. Důvodem jsou konkurenční nabídky ze soukromého sektoru. Ten je ochotný akceptovat dříve odmítaná rizika. Rizikovost se snižuje také díky teritoriálnímu zaměření exportu.

Podobně jako u podpory MSP je třeba klást větší důraz na nepřímé formy podpory (CzechTrade) a u přímé podpory uvažovat s navyšováním objemů při exportu do „exotických“ zemí. V těchto státech je přímá podpora nezastupitelná. Důležitá je také podpora kapitálové expanze českých firem do zahraničí.

¹² Doporučení či jejich skupiny označené symbolem by měly být financované z prostředků fondů EU

V současné době se zvyšuje počet obchodně-ekonomických zastoupení. Zlepšuje se také koordinace a řízení ekonomických služeb státu v zahraničí ve spolupráci s MZV. To je podle zkušeností z většiny zemí EU jeden z neúčinnějších nástrojů podpory exportu.

Podpoře exportu je třeba se věnovat koncepčním způsobem a

DOPORUČENÍ:

- *Zvýšit koordinaci a dostupnost provázaných proexportních služeb z jednoho místa. - Bud' sloučením činností do jedné organizace, popř. přenesením výkonu akcionářských práv EGAP a ČEB na CzechTrade. Neefektivní je tvorba dalšího mezičlánku ve formě vznikající Rady pro obchod a investice.*
- *Zvýšit koordinaci propagace a prezentace v zahraničí. Zlepšit efektivitu prosazování ekonomických zájmů ČR v zahraničí a zajistit k tomu dostatek prostředků. Posilovat je třeba poddimenzovaná obchodní zastoupení v klíčových zemích (Rusko, Čína a Dálný východ jako celek atd.).*
- *Vytvořit nezbytné podmínky pro kapitálovou expanzi nejlepších českých firem do zahraničí*
- *Schválit novou Koncepci proexportní politiky na roky 2006-2010 jako zastřešující dokument v této oblasti*
- *V návaznosti na Koncepci proexportní politiky připravit strategii prosazování obchodně-ekonomických vztahů ČR v EU.*

3.2 Zdroje financování

3.2.1 Zajistit dostatek zdrojů z EU a od mezinárodních finančních institucí

Po vstupu do EU se naplno otevřela možnost využívat prostředky evropské regionální a strukturální politiky. Je třeba, aby směřovaly do oblastí s nejvyšším multiplikačním efektem a byly beze zbytku využity. Kromě evropských fondů se nesmí zapomínat ani na podpůrné nástroje mezinárodních finančních institucí.

3.2.1.1 Maximalizovat zdroje financování z evropských fondů a nasměrovat je do nejpotřebnějších oblastí

Nový finanční rámec Evropské unie na období 2007-13 předurčí, do jakých oblastí a v jakém množství budou evropské prostředky směřovat. Evropská komise (dále jen „EK“) navrhuje výdaje ve výši 1,14 % hrubého národního důchodu (HND) Unie. Jde o 143 miliard euro v průměru za rok. Konečné slovo budou mít členské země, přičemž ty nejbohatší se snaží snížit strop výdajů na 1,0 % HND. EK rovněž předložila návrhy nových nařízení upravujících strukturální politiku v letech 2007-2013. Jsou navrženy tři nové cíle politiky hospodářské a sociální soudržnosti – (1) Konvergence, (2) Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost a (3) Evropská územní spolupráce.

Ministerstvo financí odhaduje pro zmíněné období příliv evropských prostředků na regionální politiku v průměrné výši cca 169 miliard korun ročně (125 miliard korun ve stálých cenách roku 2004), což by představovalo šestinásobek současného stavu.

Odhad alokací na regionální a kohezní politiku pro Českou republiku (v mld. Kč, běžné ceny)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
Strukturální fondy	89,0	96,0	104,0	112,2	120,6	128,8	136,9	787,5
Kohezní fond	44,5	48,0	52,0	56,1	60,3	64,4	68,4	393,7
Celkem	133,6	144,1	156,0	168,3	180,8	193,2	205,3	1181,2

Zdroj: Ministerstvo financí ČR

Klíčovým programovým dokumentem na úrovni států je Národní strategický referenční rámec (NSRR) podléhající negociačnímu procesu s EK. Bude spojnicí mezi evropskými a národními prioritami politiky soudržnosti rozpracovanými v operačních programech. Podrobné rozpracování priorit do dílčích cílů bude uvedeno v aktualizovaném Národním rozvojovém plánu na období 2007-2013.

Dosud největší část prostředků ze Strukturálních fondů plyne prostřednictvím čtyř sektorových operačních programů (Infrastruktura, Průmysl a podnikání, Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství, Rozvoj lidských zdrojů) a jednoho horizontálního

operačního programu (SROP). Pomoc podnikatelům je poskytována převážně prostřednictvím OP Průmysl a podnikání, ale rovněž přes vybraná opatření ostatních programů. Tím, že tato asistence není řízena z jednoho místa, vznikají podnikatelům dodatečné náklady se sledováním na ně zaměřených priorit, opatření a vyhlašovaných grantových schémat. Každý program má navíc jinou implementační agenturu, a tudíž která má pro podání projektů jiná pravidla, podmínky, formuláře. Soustředění tohoto procesu do jednoho místa by bylo pro podnikatele výraznou úlevou.

DOPORUČENÍ:

- *Zaměřit Operační programy, jejich priority a přidělené finanční prostředky v souladu s prioritní oblastmi rozvoje České republiky stanovené Strategií hospodářského růstu.*
- *Otevřít speciální operační program na podporu podnikatelského sektoru, který by jako jediný poskytoval pomoc podnikatelům. Tento program by měl jedinou implementační agenturu, která by komunikovala s podnikateli.*
- *Při rozdělování prostředků na jednotlivé OP, jejich priority a opatření vycházet i ze zkušeností současného programového období, o které programy, priority a opatření je mezi žadateli největší zájem a kde naopak hrozí nevyčerpání přidělené kvóty.*

3.2.1.2 **Nalézt dostatek národních prostředků na spolufinancování projektů hrazených z evropských zdrojů**

Projekty z evropských peněz musí být částečně financovány i z vlastních zdrojů. Velká část plyne z veřejných rozpočtů, které jsou ovšem pod tlakem Maastrichtských kritérií. Při předpokládané míře vlastního spolufinancování 25 % u projektů ze Strukturálních fondů a 15 % u projektů z Kohezního fondu vyplývá, že v budoucí „sedmiletce“ bude potřeba nalézt z vlastních zdrojů celkem 332 miliard korun.

Požadované spolufinancování z národních veřejných zdrojů ČR (v mld. Kč, běžné ceny)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
Strukturální fondy	7,9	8,5	9,2	9,9	10,6	11,4	12,1	69,5
Kohezní fond	29,7	32,0	34,7	37,4	40,2	42,9	45,6	262,5
Celkem	37,5	40,5	43,8	47,3	50,8	54,3	57,7	332,0

Zdroj: Ministerstvo financí ČR

DOPORUČENÍ:

- *Přiřadit nalezené zdroje na spolufinancování projektů z fondů EU absolutní prioritě – při překrývání oblastí podpory upřednostnit evropské programy před národními*
- *Zajistit soulad mezi domácími a evropskými politikami tak, aby nedocházelo ke konfliktům, či ke konkurenci podpory poskytované z českých a z evropských zdrojů.*
- *Vytvořit podmínky pro vyšší zapojování soukromých zdrojů do spolufinancování jako alternativy ke zdrojům veřejným – například ve formě Partnerství veřejného a soukromého sektoru, pro něž je důležité vytvořit legislativní rámec (viz kapitola 3.2.3)*

3.2.1.3 Podporovat čerpání peněz z Evropské unie mimo nástroje regionální a kohezní politiky

Menší položkou, kterou lze využít, jsou tzv. komunitární programy¹³ vypisované pracovišti EK. Nabízí financování aktivit zejména v oblastech vzdělání, věda a výzkum, rozvoj dopravní a energetické infrastruktury, kultura, informační společnost, ochrana spotřebitele, ochrana životního prostředí, apod. Zde však chybí jasná architektura na národní úrovni (operační programy a jednotné programové dokumenty). O některých programech existuje dostatek informací. O jiných však mají resorty (gestoři) pouze obecné informace a účast zájemců je tak podstatně omezena.

DOPORUČENÍ

- *Posílit informační činnost zodpovědných gestorů (resortních ministerstev) u komunitárních programů. Potenciálním zájemcům by měli poskytovat nejaktuálnější a nejucelenější informace. Gestoři by měli průběžně monitorovat relevantní evropskou legislativu v této oblasti tak, aby byli schopni zájemce rychle informovat.*

3.2.1.4 Zvyšovat absorpční kapacitu u zdrojů z EU

Nabízené částky představují pouze potenciál, kolik můžeme ze Strukturálních fondů získat. Při nedostatku kvalitních projektů tyto prostředky propadnou. Proto je nutné zvýšit informovanost u případných příjemců těchto zdrojů. Pozitivní vliv na absorpční kapacitu má i zpřehlednění a projasnění pravidel pro hodnocení projektů v procesu žádosti o dotaci z evropských fondů.

¹³ Programy u nichž není zprostředkovatelem stát.

DOPORUČENÍ

- *Na centrálních kontaktních místech (viz kapitola 3.1.2.4) zajistit vyškolený personál, který bude schopen poskytnout základní informace o možnostech čerpání prostředků jak z evropských Strukturálních fondů, tak i z komunitárních programů. Rovněž pracovníci na bezplatné lince k Evropské unii 800 200 200 by měli být schopni poskytovat tyto informace.*
- *Dobře pracující informační portál www.strukturalni-fondy.cz nezaměřovat pouze na Strukturální fondy a Kohezní fond. Měl by být doplněn o informace o komunitárních programech (dosud jsou roztrženy po webovských stránkách jednotlivých gestorů). Informační portál by se pak musel adekvátně přejmenovat.*
- *Projekty hodnotit vždy na základě předem jasně definovaných neměnných transparentních pravidel. Prostor pro subjektivní rozhodování by měl být omezen.*

3.2.1.5 Efektivně využívat dluhové instrumenty a ostatní podpůrné nástroje mezinárodních finančních institucí

Další prostředky skýtají i asistenční nástroje mezinárodních finančních institucí.¹⁴ Kromě přímého financování rozvojových potřeb mohou naplnit i funkci alternativy vůči veřejným zdrojům ve formě spolufinancování „evropských projektů“.

Nejčastější formou jsou úvěrové produkty, které zvyšují veřejný dluh (v případě poskytnutí úvěru veřejné instituci) a zároveň zahraniční dluh. Vedle těchto přímých úvěrů se nabízí i poskytování speciálních úvěrových schémat, které obsluhují tuzemští komerční finanční zprostředkovatelé, a které se zaměřují na znevýhodněné vybrané segmenty podnikání, většinou malé a střední podniky. Obdobnou funkci má i poskytování záruk za komerční úvěry. Dalšími finančními nástroji jsou přímé kapitálové vstupy do vybraných podniků či podpora fondů rizikového kapitálu.

Některé mezinárodní finanční instituce nabízejí i technickou a konzultační spolupráci (důchodová reforma, reforma veřejných financí, reforma zdravotnictví) a granty.

DOPORUČENÍ

- *Efektivně využívat prostředky od mezinárodních finančních institucí se zřetelem na limity dané mírou vnějšího zadlužení, případně zadlužení veřejných rozpočtů.*

¹⁴ Například Evropská investiční banka (EIB), Evropský investiční fond (EIF), Světová banka (SB), Mezinárodní měnový fond (MMF), Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD), Rozvojová banka Rady Evropy (CEB).

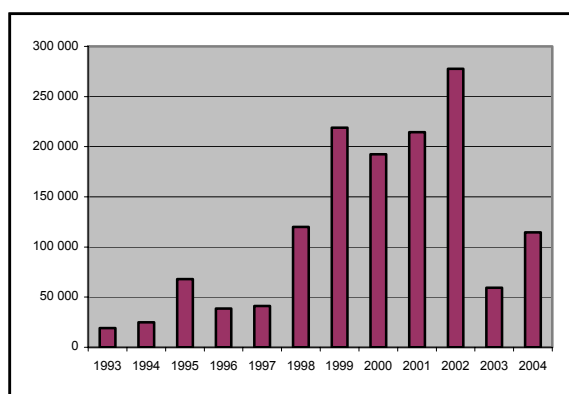
- *Využívat zdroje od mezinárodních finančních institucí pro spolufinancování evropských projektů.*

3.2.2 Maximalizovat příliv investic a efektivně privatizovat majetek ve veřejném vlastnictví

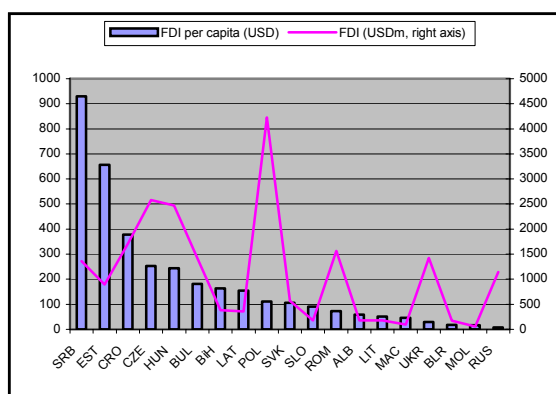
Zdroje soukromého sektoru ryze domácího původu jsou nedostačující pro zvýšení konkurenceschopnosti české ekonomiky. Nelze však nevidět stav veřejných financí, který dokonce přispívá k vytěšňování soukromých investic. Obrovskou podporu financování nových výrob, know-how a technologií zajišťují přímé zahraniční investice. Stát se začal zbavovat svých podílů v největších podnicích, nicméně proces privatizace ještě není u konce. Nelze zapomínat ani na ostatní majetek ve veřejném vlastnictví, jehož privatizace je však spíše otázkou dalších reforem.

3.2.2.1 Udržet míru přílivu přímých zahraničních investic a změnit jejich sektorovou alokaci

Masivní příliv přímých zahraničních investic (FDI) se v posledních letech stal hlavní hnací silou růstu ekonomiky (především průmyslu), tvorby nových pracovních míst, zlepšení obchodní bilance, zvyšování kvalifikace a přílivu know-how. Tomu pomohlo vypracování systému investičních pobídek. Státní podporu lze poskytovat i nadále v podobě slevy na dani z příjmů až na 10 let, podpory vytváření pracovních míst, podpory rekvalifikace a školení zaměstnanců a přípravy průmyslových zón. Zatímco před rokem 1998, kdy byly pobídky zavedeny, činily FDI v průměru 38 mld. Kč ročně, průměr za léta 1998-2004 je 171 mld. Kč. Česká republika se tak řadí mezi jedny z nejúspěšnějších zemí v tomto ohledu v celém regionu CEE (následující grafy). Nicméně kumulativně od roku 1993 představoval objem investic přilákaných investičními pobídkami necelou čtvrtinu celkového přílivu FDI, od roku 2000 (kdy byl tento systém transformován do podoby zákona) pak „jen“ 243 mld. Kč z celkových téměř 860 mld. Kč FDI.

Pramen: ČNB

Pramen: UNCTAD

System získání investiční pobídky je však komplikovaný. Investor předkládá žádost prostřednictvím CzechInvestu, odkud je přes MPO připomínkována MF, MPSV, MŽ a ÚOHS, který nakonec spolu s MPO stanovuje míru a hodnotu veřejné podpory. Pobídka je dostupná až od určité výše investice (v roce 2004 došlo ke snížení z 350 mil. Kč na 200 mil. Kč v základní verzi). Za dobu platnosti nového zákona tak bylo vydáno 198 rozhodnutí o příslibu pobídek s celkovou výší investic 161 mld. Kč. Z pohledu případného zahraničního investora je poněkud nešťastné, že neexistuje centrální evidence průmyslových zón ve spojitosti s jejich vybavením a pobídkami.

Podle současných podmínek má stát možnost kontroly plnění podmínek, za kterých byla pobídka udělena. Nicméně neexistuje žádná sankce ani pozitivní motivace, která by byla schopna udržet investici i po skončení platnosti pobídky.

Měření úspěšnosti se omezuje pouze na výnosy, tedy daný počet investic, pracovních míst, subdodavatelských pozic a přírůstek přidané hodnoty. Nesledují se náklady, plynoucí z investic do průmyslových zón a ušlé zisky na dani z příjmu.

Převážná část FDI směřovala do zpracovatelského průmyslu s relativně nízkou přidanou hodnotou. Investice do sektoru s vyšší přidanou tvořily za léta 1998 až 2004 hodnotou jen 15% podíl z celku (175 mld. Kč). Tato skutečnost však byla běžná ve většině chudších zemí přistupujících do EU, s jedinou výjimkou Irska.

Naproti tomu více jak 35 % pobídkových projektů připadá na výrobu optických a elektrických přístrojů a dopravních prostředků jako sektorů s vyšší přidanou hodnotou. To je však dlouhodobě riziková jednostranná orientace na cyklické obory.

Dlouhodobý trend spočívá v maximálním možném přesunu i poměrně sofistikovaných výrob do nákladově levnějších zemí se zvýšeným zaměřením na služby. Zatímco ve vyspělých zemích se služby podílí na HDP z 70 %, v České republice jde jen o 53 %. Podle údajů UNCTAD tvoří sektor služeb okolo 60 % celosvětového objemu FDI. Podíl služeb na přílivu FDI v České republice se však pohybuje v průměru okolo 46 % a má překvapivě spíše tendenci klesat. Podobně vyznívá srovnání České republiky z pohledu investic podniků do vědy a výzkumu (1,3 % HDP oproti 1,9 % v EU-15).

DOPORUČENÍ:

- *Od roku 2007 přijmout novou legislativu FDI, respektující regionální podmínky - Pobídky upravit podle regionálních trendů – je velmi těžké konkurovat systémům rovné daně mající sazbu daně hluboko pod úroveň české sazby. Receptem je další zjednodušení administrativních procesů (bez subjektivní možnosti rozhodování na straně ministerských úředníků) při zachování souladu se soutěžním právem.*

- *Stimulovat investice pocházející od českých subjektů (doba přílivu obrovských investic ze zahraničí se blíží svému vrcholu), k čemuž by mělo přispět doporučené snížení hranice investičních pobídek na polovinu.*
- *Zabránit přesunu investic do výhodnějších lokací atraktivními podmínkami pro reinvestice zisků na území České republiky.*
- *Agentura CzechInvest by měla zajistit větší koordinaci tvorby/přestavby průmyslových zón s regionálními úřady tak, aby odpovídaly potřebám investorů.*
- *Krátkodobě má příliv FDI jednoznačně pozitivní makroekonomické dopady, v dlouhém období je třeba zavést sledování efektivity vynakládaných zdrojů/ušlých příjmů a tento pohled zanést do procesu rozhodování.*
- *V současné podobě investičních pobídek není v České republice rozlišováno v podmínkách mezi investicemi do jednotlivých oborů. Priorita high-tech výroby a služeb by měla být podpořena jasným a zřetelným zvýhodněním oproti klasickým oborům (vyšší odpisy, nižší daňová sazba).*

3.2.2.2 Dokončit privatizaci státních podílů v podnicích; privatizace ostatního majetku ve veřejném vlastnictví

Privatizace představuje stále nedokončenou část transformace ekonomiky. Cestou velké privatizace bylo zprivatizováno majetku za více než 340 mld. Kč, dalších 114 mld. Kč bylo převedeno bezúplatně (PGRLF, RIF, restituce atd.), obojí v účetní hodnotě. Prostřednictvím tzv. malé privatizace byl převeden majetek s výnosem pro stát ve výši více než 49 mld. Kč. Prostřednictvím tendru či přímým prodejem stát doposud získal více než 413 mld. Kč.

Transparentní privatizace vede ke zvýšení výkonnosti, přináší know-how, začlenění do mezinárodních sítí, novou firemní kulturu atd. Privatizace stále představuje i makroekonomicky významný úkol a způsob použití výnosů může podstatně ovlivnit makroekonomický výkon (uvažovaný objem získaný privatizací podílů státu ve významných podnicích se prakticky může rovnat jeho dosavadním výnosům).

V rukou státu zůstávají ještě síťové firmy, kde stát vystupuje v schizofrenní roli vlastníka a zároveň regulátora odvětví s přirozeným monopolem. Privatizace uvolní svázané ruce „nezávislé“ regulaci odvětví (konkurenceschopnost ČR může být v delším období snížena pokračováním vysoké energetické náročnosti výroby).

Příznivé chápání a atraktivita zemí nových členů EU z pohledu portfoliových investorů a konzervativních strategických investorů může přinést prémii k fair value daných společností. Stát je zpravidla vlastníkem kvalifikované většiny (tzn. více než 50 % + 1 akcie) tam, kde se uvažuje o privatizaci, a podpora kapitálového trhu je

více než na místě. Zatímco tržní kapitalizace burzy ve vyspělých zemích se pohybuje na 60 % HDP (EU-15), resp. 130 % HDP (USA), v ČR je to jen 29 %. Daleko závažnějším je fakt, že financování přes kapitálový trh u nás stále nefunguje (reálně jen 1 IPO¹⁵).

Ve veřejném vlastnictví je rovněž část bytového fondu nájemního bydlení. Skryté ztráty by měla vyřešit deregulace nájemného, druhou možností je privatizace bytového fondu (což však nese problém financování soukromých subjektů).

Smysluplná privatizace zdravotnictví je za současného stavu financování jen stěží myslitelná. Pokud by došlo k zavedení spoluúčasti a k reformě současných černých děr ve zdravotních pojišťovnách, lze jistě uvažovat o vyšším zapojení soukromého sektoru. Prostředky z prodeje by zde zřejmě neměly být na prvních místech, je třeba mít na zřeteli určitou míru solidarity (blíže se této otázce věnujeme v kapitole 3.2.5.2).

DOPORUČENÍ:

- *V opodstatněných případech privatizovat nebo zčásti zprivatizovat zbylé podniky s účastí státu – hlavním kritériem ať jsou kvalita služby a náklady pro rozpočet. Privatizace by měla probíhat transparentním procesem tendru s jasně nastavenými neměnnými, avšak výrazně neomezujícími podmínkami a maximalizací ceny.*
- *Umožnit částečnou privatizaci síťových firem utilitního typu, které jsou označovány jako strategické – přes burzu jako prostředek podpory kapitálového trhu. Stejná kombinace (pokud nebude výrazně snižovat privatizační a budoucí daňový výnos) by měla být použita i v případě výše uvedených privatizací, kde je to možné díky velikosti státní kvalifikované většiny.*
- *Použít výnosy z privatizace zbylých státních podílů na financování penzijní reformy a rozvoj dopravní infrastruktury*

3.2.3 Vytvořit prostředí pro efektivní partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP)

Ve světě patří financování velkých projektů spoluprací veřejného a soukromého sektoru ke standardním cestám zajišťování veřejných služeb a veřejných projektů. Stát se při nich omezí do pozice subjektu, který přesně definuje požadovanou službu, platí za ni, nebo umožňuje privátnímu subjektu zpoplatnění této služby, ale přenechává mu realizaci a provoz. Předává tak na něj mnohá rizika, které

¹⁵ IPO – primární emise akcií

dříve podstupoval, a získává větší efektivitu. Platby státu jsou rozdělené do celého období trvání projektu, čímž se přenášejí na generaci, která službu užívá, a realizují se jen tehdy, pokud je služba zajištěna a dodána podle předem domluvených kritérií. Nutností je důsledná fiskální regulace, která zaručí použití PPP pouze tehdy, kdy je to výhodné, a zamezí nekontrolovanému nárůstu závazků státu. Důležité je vybudování kvalitní legislativy, institucionální podpory veřejného sektoru, využití poznatků ze zahraničí i pilotních projektů a účinná regulace ze strany Ministerstva financí.

V současné době ČR optimální legislativou nedisponuje. Právní řád obsahuje úpravu této problematiky pouze ve výjimečných případech, a to jsou sektorové koncesní zákony (např. vodárenství, zákon o pozemních komunikacích). Chybí zákon upravující zmocnění veřejného sektoru sjednávat koncese a účinná fiskální regulace dlouhodobých závazků. Legislativní rámec by měl zavést i jasná pravidla pro schvalování projektů, nebo alespoň regulovat maximální rámce jak na úrovni centrální vlády tak i samospráv. Potřebná je i novelizace zákonů, do kterých oblast PPP zasahuje, ale v současné době problematiku neřeší. Z hlediska dodavatelů a finančních institucí by tak došlo k zavedení jasného, transparentního a funkčního systému pro uzavírání koncesních smluv. Tím by došlo ke snížení rizika a tedy i ceny projektů. Zavedení koncesní úpravy pro řešení PPP projektů plně odpovídá doporučením Evropské unie.

Je potřeba vytvořit a dlouhodobě zajišťovat institucionální podporu veřejnému sektoru, aby byl silným partnerem a aby docházelo k eliminaci rizik vyplývajících z neodborné přípravy a implementace PPP projektů. Je třeba pro něj vytvářet metodické materiály, které usnadní proces jejich přípravy a realizace. Metodiky by měly vycházet z praxe zahraničních institucí a být doplněny a upraveny podle specifík českého prostředí. V současnosti tuto podporu zajišťuje Ministerstvem financí zřízené PPP Centrum, jehož posláním je odborná asistence veřejnému sektoru, a to ve všech fázích přípravy a realizace PPP projektů. Výhodou, kterou jeho fungování přináší, je koncentrace poznatků a zkušeností s realizací PPP projektů a jejich flexibilnější přenos mezi sektory a projekty především aktivní účastí na projektech, vytvářením metodik a zajištěním odborné pomoci veřejnému sektoru na všech úrovních.

Každý projekt by měl být realizován pouze tehdy, pokud se prokáže jeho skutečná potřeba, finanční únosnost a že projekt dosáhne hodnotu za peníze daňových poplatníků (ostatní formy zajištění veřejné služby nejsou z pohledu státu výhodnější). Kvalifikovaná předpověď výhodnosti či nevýhodnosti je nutným předpokladem pro to, aby Česká republika na využití této metody profitovala. V současné době se v zahraničí využívá několik metod určení výhodnosti použití PPP formy a mezi nejznámější a nejpoužívanější patří předběžné analýzy užitku a nákladů u projektů menších a Public Sector Comparator u projektů větších. Ministerstvo financí zatím není schopno kontrolovat dlouhodobé závazky vyplývající z PPP projektů

na všech úrovních veřejné správy. Tento stav je nutné změnit a zajistit tak, že PPP projekty neohrozí fiskální situaci, nebo že koncesní projekty nezaplaví ČR množstvím uživatelských poplatků, které mohou být efektivněji řešeny jiným způsobem.

Jednou z možných výhod PPP projektů je posílení možnosti čerpání fondů z Evropské unie zvýšením podílu spolufinancování soukromým sektorem na projektech veřejného zájmu. Možnost použití soukromých zdrojů na kofinancování by mohla významně zvýšit absorpční schopnosti ČR. V současnosti neexistuje mnoho příkladů úspěšného zapojení soukromých subjektů do projektů spolufinancování z „evropských fondů“.

DOPORUČENÍ:

- *Přijmout zákon o úpravě koncesí.*
- *Novelizovat zákon č. 40/2004 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů, tak aby došlo k zavedení nové formy zadávacího řízení formou soutěžního dialogu a umožnění zadat zhotovitelům realizaci stavby včetně zpracování projektové dokumentace potřebné pro řízení podle stavebního zákona.*
- *Novelizovat zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů tak, aby došlo k odstranění bariéry uzavírání smluv typu „leasing“.*
- *Novelizovat zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů tak, aby byly vytvořeny podmínky pro transparentní přehled budoucích závazků státu vyplývajících ze smluv typu „Partnerství veřejného a soukromého sektoru“, a to rozšířením povinného obsahu střednědobého výhledu.*
- *Novelizovat zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů tak, aby byly evidovány závazky z dlouhodobých smluvních vztahů.*
- *Zajistit účast PPP Centra na všech pilotních projektech z důvodu zajištění standardní úrovně kvality přípravy a efektivního přenosu informací a zkušeností.*
- *Spolupracovat intenzivně se zeměmi OECD na sdílení informací a zkušeností.*
- *Vymezit okruh projektů podléhající regulaci podle jasně stanovených pravidel. (Vytvořit databázi dlouhodobých závazků veřejných rozpočtů z PPP projektů a předkládat ji jako součást rozpočtové dokumentace.)*
- *Posílit pravomoci MF ČR v oblasti fiskální regulace PPP*
- *Vytvořit jasnou a transparentní metodiku, která umožní porovnat financování formou PPP s ostatními formami financování a zároveň podmínit použití PPP formy prokázáním výhodnosti.*

- *Aktivně lobovat za zjednodušení pravidel EK pro kofinancování projektů PPP.*
- *Připravit a preferovat takové projekty, které takovéto čerpání umožňují. Připravit PPP metodiku pro EU fondy a promítnout do nich tuto snahu.*

3.2.4 Podpořit komerční zdroje financování

Základním principem většiny dále navrhovaných nástrojů a opatření, směřujících k naplnění tohoto cíle, je jednoznačná preference nástrojů a opatření plošného charakteru, které kultivují konkurenční a zlepšují podnikatelské prostředí, před nástroji selektivními. Ty doporučujeme použít pouze v případech, kde jejich celkové ekonomické přínosy výrazně převýší jimi způsobené ztráty efektivity tržního prostředí.

3.2.4.1 Podpořit diverzifikaci privátních zdrojů financování ekonomiky

Potenciál zlepšení podmínek pro rozvoj financování navýšením vlastního kapitálu vidíme především v efektivní regulaci a vytváření legislativy v oblasti organizovaného kapitálového trhu. Regulace a legislativní prostředí musí co nejméně zaostávat za velice svižným vývojem nových produktů, kterým je finanční sektor charakteristický. Zákony by měly stanovovat základní a pokud možno neměnné principy. Vlastní procesy a detailní úprava jednotlivých aktivit by měly být obsaženy v dokumentech nižší právní síly, které lze pružněji inovovat.

Z pohledu zabezpečení kvalitní infrastruktury je nezbytný spolehlivý, transparentní a s mezinárodními standardy srovnatelný systém registrace cenných papírů a operací s nimi, aby byla zabezpečena dostatečná pružnost a co nejnižší náklady na převod.

Významný potenciál tkví i v posílení daňové konkurenceschopnosti institucionálních investorů, aby nebyli znevýhodňováni oproti zahraničním subjektům a nedocházelo tak k nadměrnému odlivu domácích úspor do zahraničí.

Klíčový předpoklad rozvoje kapitálových trhů spatřujeme i v uvolnění investičních limitů institucionálních investorů, zejména penzijních fondů a pojišťoven, u nichž lze očekávat vysoký příliv finančních zdrojů. Konkurenceschopnost rizikově – výnosového profilu penzijních fondů je nutnou podmínkou úspěšnosti penzijní reformy. Je třeba umožnit efektivní alokaci těchto zdrojů tak, aby byly sto zabezpečit adekvátní výnosy. S tím souvisí i rozšiřování portfolia a likvidity obchodovatelných titulů.

Pro další posilování důvěry investorů v český kapitálový trh považujeme za stěžejní maximální kompatibilitu související obchodní legislativy s mezinárodními standardy.

DOPORUČENÍ

- *Zavést systém registrace cenných papírů a operací s nimi srovnatelný s mezinárodními standardy*
- *Posílit daňovou konkurenceschopnost institucionálních investorů – tak aby nedocházelo nadměrnému odlivu domácích úspor do zahraničí*
- *Uvolnit investiční limity institucionálních investorů – zejména penzijních fondů a pojišťoven*

3.2.4.2 Podpořit využití tzv. rozvojového kapitálu (private equity a venture capital)

Tento typ financování představuje dynamicky se rozvíjející, ale stále minoritní formu financování podnikatelských aktivit s vysokou přidanou hodnotou (v letech 1995-2003 bylo členy Czech Venture Capital Association proinvestováno více než 20 mld. CZK, v roce 2003 samotném pak 6,5 mld. CZK). Z hlediska vlastního investičního procesu je intenzivnější použití rozvojového kapitálu bytostně spjata s celkovou kvalitou konkurenčního podnikatelského prostředí, kterou se komplexně zabýváme v kapitole „Institucionální prostředí pro podnikání“. Významným pramenem zdrojů mohou být i veřejné prostředky, vynakládané na podporu malého a středního podnikání. Díky sofistikovanému, tržně orientovanému investičnímu procesu přispěje alokace těchto zdrojů skrze fondy rozvojového kapitálu k jejich efektivnímu využití.

DOPORUČENÍ:

- *Zvýšit transparentnost a zavést co nejjednodušší právní regulaci kapitálového trhu.*
- *Reálně vytvořit instituci centrálního deponitáře, jak je právně ukotvena v zákoně č. 256/2004 Sb., „o podnikání na kapitálovém trhu“, a implementovat transparentní vícestupňovou evidenci cenných papírů.*
- *Posílit daňovou konkurenceschopnost domácích subjektů kolektivního investování, zejména razantně redukovat daň z příjmů u investičních společnostech.*
- *Uvolnit investiční limity institucionálních investorů. Umožnit výraznější diverzifikaci u fondů rizikově-výnosového profilu přímo v jejich statutech a umožnit alokaci investic institucionálních investorů prostřednictvím fondů rozvojového kapitálu.*
- *Maximálně využívat domácí organizovaný kapitálový trh pro privatizaci státních účastí.*

- *Rychleji harmonizovat české účetních standardy s mezinárodními (IAS), regulatorně posílit nezávislost externích auditorů a prosazovat principy „corporate governance“ do práva obchodních společností.*
- *Alokovat část zdrojů pro podporu MSP (malých a středních podniků) přes fondy rozvoje kapitálu.*
- *Posílit daňovou konkurenceschopnost fondů rozvoje kapitálu.*

3.2.4.3 Zlepšit přístup k finančním zdrojům pro jednotlivé skupiny ekonomických subjektů

Zkvalitnění přístupu domácích subjektů zejména z řad MSP ke komerčním zdrojům lze docílit kultivací legislativního prostředí a rozvojem podnikatelské infrastruktury.

Významným posílením role věřitele v konkurzním řízení, respektováním práv zajištěných věřitelů, vytvořením transparentních podmínek pro vypořádání s věřiteli a reálnou možností restrukturalizace neúspěšného podnikání lze dosáhnout výrazné redukce investičních rizik a přilákat tak více finančních zdrojů. Větší pružnost trhu práce zase podnikatelům umožní lépe a rychleji reagovat na neočekávané události a posílí jejich finanční stabilitu, která je při získávání zdrojů klíčová. Komplexně se konkrétními nástroji zabýváme v kapitole „Institucionální prostředí pro podnikání“.

Je také třeba dosáhnout razantního zpřístupnění komerčních zdrojů všem začínajícím formám podnikání. Zdrženlivost bank a investorů vůči nim je způsobena již zmíněnou vysokou rizikovostí. Eliminace tohoto faktoru je ospravedlnitelným důvodem pro použití veřejných zdrojů, avšak v maximální míře přes fungující tržní mechanismy, např. prostřednictvím rozvoje kapitálu či záručních instrumentů. Za významnou veličinu, která ovlivňuje efektivitu využití veřejných zdrojů při podpoře začínajícího podnikání, považujeme nejen srozumitelnost a jednoduchost podpůrných programů či podmínek, ale i jejich efektivní marketing vůči podnikatelské veřejnosti.

DOPORUČENÍ:

- *Vytvořit srozumitelné didaktické dokumenty, jak získat výše uvedené prostředky.*
- *Blíže spolupracovat s bankovním sektorem při harmonizaci procesů a podmínek pro získání veřejné podpory s procesy komerčního financování.*

3.2.4.4 Vytvořit konkurenční podmínky na finančních trzích obecně

Zkvalitnění a zlevnění služeb finančního sektoru lze dosáhnout především co nejjednodušším a transparentním systémem regulace, efektivní informační kampaní vůči klientům a podporou jejich „finančního vzdělání“. Za nepřijatelnou považujeme

kompenzaci případných ztrát investorů nad rámec zákonného pojištění, jak k tomu došlo v historii. Dopad těchto nesystémových opatření na kredibilitu regulace finančních trhů je drtivý. V oblasti informovanosti spatřujeme největší deficit u soukromých osob, jež vykazují nízkou úroveň finanční gramotnosti a vnímání rizik.

DOPORUČENÍ:

- *Do jedné instituce integrovat dozor nad finančním sektorem za současného vyčlenění aktivit, které přímo nesouvisejí s vlastní regulací, jako např. informační činnosti či vzdělávání a licencování makléřů a finančních zprostředkovatelů ve prospěch samoregulačních institucí.*
- *Zvýšit aktivitu příslušných regulátorů ve vytváření informačních zdrojů, srozumitelných pro širokou veřejnost, a v jasném vysvětlení pravidel regulace.*

3.2.4.5 Preferovat užití zdrojů s multiplikačním efektem před financováním spotřeby

Je třeba přistoupit k důsledné revizi a odstranění veřejné podpory finančních aktivit ekonomických subjektů, směřujících v konečném důsledku ke spotřebě. Jakákoli selektivní veřejná podpora narušuje konkurenční podmínky a je proto žádoucí, aby byl maximalizován celospolečenský užitek, což v případě spotřeby jistě není.

DOPORUČENÍ:

- *Přehodnotit veřejnou podporu aktivit směřujících ke spotřebě.*

3.2.5 Obezřetně nakládat s veřejnými prostředky

Pozvolna realizované a zamýšlené úspory u veřejných prostředků mají převážně plošný charakter. Tím dochází i k eliminaci výdajů, jež mohou mít smysl a odůvodnění a naopak ponechání výdajových toků pro účely, které žádnou veřejnou službu neplní. Cesta k nápravě spočívá v posílení adresnosti, v uvolnění navržených sfér, jež jsou zdrojem plýtvání, a v posílení individuálního prvku.

3.2.5.1 Zesílit adresnost veřejných výdajů

Nehospodárné nakládání s veřejnými prostředky vede nejen k relativně drahé a nekvalitní veřejné službě, ale kvůli nedobré fiskální disciplíně také ohrožuje důvěru investorů v Českou republiku i střednědobý scénář našeho vstupu do euro-zóny.

Projevem fiskální nedisciplinovanosti není jen deficit veřejných financí ve výši 5,2 % HDP a stále rostoucí veřejný dluh blížící se 45 % HDP. Nemožnost provádět skutečně pružnou fiskální politiku rovněž způsobuje fakt, že více než 80 % veřejných výdajů má zákonně předurčenou (tzv. mandatorní) povahu.

DOPORUČENÍ:

- *Na základě důsledně provedeného výdajového auditu přehodnotit a následně redukovat (přibližně o 10-15 procentních bodů) rozsah předurčených výdajů.*
- *Vytvořený prostor přizpůsobit aktuální ekonomické situaci a vývoji; v průběhu hospodářského růstu by tak byl generován rozpočtový přebytek (jež by umožňoval výši veřejného dluhu) a financovány projekty odpovídající prioritám Strategie hospodářského růstu.*

3.2.5.2 Změnit pojetí financování školství, zdravotnictví a penzijního systému

Zdravotnictví představuje náročně a draze financovaný organismus, vyznačující se ohromnou neprůhledností systému, svízelnou finanční situací řady zařízení, plýtváním a neadekvátní službou pacientovi, hledíme-li na něj klientským pohledem. Rovněž školství nevyužívá svůj potenciál zejména vůči žákům a studentům nadprůměrných kvalit a schopností. Penzijní systém pak zcela nereflktuje budoucí demografický vývoj. Společným jmenovatelem naplnění potenciálu těchto sektorů a oblastí je: deregulace, individualizace, posílení zodpovědnosti.

Systém dávek nemocenského pojištění se také promítá do úrovně nákladů práce. Povinné odvody na nemocenské pojištění a zároveň zneužívání systému poškozují zaměstnavatele, zaměstnance i daňové poplatníky. Systém nemocenského pojištění by měl principy individuální zodpovědnosti rozdělovat rovnoměrně mezi zaměstnance, zaměstnavatele, lékaře a stát. tzn. tak, aby například spoluúčast zaměstnavatelů na nákladech nemocenského pojištění jejich zaměstnanců vedla k podpoře prevence pracovní neschopnosti.

DOPORUČENÍ:

- *Uvolnit segmenty zdravotnictví pro zvýšení spoluúčasti účasti pacienta s odpovídajícím důrazem na špičkovou kvalitu služby a přístup na klientské bázi; klást důraz na prevenci.*
- *Zavést nástroje dobrovolného soukromého zdravotního pojištění a umožnit dobrovolný systém přímých plateb při výrazném posílení nabídky a kvality služeb.*
- *Zamezit nadužívání systému zdravotní péče*
- *Urychleně vytvořit vícepilířový penzijní systém dostatečně diverzifikující riziko s prostorem pro dobrovolný vstup do systému a limitem pro obligatorní účast; v rámci druhého pilíře zvážit možnost volby mezi zaměstnaneckým přípojištěním a povinným systémem na fondovém principu.*

- *Využít sdílení nákladů na studium jako nástroje zpřístupnění vzdělání a jeho ocenění; samozřejmým doplňkem jsou privátní nástroje podpory vzdělávání (viz problematika v části Rozvoj lidských zdrojů).*
- *Změnit financování nemocenského pojištění tak, aby zodpovědnost za náklady nemocenské byla rozdělena mezi zaměstnance, zaměstnavatele a stát v míře, která odráží možnost ovlivnit vznik těchto nákladů*
- *Sloučit nemocenské a zdravotní pojištění a sladit je se systémem čerpání úrazového pojištění*
- *Výplatu podpory v nezaměstnanosti podmínit výkonem veřejných prací nebo účelnou a cílenou rekvalifikací.*

3.3 Infrastruktura

Infrastruktura zásadním způsobem spoluvytváří tři předpoklady hospodářského rozvoje naší země, kterými jsou:

- mobilita osob, zboží a informací – záruka dostatečného rezervoáru lidských zdrojů, spolehlivé logistiky a pružné komunikace při podnikání v ČR,
- nabídka investičně připravených pozemků a staveb – záruka rychlého zahájení podnikatelských záměrů na území ČR,
- kompetitivní provozní náklady – záruka konkurenceschopných cen výrobků a služeb produkováných v podnicích ČR.

Infrastruktura může být v tomto smyslu katalyzátorem růstu, pokud dosahuje odpovídajícího stupně rozvoje, nebo naopak vytváří růstu bariéry, pokud je její úroveň v kvantitativním či kvalitativním smyslu nedostatečná.

Infrastruktura do značné míry ovlivňuje také další oblasti společnosti a podnikatelského prostředí, z nichž zvláštní význam z hlediska hospodářského růstu představují:

- regionální rozvoj – záruka soudržného růstu,
- ochrana přírodního a kulturního dědictví – záruka udržitelného růstu.

Cíle hospodářské strategie v oblasti infrastruktury věrně reflektují shora vymezené okruhy.

3.3.1 Zvýšit mobilitu osob, zboží a informací

Prvním úkolem, před kterým naše společnost stojí, je odstraňovat překážky, které dnes mobilitu na území republiky omezují. Mobilita osob, zboží a informací není pojímána pouze ve svém zúženém logistickém významu jako způsobilost přepravit tradičním dopravním prostředkem výrobek, člověka či dokument z místa na místo. Důležitá je také sociální mobilita, tedy možnost obyvatel ČR změnit bydliště a přestěhovat se za prací. Stále významnější společenskou úlohu sehrává virtuální mobilita založená na přenosu dat elektronickou cestou. V současnosti se stále jedná více méně o elektronický přenos informací, ale v průběhu následujících let umožní stále dokonalejší technologie také virtuální přenos osob – formou masového využívání telemostů a telekonferencí, i zboží – nejprve v sektoru zábavního průmyslu či vzdělávání, postupně i v dalších odvětvích.

3.3.1.1 Zajistit údržbu a rozvoj moderní silniční, železniční, letecké a vnitrozemské vodní dopravní cesty

V následujících letech je třeba dobudovat síť dálnic a rychlostních komunikací – ze současných 838 km na plánovaný rozsah 2103 km. Dále je nezbytné

modernizovat 3300 km z celkových 6000 km silnic I. třídy, neboť nedosahují normových parametrů a ohrožují zdraví a životy obyvatel. Také stav silnic II. a III. třídy neodpovídá hospodářským potřebám a bezpečnosti provozu. Železnice jsou zanedbány nejvíce. Za vše hovoří skutečnost, že modernizace železničních koridorů začala o 30 let později, než byla zahájena výstavba dálniční sítě.

Příčinou špatné údržby a pomalého rozvoje dopravní infrastruktury je dlouhodobá nerovnováha mezi potřebami a zdroji. Může za to dlouhodobý nedostatek peněz, ale i jejich neefektivní využití. Zlepšení investorských, inženýrských a projektových činností při výstavbě a provozování dopravní infrastruktury může přinést úsporu v řádu stovek miliard korun (viz také kap. 3.3.5.3). Pokud jde o zmíněný nedostatek prostředků, je situace o to závažnější, že dosud hlavní zdroj příjmů SFDI představoval FNM. Po vyčerpání příjmů z privatizací musí být přijato dlouhodobé opatření. Jinak se totiž země připraví o evropskou pomoc ve výši řádově 20 miliard Kč ročně, tedy o 140 miliard za období 2007-2013! Proto je nutné urychlit přípravu příslušných legislativních předpisů a zavést elektronické mýtné. Mýtné ale nesmí být příliš vysoké, aby dopravci neobjížděli placené úseky. Ve hře je také konkurenceschopnost domácího průmyslu. Součet silniční daně, spotřební daně a mýtného na silnicích nesmí přesáhnout hranici mezinárodní konkurenceschopnosti. Navýšení prostředků je proto třeba zajistit vyšším podílem resortu dopravy na výnosu ze spotřební daně. Dosud bylo do rozpočtu SFDI odváděno pouze 20 % celostátního hrubého výnosu spotřební daně z minerálních olejů, od 1. 1. 2005 dokonce jenom 9,1 %. Navrhujeme zvýšit podíl SFDI z výnosu spotřební daně na 40 %. Legislativu je třeba upravit v návaznosti na další reformy související s výdajovou stránkou státního rozpočtu, tak aby nabyla účinnosti od 1. 1. 2008 a platila po zbytek rozpočtového období fondů EU, tedy až do roku 2013. Celkové investiční potřeby dopravní infrastruktury pro sledované období při uvážení úspor na straně výdajů jsou vyčísleny v tab. 3.3.1.1A. Jejich pokrytí investičními zdroji na základě zvýšení podílu SFDI na výnosu spotřební daně, zavedení mýta, intenzivního čerpání prostředků EU, aplikace principů PPP a při uvážení růstu efektivity stavebnictví je vyčísleno v tab. 3.3.1.1B.

Dostatečné zdroje jsou nutnou nikoli postačující podmínkou investičního rozvoje dopravní infrastruktury. Neméně důležité je včas připravit projekty, jinak bude možnost čerpat prostředky fondů EU nenávratně promarněna. Odstraněny musí být bariery územní, majetkoprávní a legislativně-správní povahy, které brzdí investiční výstavbu. Tato problematika je podrobně popsána v kapitole 3.3.2. Rovněž je třeba zlepšit řízení projektů. Optimalizace řízení projektů je úkol, před kterým stojí ŘSD i SŽDC. Výsledkem tohoto procesu budou zeštíhlené organizace, jejichž investorské a inženýrské činnosti se omezí na development investičních příležitostí pro soukromou sféru a následnou kontrolu.

POTŘEBY 2005-2013	Investice	Provoz	Celkem
	mld Kč	mld Kč	mld Kč
Silniční infrastruktura	575,0	180,0	755,0
Dálnice a rychl. kom.	350,0	20,0	370,0
Silnice I. třídy	175,0	40,0	215,0
Silnice II. a III. třídy	50,0	120,0	170,0
Železniční infrastruktura	350,0	75,0	425,0
Infrastruktura vodní dopravy	15,0	5,0	20,0
Rezerva	80,0	20,0	100,0
Celkem	1 020,0	280,0	1 300,0
Úspory na straně výdajů	320,0	30,0	350,0
Celkem po úpravě	700,0	250,0	950,0

Tab. 3.3.1.1A Potřeby výstavby dopravní infrastruktury (na základě upravených údajů MD)

ZDROJE 2005-2013	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Celkem
	mld Kč	mld Kč	mld Kč	mld Kč	mld Kč	mld Kč	mld Kč	mld Kč	mld Kč	mld Kč
Podíl na příjmech z privatizace	22,3	21,7	21,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	65,1
Podíl na spotřební dani	6,2	6,5	6,7	31,1	32,4	33,9	35,2	36,7	38,0	226,7
Silniční daň	5,8	5,9	5,9	5,9	5,9	6,0	6,0	6,0	6,0	53,4
Časové poplatky (kupóny)	2,2	2,4	2,6	1,6	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	17,2
Výkonové poplatky (mýto)	0,0	0,0	0,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	36,0
Fondy EU	6,1	6,2	21,8	33,5	34,4	35,7	36,7	37,8	38,8	250,9
Úvěry a PPP	11,1	11,3	12,4	13,7	15,0	16,5	18,2	20,0	22,0	140,3
Celkem	53,7	54,0	70,5	91,7	95,4	99,8	103,8	108,2	112,5	789,6
Efektivita stavebnictví	100%	104%	108,2%	112,5%	117%	121,7%	126,5%	131,6%	136,9%	
Celkem po úpravě	53,7	56,2	76,3	103,2	111,6	121,5	131,3	142,4	154,0	950,0

Tab. 3.3.1.1B Zdroje výstavby dopravní infrastruktury (na základě upravených údajů MD)

DOPORUČENÍ:

- *Vytvořit rovnováhu mezi finančními potřebami a finančními zdroji na údržbu, rekonstrukci, modernizaci a rozvoj dopravní infrastruktury – změna zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, přijetí zákona o projektovém partnerství veřejného a soukromého sektoru.*
- *Zdokonalit procesy přípravy a zabezpečení výstavby dopravní infrastruktury na straně státních investorů – optimalizace organizační struktury a managementu projektů na straně ŘSD a SŽDC.*
- *Zahájit jednání s Evropskou komisí s cílem posílit finanční prostředky pro Českou republiku na roky 2007-2013 na investice do dopravních sítí a připravit nezbytné spolufinancování*

3.3.1.2 Zvýšit dostupnost širokopásmového připojení k internetu

Rozšíření připojení podniků a domácností k internetu je v ČR nedostatečná. Nízkorychlostní přístup využívá podle odhadů MI kolem 40 % populace, vysokorychlostní přístup, tzv. broadband, nepřesahuje 20 % u firemních subjektů a 2 % u domácností. Penetrace je výrazně nižší než ve vyspělejších zemích (viz graf 3.3.1.2A). Ve větším rozsahu broadband poskytuje Český Telecom, mobilní operátoři a provozovatelé kabelových televizí. Poskytované služby jsou výrazně dražší, než v západní Evropě (viz graf 3.3.1.2B) a dostupné jsou zpravidla jen ve velkých městech. Vysoké ceny jsou dány nedokonalou fungující konkurencí v pevné datové síti a malým počtem koupěschopných zákazníků. Stát má nyní v rukou nástroje, kterými může situaci zlepšit, a to prakticky s neutrálním dopadem na výdajovou stránku státního rozpočtu. Ve střednědobém výhledu bude dopad na příjmovou stránku rozpočtu prudce pozitivní.

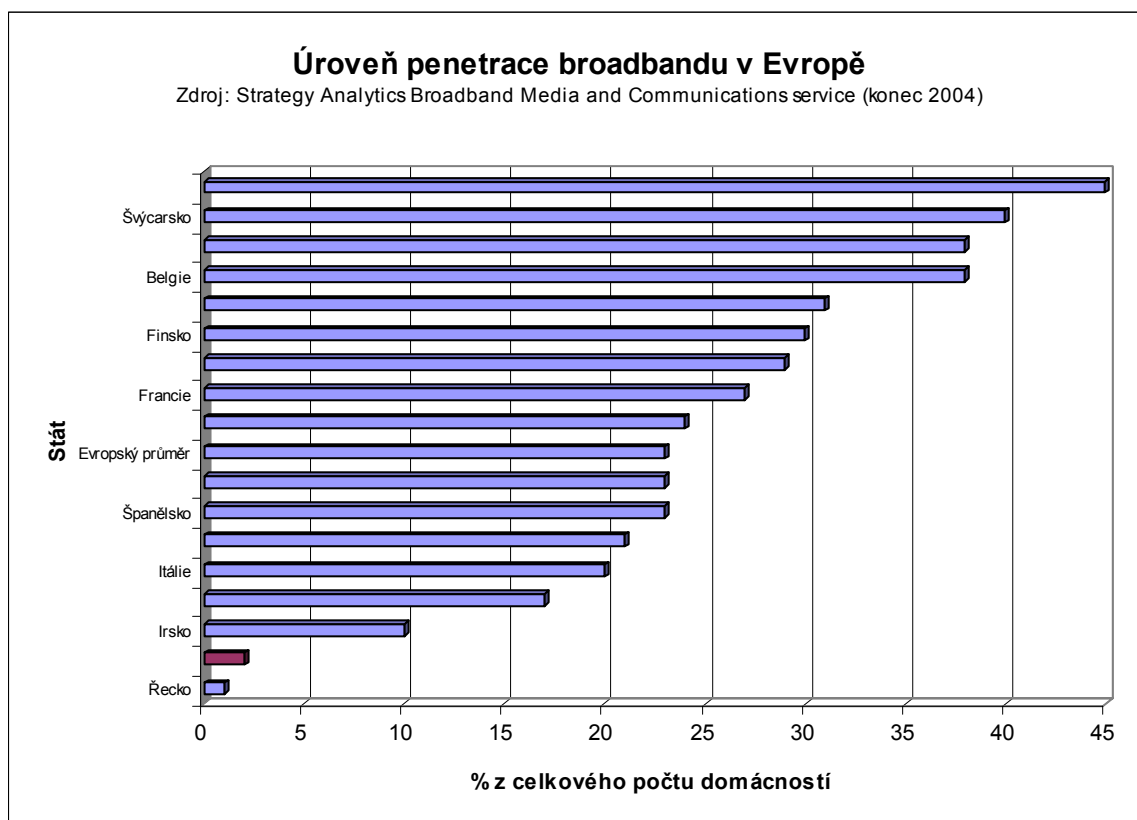
Cestou ke snižování cen je zlepšení konkurenčního prostředí založené na úplné liberalizaci trhu. Nanejvýš slibný je prodej státního podílu v Českém Telecomu strategickému partnerovi – španělské Telefonice. Trh však zůstává nadále asymetrický a stále bude vyžadovat poměrně velkou míru regulace. Regulátoři trhu musí zabezpečovat rovné podmínky hospodářské soutěže a otevírat cestu k trhu dalším operátorům. Regulační legislativa musí promptně a bez výjimky postihovat porušování práva, a současně podněcovat telekomunikační firmy k investiční a obchodní aktivitě.

Další brzdou dynamického rozvoje širokopásmového připojení je nedostatečná motivace domácností a podniků pořídit si internet nebo přejít ke službě s vyšší přenosovou rychlostí. Internet poskytuje nejvíce aplikací stále především v oblasti zábavy a to je pro jeho masové rozšíření málo. Orgány státní správy a samosprávy proto musí urychlit veškeré legislativní i operativní procesy a vytvořit podmínky pro neomezený zabezpečený elektronický přístup ke službám veřejné správy (e-government), k elektronickému obchodu a podnikání (e-commerce, e-business), k systémům vzdělávání a výuky (e-learning a e-training) a ke službám péče o zdraví (e-health service, e-medicine).

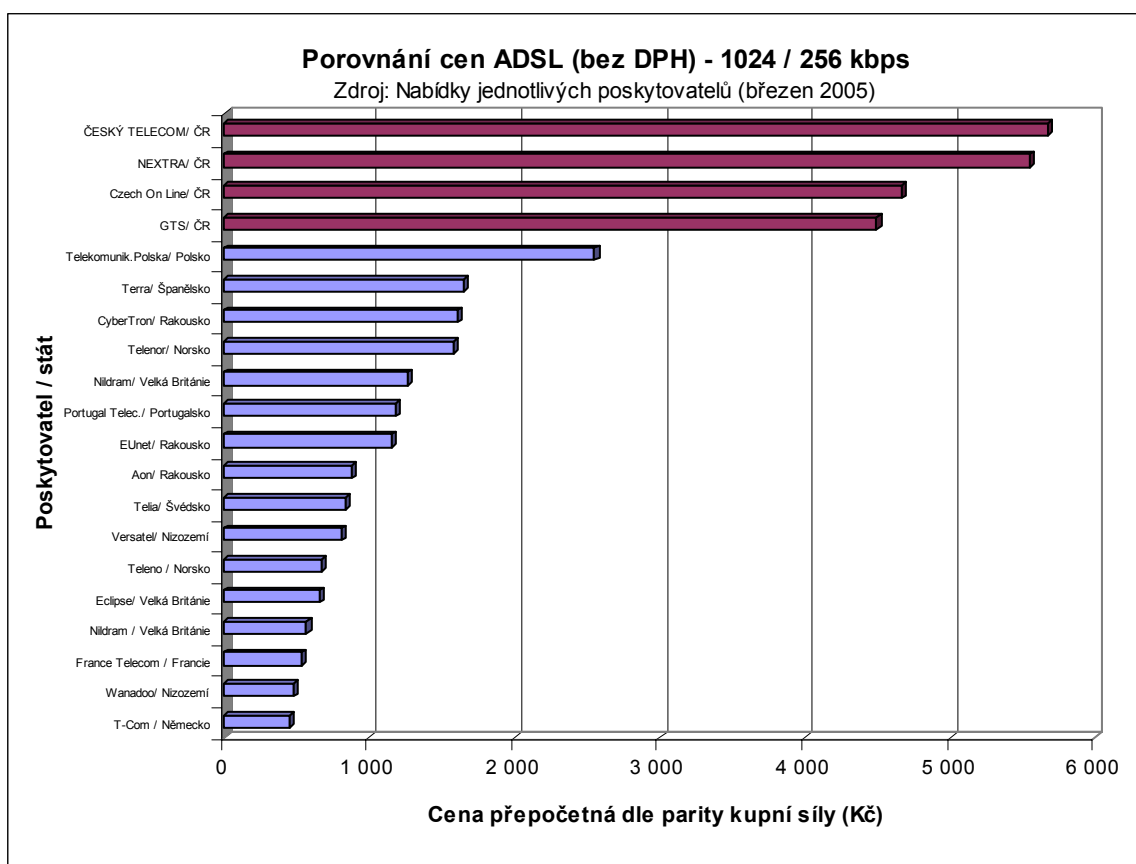
Velkou překážku v rozšíření broadbandu představuje nízká kupní síla obyvatel. Jak tento problém vyřešit? Účinným prostředkem, který se přímo nabízí, je zrušit nebo přinejmenším snížit správní poplatky za veřejné služby poskytované elektronickou cestou. Osvobození zavádí zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, za úkony vyžádané a provedené prostřednictvím dálkového přístupu, nepřevyšuje-li sazba poplatku dva tisíce korun. Intenzivnějším nástrojem je některá forma přímé podpory. Procesně nejjednodušší možností je novelizovat zákon o stavebním spoření na zákon o spoření se státní podporou. Úvěry ze stavebního

spoření včetně možnosti uplatňovat úroky jako odpočitatelnou položku od základu daně bude možné použít nejen na bytové potřeby, ale také na širokopásmové připojení (na zřízení domovní či bytové internetové přípojky, rozvod kabelů po bytě, na pořízení vyjmenovaného hardwaru a softwaru a na předplacení služby poskytovatele na stanovený počet let). Výše státní dotace na jednoho účastníka spoření zůstane zachována, výdaje státního rozpočtu se nezvýší.

Skutečný rozmach broadbandu by nastartovala odpočitatelná položka od základu daně ve výši stanoveného procenta nákladů na pořízení připojení a hrazení služby. Položka by byla zavedena jenom po nezbytné přechodné období s tím, že každým rokem by procento uplatnitelných nákladů klesalo v závislosti na rozšíření a ceně připojení. Odpočitatelnou položku by uplatňovaly domácnosti a podnikatelé, obdobné zvýhodnění by mohlo být zavedeno také pro podniky. Tímto způsobem by rychle došlo k rozšíření broadbandu na bázi nejprogresivnějších technologií. Naše země by tak jako jedna z prvních zemí zachytila nastávající trend, který spočívá ve splývání pevné, mobilní a internetové sítě do jediné univerzální technologie založené na IP protokolu. Česko by se stalo synonymem země se špičkovou infrastrukturou nezbytnou pro ekonomické obory 21. století a neopominutelným cílem společností produkujících služby a výrobky s nejvyšší přidanou hodnotou.

Graf 3.3.1.2A Úroveň rozšíření broadbandu v ČR a vybraných evropských zemích

Graf 3.3.1.2B Porovnání cen širokopásmového připojení ADSL v ČR a vybraných evropských zemích

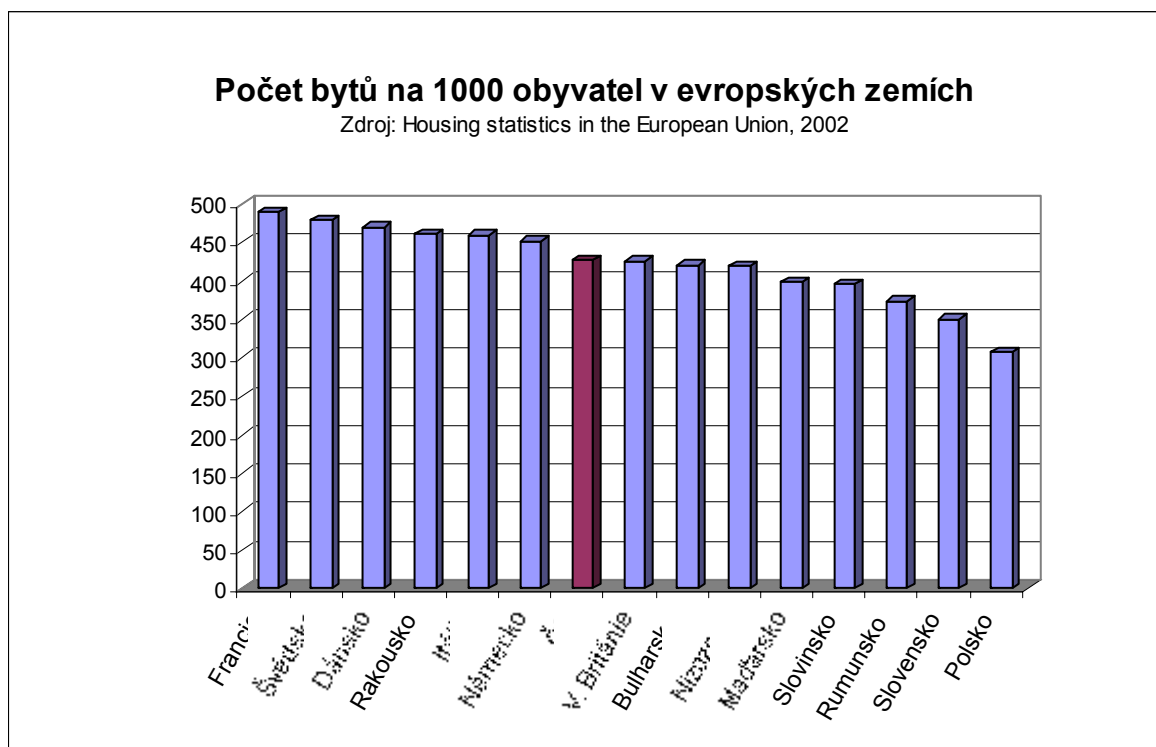
DOPORUČENÍ:

- *Vytvořit podmínky pro rozvoj širokopásmových technologií prostřednictvím transparentní regulační legislativy orientované na podporu investic do rozvoje datové sítě – optimalizace zákona o elektronických komunikacích, jeho přísné vymáhání.*
- *Spoluvytvářet poptávku podniků a domácností po širokopásmovém připojení prostřednictvím bohaté nabídky veřejných služeb – komplex nových zákonů a novelizací stávajících zákonů, naplňování elektronických databází správních orgánů.*
- *Stimulovat poptávku podniků a především domácností po širokopásmovém připojení odpuštěním správních poplatků při poskytování veřejných služeb elektronickou cestou, rozšířením účelu stavebního spoření, dále zvláštními daňovými úlevami – změna zákona č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu, zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření.*

3.3.1.3 Umožnit migraci pracovní síly

Sociologické studie již řadu let dokazují, že Češi jsou jen velmi málo ochotni stěhovat se za prací. V nechtí změnit místo bydliště však nejsme mezi ostatními Evropany nijak výjimeční. Podle studie PricewaterhouseCoopers se jen 0,4 % obyvatel EU ročně stěhuje za prací; v USA je toto číslo šestkrát vyšší. V naší zemi však vedle národní mentality způsobuje fixaci obyvatel ke stávajícímu bydlišti také regulace bytových nájmu. Odchody za prací pomůže nastartovat úplně uvolněný trh s byty.

Počet bytů na tisíc obyvatel je v České republice vyšší než ve Velké Británii a Holandsku (viz graf 3.3.1.3). Počet bytů na tisíc obyvatel v Praze podle výsledků sčítání prováděného ČSÚ v roce 2001 převyšuje republikový průměr: celkem 543 tisíc bytů na 1169 tisíc obyvatel. V uplynulém roce dokončili stavbaři nejvíc nových bytů v historii České republiky. Podle dalšího pramenu ČSÚ se podařilo dostavět 32268 bytů (z toho v Praze a ve Středočeském kraji 12051 bytů), což je nejvyšší počet od roku 1992. A stavbařský boom ještě zdaleka není u konce. Firmy loni rozestavěly přes 39 tisíc dalších bytů (z toho v Praze a ve Středočeském kraji téměř 15 tisíc bytů) a to je dokonce nejvíc za posledních 15 let. Ceny bytů v ČR klesají, jejich nabídka převyšuje poptávku. Platí to i pro českou metropoli. Přetrvávající regulace nájmu u přibližně jedné pětiny obydlených bytů, včetně regulace na území hlavního města, nemá ekonomické opodstatnění.

Graf 3.3.1.3 Srovnání počtu bytů na tisíc obyvatel ve vybraných zemích Evropy

Vzhledem k uvedeným skutečnostem je nejvhodnější cestou k uvolnění nájmu okamžitá a úplná deregulace. Nájemné se velmi brzy ustálí na úrovni koupěschopné poptávky. Dojde pouze k pohybu ekonomicky silnější části obyvatel do větších bytů v lukrativnějších lokalitách a naopak. K uvolnění trhu není třeba přijímat speciální zákon o nájmem, postačí k tomu zrušení příslušných paragrafů občanského zákoníku. Legislativně ošetřeny by zůstaly pouze výpovědní lhůty ze současného nájemního stavu, které by mohly činit 12 měsíců v obvyklém případě, 24 měsíců u nájemníků v důchodovém věku a 36 měsíců u rodin s dítětem do čtyř let. Tímto způsobem by bylo současně s ochranou nájemců eliminováno i nebezpečí z přehřátí realitního trhu.

Deregulace nemusí být spojena s žádnou podporou ze státního rozpočtu, a to ani přechodného charakteru. Na trhu existuje nabídka volných bytů ve všech cenových kategoriích, stimulační nabídky nepřichází v úvahu. Koupěschopnost obyvatel již přesáhla reprodukční cenu bytů,¹⁶ stimulační poptávky nad rámec podpory stavebního spoření a hypoték by byla z tohoto hlediska neopodstatněná.

Žádných sociálních otřesů se nemusíme obávat. Nejvíce volných bytů je na trhu právě pro domácnosti s nižšími příjmy. Jedná se především o byty v panelových domech, jejichž cena na realitním trhu v posledním období rapidně klesá. Z hlediska státních financí by bylo za této situace velmi nevhodné až kontraproduktivní poskytovat příspěvky na bydlení či podporovat výstavbu bytů pro domácnosti s vymezenými příjmy. Obsazenost panelových domů by postupně dále klesala a generovala zvýšenou potřebu prostředků veřejných rozpočtů na jejich rekonstrukce, údržbu či demolice.

Veřejný sektor má v oblasti bydlení jedinou úlohu, a to zajišťovat výstavbu nebo modernizaci inženýrských sítí a místních komunikací v místech bytové zástavby. Tato úloha přísluší obcím, které mají a budou mít příslušnou motivaci i fiskální předpoklady.

DOPORUČENÍ:

- *Odstranit regulaci nájmu v sektoru bydlení – změna zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku.*
- *Zrušit veškeré formy státní pomoci v oblasti bydlení s výjimkou podpory stavebního spoření a hypoték – zrušení zákona č. 211/2000 Sb., o státním fondu rozvoje bydlení.*

¹⁶ Vycházíme z následujících předpokladů: reprodukční cena standardního bytu v bytovém domě činí 50 Kč/m², výměra podlahové plochy bytu na 1 obyvatele činí 30 m², potom měsíční nájem v reprodukční výši činí 1500,- Kč/m²/obyvatele.

3.3.2 Urychlit realizaci investičních záměrů veřejného a soukromého sektoru

Důležitým základem konkurenceschopnosti kterékoliv země je možnost okamžité realizace podnikatelských záměrů na jejím území. Ta stojí a padá s rychlostí akvizice či výstavby vhodných podnikatelských objektů. Nákup či pronájem administrativních a výrobních prostor nepředstavuje v ČR zásadní problém, avšak investiční výstavba je velmi komplikovaná. Situace vyžaduje komplexní legislativní změny.

3.3.2.1 Vytvořit územní předpoklady pro realizaci investičních záměrů

Instituty územního plánování vychází ze základní koncepce založené stavebním zákonem z roku 1976. Přes řadu úprav stávající legislativa nevyhovuje současným požadavkům.

DOPORUČENÍ:

- *Vytvořit nový právní rámec pro uplatňování veřejných zájmů při využívání území, zjednodušit a urychlit příslušné procedury při pořizování územních plánů – nahrazení zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, a jeho prováděcích předpisů, novou legislativou.*
- *Přijmout strategii pro využívání území celého státu v národních, mezinárodních a přeshraničních souvislostech, zejména s ohledem na podmínky udržitelného rozvoje – nový nástroj územního plánování na úrovni státu.*
- *Vytvořit a trvale a soustavně aktualizovat územně analytické podklady.*

3.3.2.2 Zajistit majetkoprávní předpoklady pro realizaci investičních záměrů

Raritou našeho právního řádu je tzv. blokační paragraf v zákoně č. 229/1991 Sb., o půdě. Podle tohoto paragrafu nelze převádět pozemky ve vlastnictví státu a ve správě Pozemkového fondu ČR, pokud na ně byly uplatněny restituční nároky některou z církví. Pozemky nelze převést ani na tyto církve a jako takové jsou dlouhodobě teoreticky nezastavitelné.

Nedořešenou legislativní otázkou je institut předkupního práva u pozemků, na které bylo vydáno rozhodnutí o umístění stavby ve veřejném zájmu. V praxi dochází k účelovým převodům takových pozemků s cílem zablokovat výstavbu. Legislativní mezeru lze odstranit zřízením předkupního práva ve prospěch státu.

DOPORUČENÍ:

- *Přijmout konečné legislativní rozhodnutí ve věci církevních restitučních nároků – změna zákona č. 229/1991 Sb., o půdě, a dalších předpisů.*
- *Zavést institut předkupního práva státu u pozemků, na které bylo vydáno územní rozhodnutí o umístění stavby ve veřejném zájmu – změna zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku.*

Trh s nemovitostmi je třeba stimulovat. Vhodným nástrojem k tomu je daň z nemovitostí, přesněji daň z pozemků. Správně nastavená daň z nemovitostí motivuje vlastníka k nejlepšímu společensko-ekonomickému využití pozemků. Pokud vlastník pozemek takto využívá, není pro něj vyměřená daň z pozemku významná. Naopak, pro vlastníka, který se neangažuje v oboru, pro který je pozemek vymezen, se stává daň z pozemku nepominutelnou zátěží, vlastník pozemek prodává a utržená aktiva investuje v jiné oblasti ekonomiky. Takto věci fungují tehdy, pokud vlastník odvádí státu či obci daň ve výši, která závisí pouze na lokalitě a druhu pozemku, potažmo způsobu jeho využití, ale nikoliv na ceně stavby na tomto pozemku realizované. Současnou konstrukci daně z nemovitosti je proto nutné od základu změnit. Je třeba zrušit daň ze staveb, podstatně zvýšit absolutní výši daně z pozemků a diverzifikovat její relativní výši podle společenské prospěšnosti způsobu využití pozemku.

Poptávku lze mírně ovlivnit i zrušením daně z převodu nemovitostí, alespoň u vybraných druhů pozemků a staveb. Přestože došlo v nedávné době u této daně ke snížení sazby z 5 % na 3 %, stále platí, že daň z převodu nemovitostí odsává disponibilní prostředky realitního trhu a ve svém důsledku konzervuje vlastnické vztahy. Naopak, zvýšit je možné sazby u daně darovací a dědické a takto kompenzovat příjmovou stránku státního rozpočtu.

DOPORUČENÍ:

- *Zrušit daň ze staveb, zvýšit a diverzifikovat sazby daně z pozemků – zrušení zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, a jeho nahrazení novým předpisem, o dani z pozemků.*
- *Zrušit daň z převodu nemovitostí, přehodnotit sazby daně dědické a darovací – novelizace zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí.*

Nedokonalý je zákon o oceňování nemovitostí a příslušné prováděcí předpisy. Cena za výkup veřejným sektorem se odvozuje od počtu obyvatel nejbližší obce. Dochází tak k situacím, kdy majitelům sousedících pozemků investor nabízí ceny lišící se o stovky procent jenom proto, že spadají do různých katastrálních území. Takové

případy většinou vedou ke zdlouhavým vyvlastňovacím procesům a pozastavení přípravy výstavby o měsíce až roky. Je zřejmé, že legislativa je vedena snahou státu snižovat výdaje. Úspory je však třeba hledat mnohem spíše na straně stavebních nákladů. Například u stavby dálnic tvoří výkupní ceny pozemků řádově jednotky promile celkových investičních nákladů. Základem rychlé a oboustranně výhodné dohody o ceně pozemků mohou být pouze cenové mapy pozemků. Tyto mapy musí být zpracovány nezávislým znalcem, musí podléhat oponentuře odborné veřejnosti a kontrole Ministerstva financí. Pouze tak je prodávající a kupující budou vnímat jako nezávislý podklad. Mapy je třeba postupně zpracovat v každé obci.

Jen výjimečně se při majetkoprávní přípravě využívají pozemkové úpravy a to přesto, že právě tento způsob majetkového vypořádání je ze strany vlastníků často požadován. Důvodem je stávající právní norma, která byla napsána pro zemědělské účely bez zohlednění dalších společenských potřeb. Pro vlastníky, kteří preferují náhradní pozemky před inkasem finančních prostředků, jsou přitom komplexní pozemkové úpravy v zájmovém území optimálním řešením. Jejich provedení by mělo být jako bezúplatná veřejná služba zabezpečeno při každé rozsáhlejší stavbě.

Samostatnou kapitolu tvoří institut vyvlastňování. Výkup ve veřejném zájmu předjímá ústava i listina základních práv a svobod a je využíván ve všech zemích EU i v USA. Jasně formulovaný zákon musí zabezpečit, že vyvlastnit nebo omezit vlastnické právo lze pouze ve veřejném zájmu. A to jen potud, pokud neexistuje jiná cesta a jen na základě zákona a za náhradu. Vedle finanční náhrady může být uplatňována i náhrada naturální. Kompenzace musí respektovat podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva i další újmy, které jsou vyvlastňovanému způsobeny.

DOPORUČENÍ:

- *Implementovat tržní principy oceňování pozemků a staveb na základě cenových map – novelizace zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, a jeho prováděcích předpisů. Výdaje státního rozpočtu na stimulaci tvorby cenových map.*
- *Využít institut komplexních pozemkových úprav pro potřeby investiční výstavby – novelizace zákona č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, a jeho prováděcích předpisů.*
- *Rehabilitovat institut nuceného výkupu pozemků ve veřejném zájmu – přijetí nového zákona v souladu s Ústavou ČR a Listinou základních lidských práv a svobod.*

3.3.2.3 Zabezpečit legislativně-správní předpoklady pro realizaci investičních záměrů

Zahájení investice musí zpravidla předcházet posouzení vlivu stavby na životní prostředí (EIA), územní řízení, vydání integrovaného povolení (IPPC) a stavební řízení. Současná legislativa je značně restriktivní, správní lhůty a procesní komplikace mohou zahájení výstavby značně oddálit, aniž přitom ochrání individuální či celospolečenské hodnoty. Součinnost stavebních úřadů s orgány veřejné správy hájícími v řízeních o stavbách zvláštní zájmy je regulován způsobem, který se projevuje nežádoucí roztříštěností.

DOPORUČENÍ:

- *Zjednodušit a urychlit příslušné procedury stavebního řádu – nahrazení zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, a jeho prováděcích předpisů, novou legislativou.*
- *Zjednodušit a ujednotit environmentální legislativu cestou environmentálního kodexu – sloučení zákonů č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci, a mnoha dalších.*
- *Zajistit vydávání jednoho koordinovaného stanoviska orgánu státní správy, je-li příslušný podle více právních předpisů – novelizace zhruba 45 zákonů na základě auditu příslušných zvláštních zákonů, které zakládají působnost dotčených orgánů vydávajících rozhodnutí, stanoviska, souhlasy pro potřeby řízení podle stavebního zákona.*
- *Nahradit samostatná správní rozhodnutí o ochraně životního prostředí tam, kde to není vyloučeno povahou věci, závazným stanoviskem ve smyslu § 149 nového správního řádu – novelizace příslušných předpisů.*
- *Přehodnotit rozdělení kompetencí a institutů ochrany přírody a krajiny, vytvořit podmínky pro spojování řízení – novela zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.*
- *Integrovat posuzování vlivu na životní prostředí do územního řízení o umístění staveb – novela zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.*
- *Vydávat integrované povolení současně s rozhodnutími podle stavebního zákona – novela zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci.*

3.3.2.4 Zvýšit kvalitu výkonu státní správy na pozemkových, katastrálních a stavebních úřadech

Velkou překážku investičnímu procesu vytváří katastr nemovitostí. Katastrální úřady stále pracují pomalu, správní lhůty se nedaří zkracovat a především v Praze jsou překračovány i zákonné limity. Důvodem je dlouhodobě nízký počet pracovníků katastrálních pracovišť a jejich nedostatečná motivace. Obdobná situace panuje na stavebních úřadech. Výsledkem jsou mnohdy nekvalitní rozhodnutí, která musejí být posléze odvolacími orgány rušena a vrácena k novému řízení.

Řešení přetrvávajících problémů spočívá v liberalizaci vybraných činností správních úřadů. Vyjmenované rutinní výkony katastrálních, stavebních a výhledově také pozemkových úřadů by mohly provádět akreditované agentury jako službu placenou fyzickými a právníckými osobami. Státní a samosprávné úřady by se koncentrovaly na speciální a obtížné případy, v jejich výlučné pravomoci by zůstala rozhodnutí druhé instance.

DOPORUČENÍ:

- *Liberalizovat vyjmenované výkony dosud vyčleněné výlučně do působnosti státní správy – novelizace příslušných zákonů zakládajících působnost katastrálních úřadů, stavebních úřadů a pozemkových úřadů, alternativně nový zákon o pravidlech výkonu státní správy agenturním způsobem.*
- *Koncentrovat výkon státní správy v závislosti na významu prováděného výkonu, přenést obtížné výkony na úroveň krajských úřadů.*
- *Posílit odbornou úroveň pracovníků úřadů – programy zvyšování kvalifikace, koncentrování mzdových prostředků, zavedení pohyblivé motivační složky apod.*

3.3.3 Urychlit ekonomický rozvoj regionů

Propast mezi nejbohatšími a nejchudšími regiony EU se po jejím rozšíření dále prohloubila. Zatímco prosperita vnitřního Londýna dosahuje 315 % evropského průměru, životní úroveň východního Slovenska a Lotyšska je pod hranicí 40 %. Ke špičce prosperujících regionů se řadí i Praha s téměř 153 %, zatímco ostatní regiony ČR dosahují mezi 52,4 % (Střední Morava) až 61,1 % (Jihozápad) evropského průměru. V kontextu evropské hospodářské politiky je nerovnoměrný vývoj regionů nutno vnímat jako legitimní odůvodnění státních ingerencí (zásahů), které je možné spolufinancovat z unijních fondů hospodářské pomoci. Finanční prostředky je třeba i nadále směřovat do dopravní infrastruktury, telekomunikací a průmyslových zón. Vedle přímých dotací má pro stimulaci rozvoje regionů velký význam rozpočtové určení daní.

3.3.3.1 Posílit ekonomickou motivaci a soutěživost samosprávných celků

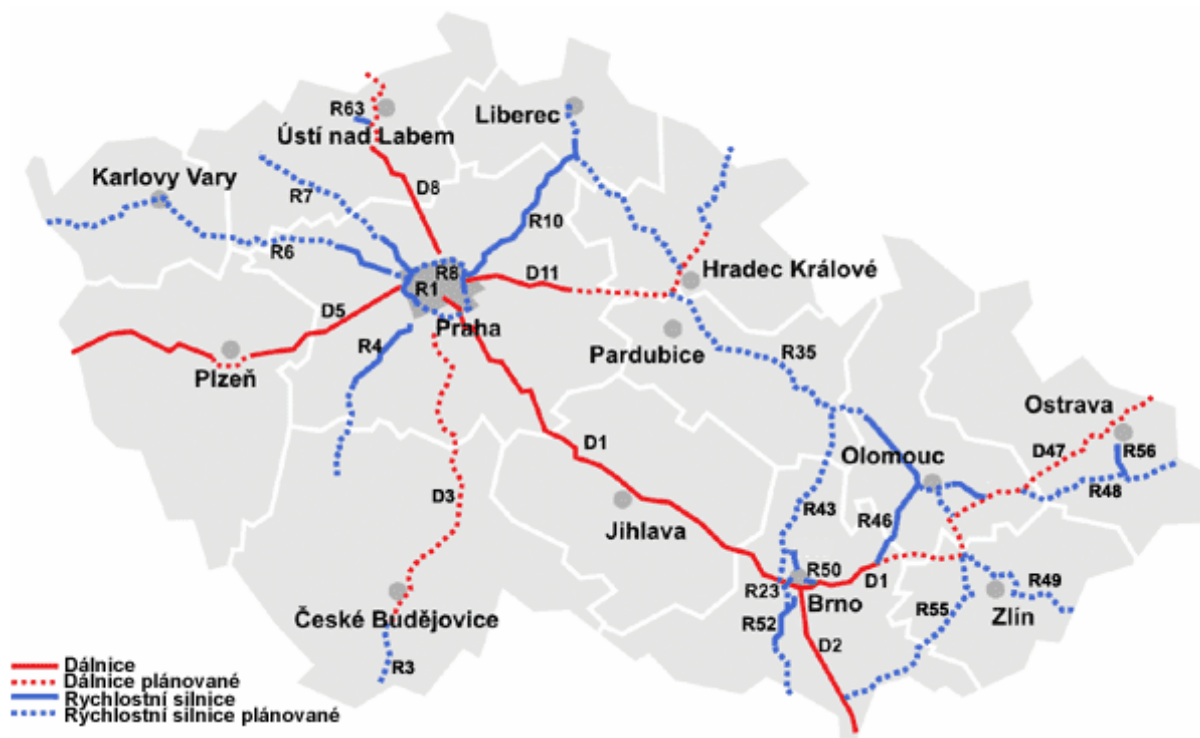
Přijetím zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům, byla odstraněna přímá vazba mezi sídlem podniků a daňovým přínosem pro danou obec. Novelou z roku 2001 byla vazba částečně obnovena prostřednictvím podílu na výnosu daně z příjmů fyzických osob – zaměstnanců podniků. Prakticky se však obce podílejí na celostátních daňových výnosech procentem stanoveným na základě počtu obyvatel s trvalým pobytem v obci. Motivaci obcí je třeba posílit a vsadit na soutěživost. Jak? Částečnou daňovou reformu, v jejímž rámci bude na jedné straně snížena daň z příjmů právnickým i fyzickým osobám a na druhé straně zvýšena daň z pozemků (viz také kap. 3.3.2.3). Správně nastavená daň z pozemků vychází z cenové mapy obce a jako taková reflektuje infrastrukturní úroveň dané lokality. V tomto smyslu je pozemková daň vhodným nástrojem pro tvorbu zdrojů na výstavbu a modernizaci místních komunikací a inženýrských sítí se snadno dohledatelnou souvislostí mezi příjmy a výdaji municipálních rozpočtů a takto může do značné míry posílit také sociálně-ekonomické vazby mezi samosprávou, obyvatelstvem a podnikatelskou sférou. Jedná se o daň nanejvýš transparentní, správa daně je nenáročná, konstrukce daně vylučuje možnost daňových úniků.

DOPORUČENÍ:

- *Obnovit vazbu mezi místem generování daně a rozpočtovým určením daňových výnosů snížením daně z příjmů a zvýšením daně z pozemků – změna zákona č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu, zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, nahrazení zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, novým zákonem o dani z pozemků.*

3.3.3.2 Vytvořit dopravní předpoklady pro rozvoj regionů

Význam kvalitního dopravního spojení pro příchod investic do regionů je neoddiskutovatelný. Ve sledovaném období 2005-2013 musí proto dojít k dokončení všech plánovaných tras dálničního typu (viz obr. 3.3.3.1). Další prodlevy a posuny termínů v tomto ohledu by znamenaly velké hospodářské ztráty pro celou zemi a dotčené regiony zvláště.

Obr. 3.3.3.1 Rozvoj výstavby dálnic a rychlostních silnic (zdroj: ŘSD)

Dálniční síť má především v Čechách výrazně paprskovitý charakter. Krajská města se již dočkala nebo se v blízkém budoucnu dočkají rychlého spojení s Prahou, zatímco spojení mezi krajskými městy navzájem zůstává v původních trasách, dokonce i v případě krajů sdružených v jednotkách soudržnosti NUTS II. Takový stav je z hlediska ekonomického rozvoje výhodný pro hlavní město, méně výhodný pro krajská města. Obdobný stav platí i na nižších úrovních, například mezi okresními městy na jedné straně a jejich krajskou metropolí na druhé straně. Vertikální směr propojení, tj. spojení s centrem, je podmínka nutná, nikoliv dostačující. Pro vyvážený rozvoj je vhodné posilovat také horizontální směr propojení, tj. spojení mezi místy obdobného hospodářského a demografického významu. Za tímto účelem je třeba přednostně

- dokončit obě dálniční propojení západu a východu republiky: dálnici D1 z Prahy do Brna, Vyškova a Kroměříže, resp. rychlostní silnici R35 z Hradce Králové do Olomouce a Lipníka nad Bečvou,
- dokončit výstavbu dálnic a rychlostních silnic propojující krajská města na Moravě (Brno – Zlín, Zlín – Olomouc, Olomouc – Ostrava)
- uskutečnit modernizaci komunikací propojující krajská města sdružená v jednotkách NUTS II (Karlovy Vary – Ústí n/L, Liberec – Hradec Králové – Pardubice, České Budějovice – Plzeň),

- dokončit modernizaci silnic propojující krajská města v prstenci kolem Prahy (Ústí n/L – Liberec, Pardubice – Jihlava – České Budějovice, Plzeň – Karlovy Vary),
- v rámci modernizace silnic I., II., a III. třídy přednostně uvádět do provozu úseky urychlující propojení mezi městy a obcemi obdobného významu.

Dopravní integrace urbanizovaných oblastí jednotlivých regionů se rozvíjí především na bázi silniční cesty. Ve vhodných lokalitách je nutné integraci podpořit výstavbou kolejové páteřní infrastruktury typu metra či rychlodráhy. Jako vhodné lokality pro realizaci pilotních projektů se nabízejí východočeská aglomerace Hradec Králové – Pardubice – Chrudim nebo severočeská aglomerace Chomutov – Most – Teplice – Ústí n/L – Děčín.

Velký význam pro rozvoj regionů představují průmyslové zóny, dalším významným impulsem se může stát spolupráce podniků, universit a samosprávných celků v klastrech. Dopravní infrastruktura je jednou z vhodných forem podpory vzniku a rozvoje průmyslových zón a klastrů. Jako vhodné příklady se nabízejí strategická průmyslová zóna v Kolíně a potenciální automobilový klastr podél dopravního koridoru Kutná Hora – Kolín – Poděbrady – Nymburk – Mladá Boleslav.

Stále větší význam v prosperitě regionů sehraává turistický ruch. V některých oblastech představuje orientace na turistiku jediný a správný směr vývoje. Tyto oblasti je nutno podpořit výstavbou turistické dopravní infrastruktury (cyklistické stezky, revitalizace historických železnic, rozvoj rekreační a sportovní plavby apod.)

DOPORUČENÍ:

- *Urychlit a dokončit napojení všech krajů ČR na mezinárodní dálniční síť.*
- *Dosáhnout významného pokroku v dopravním integrování měst a obcí obdobného hospodářského významu jako vyvažujícího protikladu k propojování periférií s centry.*
- *Dosáhnout významného pokroku v dopravním integrování měst a obcí do sociálně-ekonomických aglomerací s co největším počtem obyvatel a co nejkratší dojezdovou vzdáleností na základě výstavby a modernizace páteřní kolejové infrastruktury.*
- *V rámci modernizace a rozvoje dopravní infrastruktury upřednostňovat trasy podporující vznik a rozvoj průmyslových zón a klastrů.*
- *V rámci modernizace a rozvoje dopravní infrastruktury upřednostňovat projekty podporující rozvoj cestovního ruchu.*

3.3.3.3 Podpořit rozvoj regionů prostřednictvím telekomunikační infrastruktury

Stejně jako kvalitní dopravní infrastruktura, jsou také moderní telekomunikace podmínkou pro příliv přímých, především zahraničních investic. Z hlediska probíhající transformace světové ekonomiky a přesunu tradičních výrobních odvětví dále na východ je napojení regionálních oblastí na vysokorychlostní telekomunikační spoje prostřednictvím přístupových a metropolitních sítí stejně významné jako jejich napojení na dálniční síť prostřednictvím dálničních přivaděčů. Infrastrukturu nemusí nutně stavět ani vlastnit veřejný sektor. Stačí podpořit soukromé společnosti poskytnutím veřejné podpory do výše nákladové mezery.

DOPORUČENÍ:

- *Subvencovat rozvoj telekomunikační infrastruktury založené na vyspělých technologiích v hospodářsky slabých či strukturálně postižených regionech – vytvoření programu na podporu výstavby přístupové a metropolitní telekomunikační infrastruktury v rámci rozpočtového výhledu kapitoly MI při kofinancování z fondů EU.*

3.3.3.4 Podpořit rozvoj regionů prostřednictvím investiční přípravy rozvojových ploch

Zásadní význam pro rozvoj regionů mají investičně připravené pozemky. Od roku 1998 realizuje MPO program na podporu rozvoje průmyslových zón, zaměřený na sektory zpracovatelského průmyslu, vývojová centra a strategické služby. Průmyslové zóny jsou významnou pobídkou pro příliv přímých zahraničních investic, umožňují růst malým a středním podnikům, přispívají k urychlení procesu restrukturalizace průmyslu a v neposlední řadě vytvářejí předpoklady pro vznik nových pracovních příležitostí. Vzhledem k finanční náročnosti projektů je nutná spolupráce s kraji a obcemi a taktéž privátními subjekty. Míra účasti prostředků státního rozpočtu je výsledkem uplatňování principu nákladové mezery. Program se osvědčil. Zahraniční i domácí investoři budou v podpořených zónách do konce roku 2006 investovat řádově 120 miliard Kč a vytvoří zde zhruba 50 tisíc pracovních míst.¹⁷ Realizace programu přispívá ke zvyšování nabídky investičních příležitostí v hospodářsky slabých či strukturálně postižených regionech. Regionální význam programu je vhodné v rozumné míře dále zdůraznit cestou přípravy území a výstavbou podnikatelských objektů v časovém předstihu. Za tímto účelem je třeba

¹⁷ Zdroj: Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest

umožnit větší účast na kofinancování programu ze strany privátního kapitálu. To je možné pouze tehdy, pokud bude vyřešen princip sdílení rizika mezi veřejným a privátním sektorem, a to buď úpravou rozpočtových pravidel nebo řešením problematiky v rámci zákona o PPP.

DOPORUČENÍ:

- Pokračovat v subvencování investiční přípravy technologických parků a průmyslových zón v hospodářsky slabých či strukturálně postižených regionech – úprava zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, optimalizace programu na podporu rozvoje průmyslových zón v rámci rozpočtového výhledu kapitoly MPO při kofinancování z fondů EU.

3.3.4 Zabezpečit ochranu přírodního a kulturního dědictví

Životní prostředí a kulturní dědictví v sobě zahrnují základní společenské hodnoty. Jejich ekonomický význam bude v následujících desetiletích prudce narůstat v souvislosti s rozmachem turistiky. Ochrana těchto hodnot vytváří velký potenciál budoucích příjmů. Proto je ve Strategii hospodářského růstu zdůrazněna ochrana přírodního a kulturního dědictví již ve sledovaném období 2005-2013. Je třeba zdůraznit, že směřování k sektorům s vyšší přidanou hodnotou, je samo o sobě největší zárukou ochrany přírody a památek. Během sledovaného období dojde k podstatnému snížení energetické a elektroenergetické náročnosti produkce HDP. Restrukturalizace průmyslu umožní přežít pouze výrobám založeným na nejlepších dostupných technologiích šetrných ke svému okolí. Ještě na konci sledovaného období dojde ve světě i ČR k masivnímu nástupu dopravních prostředků s hybridními motory. Přírůstek ekonomických i společenských nároků na mobilitu osob, zboží a informací převezme v plné výši elektronický přenos dat. Vzrůstající životní úroveň umožní stále většímu počtu obyvatel preferovat zboží založené na alternativních výrobních postupech. Jinými slovy, ochranu životního prostředí a kulturního dědictví zajistí z velké části silná a rostoucí ekonomika.

3.3.4.1 Uskutečnit umírněnou ekologickou daňovou reformu

Restrukturalizaci hospodářství je možné i účelné spojit s fiskálně neutrální ekologickou daňovou reformou, která přesune zdanění z práce na spotřebu energie (viz také kap. 3.1). Takto bude možné současně kýženým způsobem ovlivnit základní strukturální problémy české ekonomiky, totiž velké náklady na pracovní sílu a potažmo vysokou nezaměstnanost, respektive velkou energetickou náročnost a potažmo vysoké emise oxidu uhličitého. Daňové změny nutno provázat s reformami důchodového systému a zdravotnictví.

DOPORUČENÍ:

- *Uskutečnit umírněnou ekologickou daňovou reformu – změna zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, a mnoha dalších zákonů.*

3.3.4.2 Omezit extenzivní urbanizaci a liniovou barierizaci území ČR

V uplynulých letech docházelo k poměrně rozsáhlým záborům zemědělské půdy na okrajích obcí pro těžební činnosti, výstavbu nákupních a zábavních center, budování průmyslových zón, realizaci bytových projektů apod. Zábor půdy je regulován zákonem o ochraně zemědělského půdního fondu a je zpoplatněn v závislosti na bonitě půdy a dalších faktorech, povětšinou v řádu do 10,- Kč/m². Nízké poplatky jsou nedostatečnou motivací pro regeneraci území ve vnitřních částech obcí. Sazby málo reflektují společenskou prospěšnost záboru, například sazby pro bytovou výstavbu nejsou odlišné od sazeb pro nákupní centra. S další etapou restrukturalizace ekonomiky přichází čas na novelizaci zákona, zvýšení absolutní hladiny odvodů a jejich diferenciaci podle druhu investiční činnosti. Vyšší výnos z odvodů je vhodné použít na regeneraci území v těže oblasti.

Liniové stavby protínají územní ekosystémy a vytvářejí bariéry pro migraci zvěře a živočichů. Především dálnice a rychlostní silnice parcelují krajinu na izolované ostrovy, na kterých může rychle docházet k vymírání ohrožených druhů. Základem je identifikovat konfliktní místa při tvorbě územních plánů a hledat řešení, která budou pro krajinu znamenat nejmenší zátěž. Problémem zůstávají některé úseky starých dálnic, které se v minulosti stavěly bez ohledu na ochranu zvěře.

DOPORUČENÍ:

- *Zvýšit odvody za vynětí ze ZPF, diferencovat odvody podle druhu stavby, vytvořit vazbu mezi zábořem a regenerací území v dané oblasti – změna zákona č.334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.*
- *Zintenzivnit podporu revitalizací nevyužívaných urbanizovaných území – úprava zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, optimalizace programu na podporu regenerace průmyslových zón v rámci rozpočtového výhledu kapitoly MPO a investičního výhledu obcí posíleného o zvýšený výnos za zábor ZPF při kofinancování z fondů EU.*
- *Ošetřit křížení dopravních tepen a územních systémů ekologické stability u stávajících i navrhovaných tras – v rámci rozpočtového výhledu SFDI při kofinancování z fondů EU.*

3.3.4.3 Přemístit část transitní a dálkové dopravy zboží ze silniční a letecké dopravní cesty na železniční a vodní dopravní cestu, zvýšit podíl hromadné dopravy osob k individuální dopravě osob

Klíčem k zastavení propadu ekologicky přijatelné dopravy po železnici a vodě je odstranění nerovností ve zpoplatnění dopravní infrastruktury. To lze zajistit vyšším zdaněním provozu na pozemních komunikacích (součet silniční daně, spotřební daně a mýta), respektive uvalením daně na letecký benzin – kerosin, popřípadě přímo na letenky. Je však třeba zdůraznit, že se tak musí dít v evropském kontextu. Jinými slovy, výše sazeb daní a poplatků musí odpovídat cenové hladině v okolních zemích.

Doplněk k restriktivní politice navrhované v předchozím odstavci představuje zavádění inteligentních dopravních systémů, tzn. řízení a usměrňování dopravy pomocí telematiky.¹⁸ Tyto systémy jsou schopny nabízet v reálném čase cenově nebo časově zvýhodněné alternativy k přepravě nákladů a osob a mohou tak přispívat k rozhodnutí přepravců použít prostředky železniční dopravy. Ideální příležitost pro rozvoj telematiky sebou přináší infrastruktura pro výběr mýtného.

Renesanci kolejové dopravy a hromadné přepravy osob zásadním způsobem napomůže výstavba vysokorychlostních tratí. Jedná se o projekt s mezinárodním přesahem a jako takový má všechny předpoklady na mimořádnou podporu z fondů EU.

Stát se musí angažovat také v oblasti dálkové a transitní nákladní dopravy prostřednictvím výstavby veřejných logistických center včetně překladišť kombinované dopravy. Na základě partnerství veřejného a soukromého sektoru lze vytvořit produkt, který nejenom sníží dopravní zácpy, ale také napomůže domácímu průmyslu. Umístění terminálů je třeba optimalizovat podle rozmístění průmyslově-obchodních aktivit a v závislosti na koncentraci přepravních proudů. V neposlední řadě je třeba dokončit výstavbu železničních koridorů a optimalizovat labskou plavební cestu.

Nezastupitelná je role veřejného sektoru v přímé finanční podpoře hromadné osobní dopravy. Ani v zahraničí se bez veřejné podpory formou tzv. vyrovnávacích plateb neobejdou. Stát a kraje však mohou ve vzájemné spolupráci dosáhnout značných úspor a přitom docílit veřejné služby adekvátní 21. století. Také v tomto případě úspěch spočívá v triviálním usměrňování nabídky prostřednictvím poskytování veřejné podpory privátním operátorům na pořízení a údržbu vozového parku a provoz ztrátových linek. Pro stimulaci poptávky je vhodné umožnit zaměstnavatelům

¹⁸ Telematika je spojení telekomunikačních a informačních technologií.

poskytovat svým zaměstnancům daňově uznatelné příspěvky na dopravu do zaměstnání prostředky hromadné přepravy. Jiným způsobem se stát nemusí na straně poptávky angažovat. Systém slev je zcela v kompetenci operátora, jehož podnikatelský úspěch odvisí od ceny jízdného stejně jako od počtu přepravených cestujících.

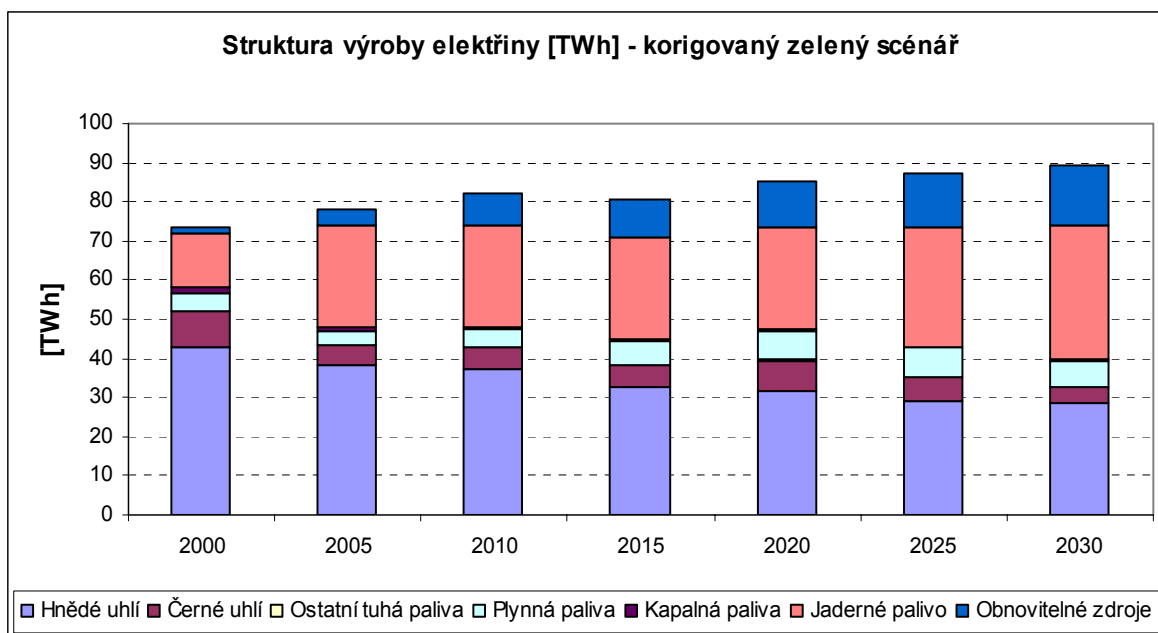
DOPORUČENÍ:

- *Harmonizovat ceny za použití silniční a letecké, respektive železniční a vnitrozemské vodní cesty v kontextu politiky EU – výkonové zpoplatnění pozemních komunikací, uvalení daně na kerosin či letenky.*
- *Podporovat rozvoj kombinované dopravy – snížit zatížení silnic kamiony ve prospěch železniční dopravy*
- *Zavádět telematické systémy řízení a usměrňování dopravy – v rámci systému výkonového zpoplatnění.*
- *Zajistit územní stabilizaci vysokorychlostních železničních tratí a zahájit přípravu jejich výstavby – v rámci evropského fondu soudružnosti.*
- *Vytvořit podmínky pro rozvoj intermodálních systémů nákladní dopravy – program podpory kombinované dopravy a veřejných logistických center v rámci rozpočtového výhledu SFDI při kofinancování z fondů EU.*
- *Dokončit výstavbu koridorů, optimalizovat labskou plavební cestu – v rámci rozpočtového výhledu SFDI při kofinancování z fondů EU.*
- *Vylepšit podmínky pro rozvoj hromadné osobní dopravy – program podpory veřejné osobní dopravy a integrovaných dopravních systémů (viz také kapitola 3.3.3.3) v rámci rozpočtového výhledu SFDI při kofinancování z fondů EU, daňová uznatelnost příspěvků zaměstnavatelů na dopravu zaměstnanců do zaměstnání prostředky hromadné přepravy.*
- *Podpořit obnovu vozového parku provozovatelů veřejné dopravy.*

3.3.4.4 Zvýšit podíl obnovitelných zdrojů na výrobě elektřiny a tepla

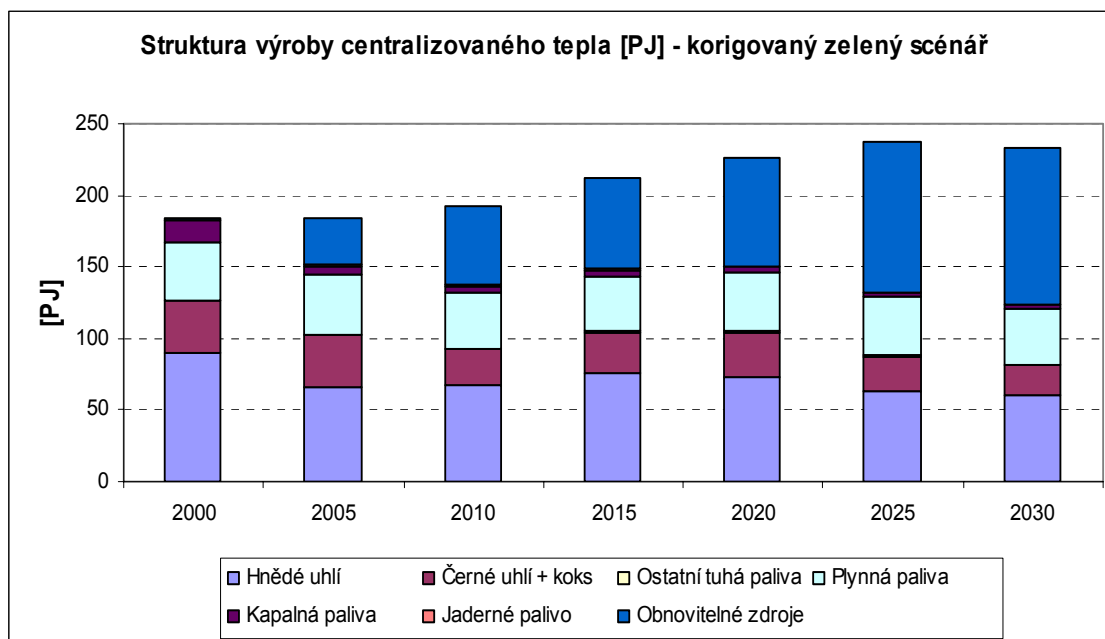
Strategie hospodářského růstu ČR je konzistentní se státní energetickou koncepcí MPO. Přijatý energetický scénář odpovídá zdrojovým možnostem ČR

a potřebám ekonomiky, a vytváří prostor pro nástup obnovitelných zdrojů energie (viz grafy 3.3.4.4A a 3.3.4.4B).¹⁹

Graf 3.3.4.4A Struktura výroby elektřiny v ČR do roku 2030 (zdroj: MPO)

¹⁹ Z energetického scénáře MPO vyplývá, že spotřeba primárních energetických zdrojů dozná do roku 2030 malé změny v nárůstu, velké změny ve struktuře. Spotřeba i těžba hnědého uhlí klesnou v období 2030/2000 o zhruba 40 %. Přesto zůstane hnědé uhlí nejvýznamnějším primárním energetickým zdrojem. Do roku 2030 se o více jak 40 % sníží také trh s černým uhlím, když stále větší roli bude hrát černé uhlí z dovozu. Na polovinu poklesne spotřeba ropy. Naopak k nárůstům dojde u zemního plynu (index 2030/2000 = 1,2), jaderného paliva (index 2030/2000 = 2,5) a především obnovitelných zdrojů (index 2030/2000 = 6,4). Dovozy energetických zdrojů budou stále výrazněji převyšovat vývozy – dovozní energetická náročnost ČR vzroste do roku 2030 téměř dvojnásobně. Významně naroste zhodnocení energetických vstupů. Energetická náročnost tvorby HDP klesne v období 2030/2000 pod 40 % současné hodnoty.

Graf 3.3.4.4B Struktura výroby centralizovaného tepla v ČR do roku 2030 (zdroj: MPO)

S níže uvedenou výhradou SHR akceptuje znění schváleného zákona o podpoře využívání obnovitelných zdrojů. Zákon využívá evropských zkušeností a předvídá pravděpodobný budoucí vývoj přístupu k obnovitelným zdrojům v Evropské komisi. Kombinuje osvědčený systém pevných výkupních cen (například ČR doposud, Německo, Rakousko, Francie), ve kterém je provozovatel distribuční soustavy povinen vykoupit veškerou vyrobenou zelenou elektřinu za regulovanou cenu, s tržním systémem zelených bonusů (Španělsko). Využívání obnovitelných zdrojů je třeba podporovat nejen při výrobě elektřiny, ale i tepla.

DOPORUČENÍ:

- *Podporovat výrobu elektřiny i tepla z obnovitelných zdrojů energie v kontextu politiky EU – zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů.*

3.3.4.5 Zvýšit podíl sídel napojených na kanalizační systémy s čištěním odpadních vod

Strategie hospodářského růstu ČR je konzistentní také s vodohospodářskou politikou MZe.²⁰ V oblasti ekonomiky oboru vodovodů a kanalizací není však dořešena

²⁰ Z hlediska dodávky pitné vody je situace v České republice srovnatelná s úrovní nejvyspělejších států Evropské unie. Podíl obyvatel napojených na vodovod v České republice v roce 2002 dosáhl 89,8 %. Hlavním cílem v oblasti vodovodů je zvýšení podílu počtu obyvatel připojených na veřejný vodovod na úroveň 91 % do konce roku 2010. Hlavním

oblast odpisové politiky, mající velmi úzký vztah ke státům poskytovaným podporám. Realizované odpisy z původní pořizovací ceny majetku zkolaudovaného například před 10 lety nebo dokonce před rokem 1989 nyní v důsledku vysoké inflace z devadesátých letech svojí výší naprosto neodpovídají současným cenovým relacím. Obdobný efekt mají státní dotace, které se nezapočítávají do pořizovací ceny majetku a potažmo do ceny vodného a stočného. V důsledku toho nedochází k akumulaci zdrojů na obnovu majetku. Tento stav, který by znamenal v budoucnu stálé nároky na finanční výpomoc státu, nelze nadále zachovávat. Řešení se nabízí ve změně pravidel pro výpočet věcně usměrňované ceny, konkrétně v nahrazení vazby na daňové odpisy vazbou na účetní odpisy a v nastavení účetních odpisů do výše odpovídající tvorbě fondu na obnovu majetku.

DOPORUČENÍ:

- *Změnit pravidla odpisové politiky v rámci stanovení věcně usměrňované ceny vodného a stočného – změna cenového věstníku Ministerstva financí*

3.3.4.6 Uchovat zemědělský ráz venkova a venkovské krajiny

V České republice převažují horské, podhorské a pahorkatinné oblasti, ve kterých přírodní podmínky neumožňují intenzivní konkurenceschopnou zemědělskou výrobu. Zemědělská činnost však významným způsobem přispívá k péči o venkovskou krajinu. Z tohoto pohledu jsou zemědělské dotace v produkčně méně příznivých oblastech nezbytnou podmínkou uchování přírodního dědictví. Podporu je možné poskytovat v rámci agroenvironmentálních programů zaměřených například na zalesňování méně úrodných pozemků či pěstování rychle rostoucích dřevin, avšak pouze v rozumné míře, tak aby nebyl ohrožen hlavní cíl – udržení současného rázu naší krajiny.

DOPORUČENÍ:

- *Pokračovat v subvencování rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství, v rozumné míře akcentovat agroenvironmentální programy – v rámci rozpočtového výhledu kapitoly MZe při kofinancování z fondů EU.*

cílem v oblasti likvidace odpadních vod je výstavba chybějících čistíren odpadních vod, kanalizačních systémů a zlepšení technologií čištění odpadních vod ve všech aglomeracích s počtem ekvivalentních obyvatel nad 2000.

3.3.4.7 Zachovat architektonické dědictví

Význam především architektonických památek pro rozvoj turistiky netřeba zdůrazňovat. Stejně netřeba objevovat chronický nedostatek prostředků na jejich údržbu. Jak chybějící zdroje akumulovat? Vhodným nástrojem může být zákon o dani z příjmů v kombinaci se zákonem o rozpočtovém určení výnosů některých daní samosprávným celkům, alternativně nový zákon o místní dani. V obou případech se musí jednat nikoliv o mandatorní, ale a nýbrž o dobrovolné daňové odvody, u kterých poplatník rozhoduje o účelovém určení výnosu daně.

DOPORUČENÍ:

- *Zajistit nárůst veřejných výdajů na ochranu kulturního dědictví prostřednictvím dobrovolných daňových asignací – změna zákona č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu, změna zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, alternativně nový zákon o místní dani.*

3.3.5 Zachovat kompetitivní výrobně-provozní náklady, optimalizovat odvětvovou strukturu komparativních cenových výhod

Naše země má z pohledu podnikové sféry oproti zemím EU-15 podstatně nižší ceny infrastruktury. Platí to pro všechny poskytované výkony s výjimkou některých telekomunikačních služeb. Tato skutečnost umožňuje zpracovatelskému průmyslu v ČR vyrábět za nižší náklady a v důsledku toho uspět se svými výrobky na světových trzích. Strategie hospodářského růstu stojí před obtížným úkolem, jak komparativní cenové výhody ČR po vstupu do EU-25 udržet a přizpůsobit budoucím potřebám.

3.3.5.1 Harmonizovat daňové zatížení v telekomunikacích, dopravě, energetice, vodním hospodářství a v realitách

Snížení či zvýšení daní, odvodů a poplatků, stejně tak přímé či nepřímé finanční podpory navrhované v předchozích kapitolách musí být právě tak vysoké, aby současně

- vytvořily požadované relativní komparativní výhody příslušných odvětví v zájmu restrukturalizace hospodářství,
- internalizovaly externí náklady v zájmu ekologizace průmyslu, stavebnictví a dopravy,
- nepodlomily konkurenceschopnost našich stávajících podniků na zahraničních trzích,

- byly fiskálně neutrální k veřejným rozpočtům při zachování složené daňové kvóty.

Je zřejmé, že některé podmínky si navzájem konkurují a výsledné sazby a intenzity veřejné podpory musí být přijatelným kompromisem uskutečněným na základě podrobné analýzy dopadů. Důležité je, že se jedná o řešitelnou úlohu. Podpora rozšíření broadbandu cestou snížených správních poplatků, daňovým zvýhodněním i přímou podporou se státnímu rozpočtu vrátí již ve střednědobém výhledu. Zatížení silniční infrastruktury prostřednictvím mýta a letecké infrastruktury zdaněním leteckého benzínu ve prospěch železniční a vodní dopravy se musí odehrávat v evropském kontextu, nebezpečí znevýhodnění našich podniků nehrozí. Totéž platí pro zvýšení ceny energií v zájmu rozvoje alternativních energetických zdrojů a zvýšení cen vodného a stočného v zájmu rozvoje úpravy pitné vody a čištění odpadních vod. Deregulace nájmu jedné skupině obyvatel nájmy sníží, druhé zvýší, zrušení programů SFRB ulehčí státnímu rozpočtu a částečně vykompenzuje zdánlivý problém se spotřební daní, jejíž výnos bude z větší části než doposud ponechán ke zdrojovému pokrytí investičních a neinvestičních potřeb dopravních odvětví. Prostor pro zvýšení sazeb odvodů za vynětí ze ZPF existuje, stávající výroby navíc nikterak neohrozí. Zvýšená daň z pozemků bude kompenzována sníženou daní z příjmů, navíc lze očekávat nižší daňové úniky, neboť firmám se nevyplatí odliv zisků do zahraničí. Obdobný fiskální efekt bude mít také ekologická daňová reforma.

DOPORUČENÍ:

- *Harmonizovat výši navrhovaných daní, poplatků a odvodů, resp. daňových zvýhodnění a přímých podpor, z pohledu domácností, podniků, neziskových organizací a veřejných rozpočtů – detailní analýza fiskálních dopadů.*

3.3.5.2 Pokročit v privatizaci, demonopolizaci a liberalizaci služeb v telekomunikacích, energetice, dopravě a vodním hospodářství

V infrastrukturních odvětvích není privatizace, demonopolizace a liberalizace snadná. Jedná se o prostředí přirozených monopolů, které musí být do určité míry regulovány. Úkolem doby je nastavit regulační pravidla takovým způsobem, aby prostředí kultivovala, nikoliv dusila. Prvním krokem musí být rychlé dokončení privatizace státních podílů v národních operátorech. Paralelně musí být optimalizována legislativa a operativa regulačních úřadů. Také tady se musí v systému prosadit motivační prvek. Motivováni musí být operátoři a provozovatelé sítí, kterým musí být umožněn rovný přístup k obsazování trhu. Motivováni musí být představitelé regulačních úřadů vytvořením nepřímé vazby mezi jejich odměnou

a cenovou hladinou regulovaného odvětví. Vhodné bude vyčlenit regulační kompetence na poli dopravy, resp. vodohospodářství z působnosti MD, resp. MF.

DOPORUČENÍ:

- *Po prodeji Českého Telecomu pokračovat privatizací státních podílů v ČEZ a ČD.*
- *Optimalizovat regulační legislativu a činnost regulačních úřadů – úprava příslušných zákonných a podzákonných předpisů v jednotlivých odvětvích.*

3.3.5.3 Dosáhnout úspor na straně investičních potřeb

Veřejný sektor nedostatečně prověřuje náklady na výstavbu dálnic a silnic, železničních koridorů a dalších dopravních staveb. Totéž platí o vodohospodářských stavbách. Výkon investorských a inženýrských činností v průběhu přípravy a zabezpečení výstavby veřejných zakázek není optimální. Především ve fázi předprojektové a projektové přípravy, ve fázi zadávacího řízení a v neposlední řadě ve fázi dozorování realizace staveb existují na straně veřejnoprávních investorů velké rezervy. Na rozdíl od Anglie nebo Francie se v Česku například nedělá oponentura nákladů. Zástupci veřejných institucí nejsou motivováni na dodržování rozpočtu stavby, projektové a inženýrské organizace nejsou motivovány na úsporách. Tento stav je podhoubím klientelismu a dalších projevů šedé ekonomiky.

DOPORUČENÍ:

- *Rehabilitovat zákon o střetu zájmů.*
- *Optimalizovat procesy přípravy a zabezpečení výstavby infrastruktury na straně veřejných investorů – novelizace zákona o veřejných zakázkách, vyhlášky o zadávací dokumentaci staveb, zákona o autorizovaných osobách.*

3.4 Rozvoj lidských zdrojů

Graf 1: Systém rozvoje lidských zdrojů a pracovní síla

Česká republika může zajistit svůj dlouhodobý ekonomický růst pouze tehdy, pokud bude mít dostatek kvalifikovaných a adaptabilních lidí. To platí především pro profese, které jsou nejvíce žádané. Podmínkou také je, aby pracovní síla byla dostatečně mobilní.

Uplatnění na trhu práce závisí hlavně na vzdělání, kvalifikaci, ochotě se učit a rekvalifikovat. Důležité jsou i podmínky zaměstnání a podnikání, které ovlivňují nabídku pracovních míst, a systém sociální ochrany.²¹ Jeho financování totiž ovlivňuje náklady práce.

²¹ Systém sociální ochrany je pro účely této strategie vymezen systémem dávek státní sociální podpory, sociální péče (včetně ústavních a neústavních sociálních služeb), sociálního zabezpečení (včetně důchodů – invalidního, starobního a pozůstalostní důchody), nemocenského pojištění, podpor v nezaměstnanosti a systémem nástrojů aktivní politiky

Stát proto musí zajistit takové (institucionální, legislativní a společenské) podmínky, aby lidé měli šanci na trhu práce co nejlépe uspět. Tím se zvýší i konkurenceschopnost pracovní síly v rámci zemí Evropské unie a dalších zemí. Vliv na pracovní motivaci má i systém sociální ochrany. Ten dá každému jasnou míru jistoty v komplikovaných životních situacích, např. při ztrátě možnosti výdělku a tedy pravidelného příjmu.

Cena každé pracovní síly je dána především vztahem poptávky a nabídky. Dále pak její kvalitou a kvantitou. Kromě vzdělávání, které je pro konkurenceschopnost klíčové, bude řešena problematika množství a dostupnosti pracovní síly, a to hlavně s ohledem na přístup na pracovní trh a na její mobilitu.

Přímý vliv na produktivitu práce mají znalosti a dovednosti. Čím vyšší je produktivita, tím vyšší jsou obvykle i mzdy a platy.²² Kvalita a výše vzdělání významně přispívá k růstu životní úrovně každého z nás.

Významný vliv na konkurenceschopnost mají také výše daně z příjmu zaměstnance²³ a odvody do systému sociální ochrany.

Navrhované priority a řešení jsou formulovány především s ohledem na určení prvků konkurenceschopnosti pracovní síly. Dále pak s ohledem na stanovení cílů a formulaci priorit pro čerpání Evropského sociálního fondu v dalším rozpočtovém období Evropské unie 2007-2013.

3.4.1 Zvýšit flexibilitu vzdělávací soustavy

Nejdůležitější v oblasti rozvoje lidských zdrojů je vzdělávání, zajišťované především vzdělávací soustavou. Aby měla vysokou kvalitu a byla flexibilní, je potřeba udržet růst objemu veřejných investic na vzdělávání. Ty tvořily v roce 2004 přibližně 4,29 % HDP.²⁴ Nutné je rozvíjet také další formy financování, např. ze strukturálních fondů, z partnerství veřejného a soukromého sektoru či zdrojů privátních.²⁵ Úspěchu se dosáhne jen v případě, že peníze budou směřovat do prioritních oblastí a že se zajistí jejich hospodárné užití. K tomu bude muset fungovat účinná kontrola. Neméně důležité je, aby vzdělávací systém výraznou změnou

zaměstnanosti (především rekvalifikace, veřejně prospěšné práce, účelná pracovní místa a odborná praxe absolventů).

²² Čistě ekonomická studie nákladů práce byla zpracována VÚPSV v listopadu 2004 pro RHSD. Tuto část SHR je nutné vnímat v kontextu této studie.

²³ Problematika daně z příjmu je řešena především v části II. Financování.

²⁴ Zdroj: MF ČR, 2005

²⁵ Viz také doporučení OECD a Evropské komise, Growth and jobs, 2005.

pedagogických postupů a metod pozitivně motivoval děti, mládež a studující k dalšímu vzdělávání. Tím bude utvářet předpoklady k jejich dalšímu odbornému růstu, adaptabilitě a mobilitě.

3.4.1.1 Otevřít vzdělávací systém sociálně slabým skupinám

Vzdělávací systém je silně uzavřený. Pravděpodobnost, že děti rodičů se základním vzděláním nebo s výučním listem, absolvují vysokou školu, je téměř 9krát nižší než u dětí vysokoškoláků.²⁶ Týká se to především dětí z nízkopříjmových skupin, kterým stát nenabízí sociální stipendium. Vzdělávací systém se proto musí otevřít i dětem z rodin s nižším vzděláním a z dětských domovů, ale i postiženým, které žijí v rodinách i v ústavních zařízeních.

Nízkopříjmová rodina s úspěšným studentem, který má stipendium z pomoci EU, často ztrácí nárok na dávky státní sociální podpory. Stipendium se totiž počítá do rodinných příjmů. Tím, že se příjmy zvýší, ztratí rodina na dávky nárok. To je překážkou ve snaze státu zvýšit úroveň vzdělání. Menší je i motivace studentů. Bude proto sladěn národní systém sociální ochrany studenta s možnostmi získání finanční podpory z pomoci EU.

DOPORUČENÍ:

- *Zjednodušit přístup k vyššímu odbornému a vysokoškolskému vzdělávání pro skupiny ohrožené sociálním vyloučením - zavedením státních sociálních stipendií. Ta budou sladěna se stávajícími tržními půjčkami na studium a systémem státní sociální podpory, resp. ochrany.*
- *Sladit systém poskytování dávek státní sociální podpory, resp. ochrany, se systémem udělování stipendií z pomoci EU. Zajistit, aby se neztrácel nárok na státem garantovanou podporu nízkopříjmových rodin.*
- *Zlepšit zapojení znevýhodněných žáků a studentů – podporou rozvoje služeb včasné péče a zavedením motivačních prvků do výuky, výchovného poradenství a mimoškolních aktivit dětí a mládeže.*

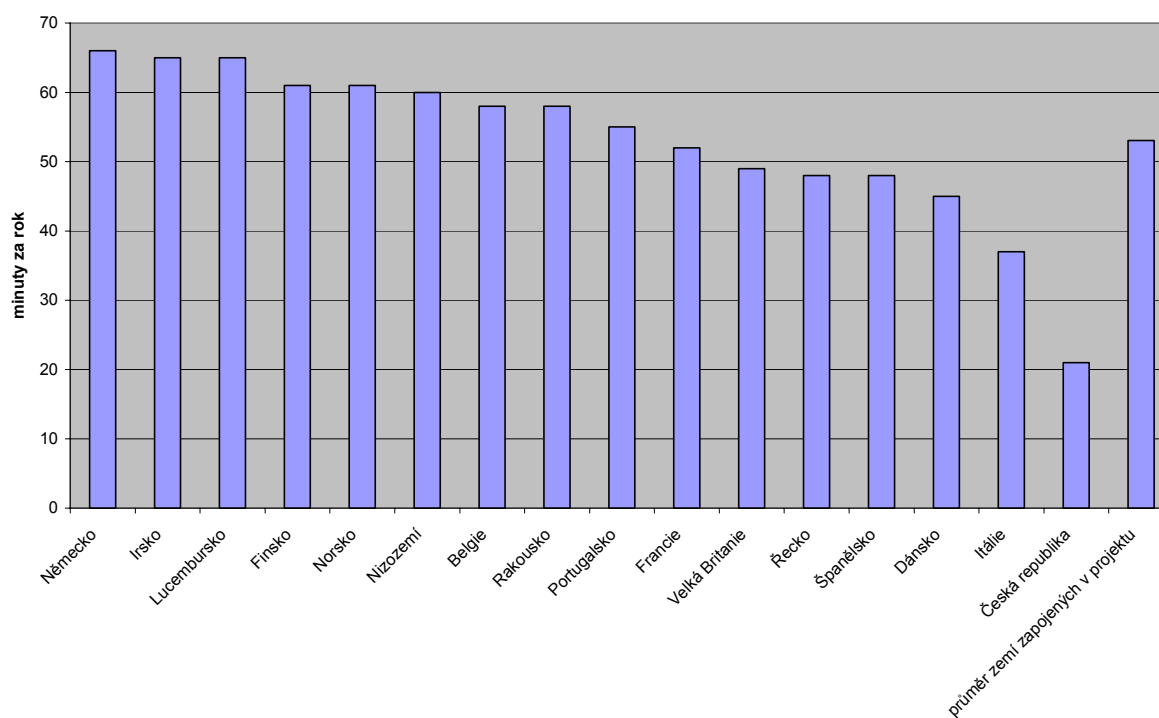
3.4.1.2 Posílit vazbu mezi nabídkou a poptávkou po typu vzdělání na trhu práce

Vzdělávací soustava nebude nikdy ze své podstaty plně vyhovovat představám zaměstnavatelů. Ti při najímání zaměstnanců řeší svou krátkodobou či střednědobou

²⁶ OECD, PISA 2003

potřebu. Naproti tomu vzdělávací systém je nastaven na delší období a zajišťuje znalostní základ a široce využitelné dovednosti. Vzdělávací programy musí přiměřeně reflektovat měnící se oborovou strukturu v regionech i v celé České republice. Nový školský zákon č. 561/2004 Sb. zavádí možnost školních vzdělávacích programů. Ty lze zpracovávat modulově (stavebnicově) a do jejich samostatných částí lze lépe promítnout požadavky regionu a zaměstnavatelů. Hodnocení modulů bude provedeno pomocí kreditového systému. Pro české školství je to příležitost, nicméně zákon musí být důsledně implementován a podpořen dostatkem finančních prostředků.

Význam mají i systémy podpory výchovného a kariérového poradenství. Ty jsou jedním z nástrojů prevence předčasných odchodů ze vzdělávacího procesu a nezaměstnanosti absolventů škol. Kvalitní a dobře cílené poradenství dokáže podpořit žáky a studenty při rozhodování o volbě budoucí školy a povolání. V neposlední řadě je nástrojem zvyšování vzdělanostní úrovně a motivace ke studiu. To platí zejména u dětí, jejichž rodiče mají nižší vzdělání. Výchovné a kariérové poradenství proto bude více podporováno a koordinováno.

Graf 2: Počet minut věnovaných poradenství pro jednoho žáka ročně, ČR a země zapojené do projektu²⁷

²⁷ Národní zprávy zemí OECD a EU, 2003 NUOV

Zvýšit investice do vzdělávání lze podporou dalších forem financování založených na principu partnerství veřejného a privátního sektoru, využitím strukturálních fondů a privátních investic. Aby byl zachován rovný přístup ke vzdělání a na vysokoškolské studium dosáhly i nízkopříjmové skupiny, je třeba zavést systém státních sociálních stipendií. Spolu s tím je nutné podpořit i vznik funkčního systému půjček na náklady spojené se studiem a následně zavést poplatky za studium i na veřejných vysokých školách.²⁸ Smyslem je i výrazně provázat poptávku studentů po studiu s poptávkou po pracovní síle a podmínkami trhu práce. Cílem je rovněž, aby studenti plně převzali zodpovědnost za volbu oboru studia a aby se výrazně zvýšila motivace studentů a pedagogů k vyššímu výkonu při studiu a výuce. Tím se zvýší i počet těch, kteří studium dokončí. Systém placení poplatků za studium musí být sladěn s celým systémem sociální ochrany studentů.

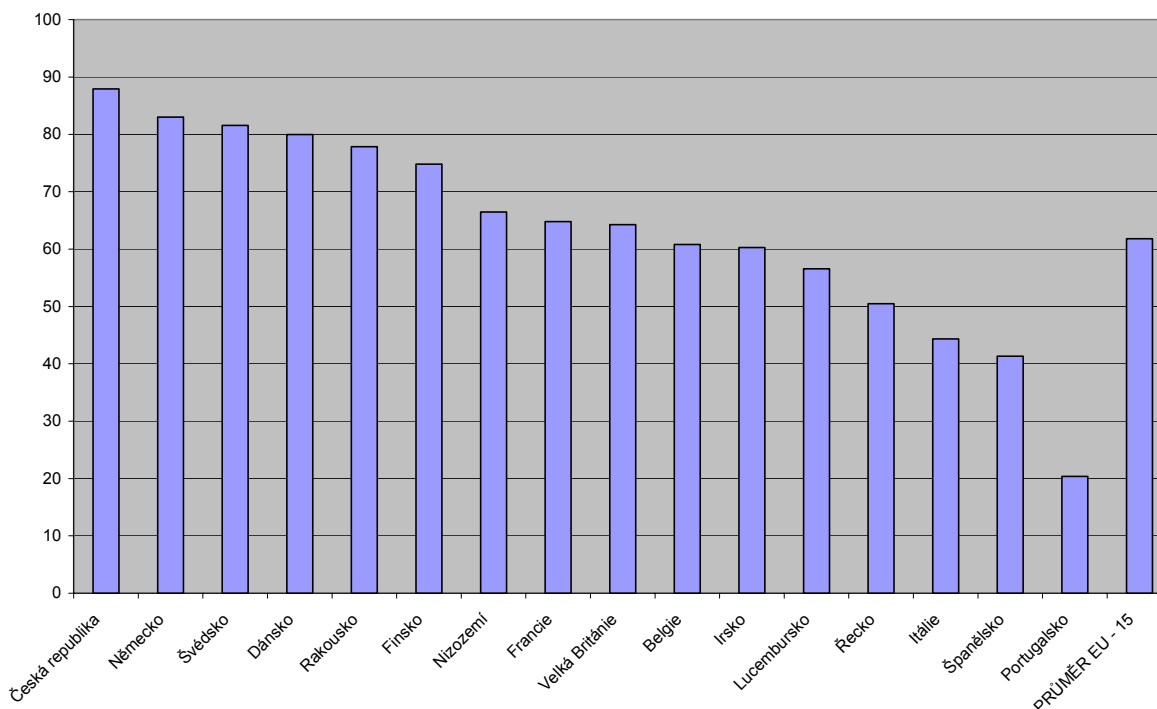
DOPORUČENÍ:

- *Vytvořit vhodné podmínky pro práci výchovných poradců na školách. Podpořit jejich činnost kariérovým poradenstvím úřadů práce.*
- *Zavést systém státních sociálních stipendií a podpořit půjčky na náklady spojené se studiem. Následně zavést poplatky za studium i na veřejných vysokých školách. Poplatky doprovodit splátkami na studium. Splátky vyžadovat po absolvování studia v podobě stanovených procent příjmu po dosažení jeho určité úrovně – změnou zákona 111/1998 Sb., o vysokých školách a zákona o státní sociální podpoře 117/1995 Sb.*

3.4.1.3 Rozšířit přístup k vyššímu odbornému a vysokoškolskému vzdělávání

Více než 90 % dospělých mezi 25 - 64 lety má minimálně středoškolské vzdělání.

²⁸ Viz také doporučení OECD a Evropské komise, Growth and jobs, 2005

Graf 3: Podíl dospělých s dosaženým sekundárním vzděláním mezi 25-64 lety²⁹

Česká republika se chce stát zemí založenou na vysoce kvalifikované pracovní síle – usiluje o investice do výroby s vyšší přidanou hodnotou, služeb a do výzkumu a vývoje.

Ekonomika proto potřebuje vyšší úroveň vzdělání, především vyššího odborného a vysokoškolského. Za posledních 15 let se více než zdvojnásobil počet přijatých studentů na vysoké školy. Podíl absolventů s terciárním (vyšším odborných a vysokým) vzděláním je však v celkové populaci stále velmi nízký. U lidí mezi 25 a 34 lety je to 12 %.³⁰ Příčinou je nízký počet absolventů, kteří dokončili vysokou školu před rokem 1989, ale také relativně vysoký počet lidí, kteří studium nedokončí. Negativní roli hraje i nedostatečná nabídka nižších forem terciárního vzdělávání.

Jedním z cílů musí být zvýšení nabídky a rozdělení úrovní terciárního vzdělávání a zlepšení kvality studijních programů. Je třeba také usnadnit přístup ke vzdělání. A to nejen nejmladším studijním ročníkům, ale i střední a starší generaci.

Zájemci o studium si vybírají obory a následně investují do vzdělání, aniž by jim stát nabízel komplexní informace o vzdělávacích příležitostech, uplatnitelnosti na trhu práce apod. To je třeba změnit. Nabídka informací musí obsahovat i výsledky

²⁹ OECD 2002

³⁰ OECD 2004

hodnocení vzdělávacích institucí, např. kvality výuky ve školách či výsledky srovnávacích celostátních, mezinárodních zkoušek a studií.

DOPORUČENÍ:

- Pokračovat v rozšiřování praktičtější zaměřeného vyššího odborného a bakalářského studia. Podpořit využití alternativních metod výuky a distančních forem vzdělávání (např. e-learningu). Na veřejných vysokých školách důsledně uplatňovat sankce při překročení standardní doby studia.³¹
- Zajistit cílenou podporu dostupnosti, přehlednosti a distribuce klíčových informací. Zejména těch o vzdělávacích programech, příležitostech, nezaměstnanosti, uplatnitelnosti a mzdách absolventů škol v regionálním členění. Dále pak informace o službách škol jako např. stravování, ubytování, zapojení do mezinárodní spolupráce apod.

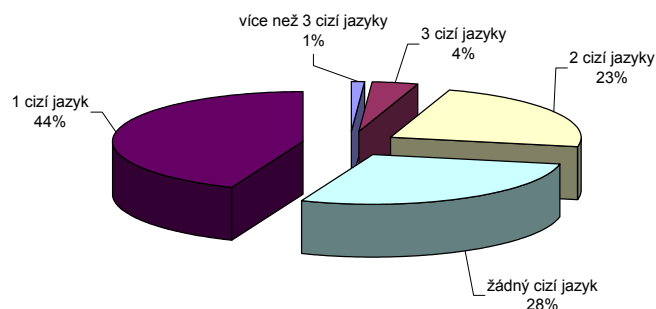
3.4.1.4 Podpořit rozvoj přenositelných dovedností absolventů

Patnáctiletí žáci mají nadprůměrnou přírodovědnou a matematickou gramotnost. Jejich schopnost znalosti využívat a pracovat s nimi – tzv. čtenářská gramotnost³² – je ale nízká. Nedosahuje průměru zemí OECD. Příčinou je zastaralý styl výuky. Ten nutí žáky k osvojování velkého množství faktů a jen málo se soustředí na získání vyšší úrovně klíčových schopností a dovedností. Ty přitom umožňují absolventům snazší orientaci v informační společnosti, osvojení principů analýzy a vyhodnocování nových situací a rychlejší přizpůsobení potřebám trhu práce. Kvalita absolventů základního a středního školství je velmi rozdílná. Ke zlepšení povede zavedení celostátních srovnávacích zkoušek.

Otevření ekonomiky dané evropskou integrací silně zvyšuje nároky na jazykové znalosti. Nicméně 28 % současné mladé populace ve věku 20-29 let neovládá žádný cizí jazyk, necelá polovina ovládá pouze jeden cizí jazyk a dvěma a více jazyky hovoří jen 28 % z nich.

³¹ V případě zavedení poplatků za studium je třeba doporučení o důsledném uplatňování sankcí modifikovat.

³² OECD, PISA 2003

Graf 4: Znalost cizích jazyků populace ve věku od 20 do 29 let³³

S rostoucí variabilitou výuky porostou nároky na ICT infrastrukturu (informační a komunikační technologickou infrastrukturu). Současné připojení škol plánované na 256 kb/s nebude dostačující. Viz cíl 3.3.1.2 Zvýšit dostupnost širokopásmového připojení k internetu. Ani práce pedagogů a absolventů s informačními a komunikačními technologiemi není na špičkové úrovni.

Zvýšení jazykové, informační a komunikační gramotnosti je proto zásadním předpokladem uplatnitelnosti absolventů na trhu práce. U vysokoškoláků je nutno zaměřit se na oblast jazykových znalostí, manažerských dovedností, týmové spolupráce a získávání praktických zkušeností.

DOPORUČENÍ:

- *Zvýšit funkční gramotnost žáků změnou výukových metod – využít k tomu zavedení rámcových vzdělávacích programů, které umožní alternativní formy výuky, při současném zavedení celonárodních srovnávacích zkoušek.*
- *Zvýšit počítačové dovednosti a informační gramotnost pedagogů a žáků. Vybavit školy ICT technikou, základním a aplikačním programovým vybavením včetně infrastruktury a zlepšit práci s informacemi.*
- *Podpořit spolupráci zaměstnavatelů a středních odborných škol i vysokých škol v oblasti výkonu praxe studentů v rámci výuky – zapojením zaměstnavatelů do vzniku školních vzdělávacích programů, výuky a praxe.*

³³ MŠMT, NUOV, 2003

- Podpořit zavedení projektově řízené výuky zaměřené na získání prezentačních a manažerských dovedností, týmové spolupráce, včetně znalostí o zahájení podnikání.
- Rozšířit výuku cizích jazyků, především angličtiny, a výuku v angličtině – důslednou implementací programu UČITELÉ (program na zvýšení způsobilosti k výuce cizích jazyků). Dále vznikem Integrovaného akčního programu celoživotního vzdělávání a podporou vzniku studijních programů v cizím jazyce.
- Zvýšit ve veřejnoprávních médiích podíl vysílání v anglickém jazyce a výukových programů pro děti a mládež.

3.4.2 Zvýšit vzdělanost starší generace

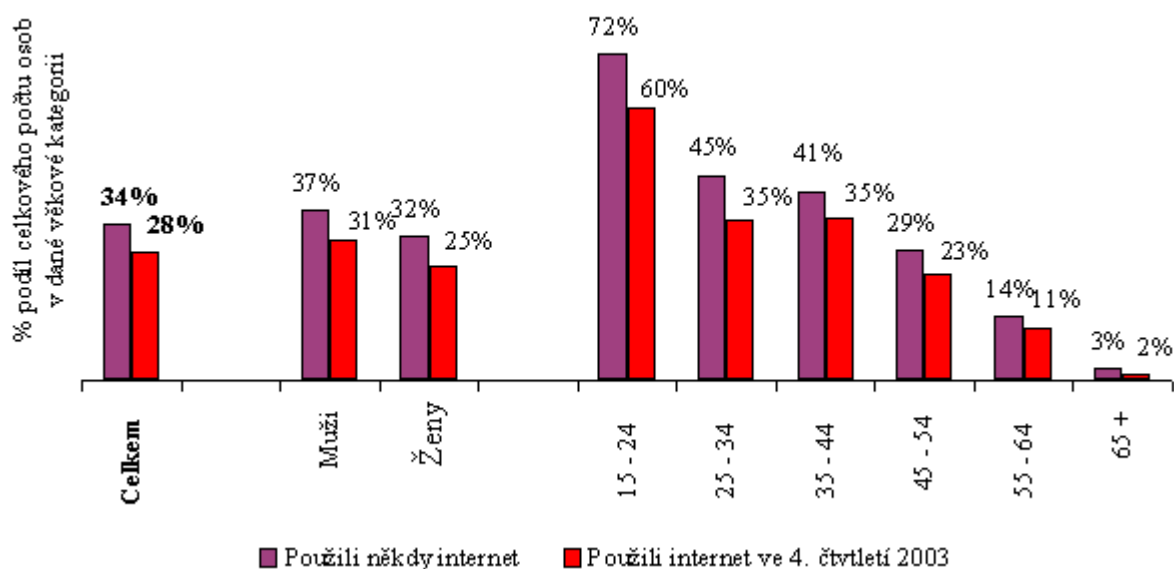
Významnou cílovou skupinou v oblasti vzdělávání jsou lidé, kteří měli horší podmínky pro jeho získání před rokem 1989 a zároveň museli přivyknout novým společensko-ekonomickým podmínkám. Týká se to především obyvatel starších 45 let.

3.4.2.1 Odstranit bariéry přístupu ekonomicky aktivních ke vzdělávání

Největšími překážkami jsou pro tyto osoby obtíže se sladěním rodinného, pracovního a studijního života, vysoké nepřímé náklady na studium (ušlý výdělek v době studia) a málo rozšířené připojení domácností na Internet. Také nabídka didaktických materiálů škol a metodologie výuky není dostatečně přizpůsobena způsobu jejich učení.

Na počáteční vzdělávání nenavazuje systémem dalšího vzdělávání. Propojení těchto prvků zajistí Národní soustava kvalifikací, která propojuje Národní soustavu povolání s obory vzdělání.

Jazykové znalosti a počítačové dovednosti jsou i u této části populace slabou stránkou.

Graf 5: Použití internetu jednotlivci v ČR (dle pohlaví a věkových skupin)³⁴

DOPORUČENÍ

-

Rozšířit nabídku programů dalšího profesního vzdělávání s důrazem na jazykové dovednosti a využívání ICT technologií pro generaci nad 45 let. Nabídku přizpůsobit nejen formou výuky a pedagogické práce, ale i doplňkovými službami na podporu sladění rodinného a pracovního života se studiem. Nabídku programů dalšího vzdělávání doprovodit službami péče o seniory (u mladší generace i péče o děti).
- Snížit nepřímé náklady na studium zavedením systému uznávání neformálního vzdělávání dopracováním návrhu zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a jeho následnou implementací.
-

Zvýšit didaktické dovednosti školitelů dospělých podporou studijních disciplín zaměřených na metodologii jejich výuky.
-

Rozšířit nabídku vzdělávacích služeb škol i na zvýšení, prohloubení či změnu kvalifikace dospělých – využít optimalizace školské soustavy ke vzniku sítí škol podporujících další vzdělávání.
- Propojit systém počátečního a dalšího vzdělávání dokončením Národní soustavy kvalifikací.

³⁴ Zdroj: ČSÚ, Šetření o využívání ICT v domácnostech a mezi jednotlivci 2003

3.4.2.2 Podpořit další vzdělávání a řízení lidských zdrojů ve firmách

Vzdělávání a péče o zaměstnance má příznivý vliv na produktivitu práce a tím i konkurenceschopnost firem. Proto je třeba podporovat zapojení systémů řízení lidských zdrojů ve firmách. To povede ke komplexnější péči o zaměstnance.

Velká část lidí se vzdělává na volném trhu, pro který je charakteristická rozdílná kvalita. Trh se vzděláváním je nasycen a nevyužívá žádný mezinárodně uznávaný standard kvality.

Z firemní praxe vyplývá, že mezi zaměstnaneckými výhodami dominují tzv. jiná peněžitá plnění, jejichž náklady nevstupují do výpočtu zdravotního a sociálního pojištění zaměstnance (např. životní pojištění, penzijní připojištění, stravenky). Vzdělávání zaměstnanců podporované firmami proto musí být v kontextu zaměstnaneckých výhod zvýhodněno.

DOPORUČENÍ:

- *Pokračovat v podpoře šíření mezinárodně uznávaného systému řízení lidských zdrojů Investors in People.*
- *Podpořit zavedení standardu kvality procesu dalšího vzdělávání, který bude kompatibilní s evropskými systémy.*
- *Zvýhodnit vzdělávání uskutečňované ve firmách v celkovém systému poskytování „zaměstnaneckých výhod“ (tato doporučení je třeba brát s ohledem na doporučovanou reformu sociálního systému (viz část 3.4.5.)).*

3.4.3 Zajistit dostatek pracovních sil

Česká populace stárne, což je hrozbou pro udržení hospodářské prosperity. Je třeba zvýšit podporu rozvoje nových, alternativních služeb péče o děti a seniory - aby lidé měli možnost sladit pracovní, rodinný a studijní život. Zároveň se česká ekonomika musí otevřít získávání zaměstnanců ze zahraničí.³⁵

Stěhování v rámci České republiky ztěžuje rozdílná koupěschopná poptávka obyvatel a cenová úroveň bytů pokrivená regulací nájemného. (Viz cíl 3.3.1.3 Umožnit migraci pracovní síly.) Vliv má i nižší ochota obyvatel ke stěhování. Dojíždění za prací ztěžuje špatná dopravní infrastruktura a nedostatečně rozvinutá veřejná přeprava mezi městy a obcemi. Roli má i výše dodatečných nákladů na dopravu do zaměstnání.

³⁵ Doporučení Zelené knihy Evropské komise: „Konfrontace s demografickými změnami; nová solidarita mezi generacemi“, 2005.

3.4.3.1 Vytvářet vhodné podmínky pro sladění pracovního a rodinného života

Mladší lidé si více než generace jejich rodičů uvědomují význam vzdělání a kvalifikace. Důraz kladou i na profesní postavení a materiální zázemí. Oddalují rodičovství do vyššího věku.

Tento trend je však podmíněn i nedostatkem cenově dostupného bydlení pro mladé rodiny. Náprava situace na bytovém trhu je z tohoto pohledu naléhavá. (Viz cíl 3.3.1.3 Umožnit migraci pracovní síly.)

Zároveň se snižuje velikost domácností a roste podíl neúplných rodin. Péče o předškolní děti a náročná péče o seniory tak může pro nepočetnou rodinu být problémem, bránícím uplatnění na trhu práce. Na tyto problémy upozorňuje i „Bílá kniha“ o veřejných službách Evropské komise 2004.

DOPORUČENÍ:

- Podpořit rekvalifikaci lidí, kteří se starali o děti a nebyli delší dobu ekonomicky aktivní – rozšířením programů na zvýšení nezbytných dovedností potřebných pro uplatnění na trhu práce.
- Podpořit úspory denního času zaměstnanců – rozšířením nabídky služeb pro děti předškolního věku a podpořením rozvoje nabídky služeb péče pro zdravotně handicapované a potřebné občany.

3.4.3.2 Podporovat příliv kvalifikovaných pracovníků v souladu s požadavky domácího trhu práce

Na českém trhu práce chybějí kvalifikovaní pracovníci. To způsobuje problémy podnikům. Zároveň hrozí, že investoři budou investovat jinde než v České republice. Zájmem státu proto je zajistit dostatek kvalifikovaných pracovníků, a to buď z vlastních zdrojů, nebo ze zahraničí. České odborníky je třeba udržet v zemi a vysoce kvalifikovaným cizincům maximálně usnadnit přístup na pracovní trh. Pro cizince zatím platí značná byrokratická omezení. I přes pozitivní změny, které přinesl nový zákon o zaměstnanosti, vede ztráta pracovního povolení k odchodu ze země. Závislost cizince na jeho českém zaměstnavateli je proto vysoká. Situaci komplikuje také nemožnost diferenciací povolení dle délky pobytu a zaměstnání cizince v ČR.

Vzhledem ke stárnutí populace je žádoucí podporovat trvalou imigraci kvalifikovaných pracovníků a jejich rodin. Ti přispějí ke snižování populačního úbytku a k dlouhodobému ekonomickému a sociálnímu rozvoji našeho státu.

Problémem je i nedostatečná informovanost o nabídce zahraničních odborníků a o poptávce tuzemských zaměstnavatelů. Částečně funguje informační portál v rámci pilotního projektu MPSV „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ -

ovšem pouze pro vybrané nečlenské země EU. Těm jsou v rámci projektu nabízeny výhody při udělení trvalého pobytu. Tento projekt by měl být rozšířen i na občany ostatních zemí.

Nevýhodou je, že zahraniční absolventi českých vysokých škol ze třetích zemí nemohou vstoupit na český trh práce za výhodnějších podmínek než ostatní cizinci. Cizinec/absolvent české vysoké školy tak musí po skončení studia z České republiky vycestovat. Teprve potom může z domovské země požádat o povolení k pobytu a zaměstnání v České republice. Touto komplikací přicházíme o mladé odborníky, do kterých stát investoval veřejné prostředky.

Prvořadou podmínkou úspěšného začlenění migrantů do společnosti je zvládnutí jazyka hostitelské země. V rámci imigrační politiky je proto důležitá bezplatná jazyková výuka češtiny od základních škol.

DOPORUČENÍ:

- *Zjednodušit systém udělování pracovních povolení a povolení k pobytu – novelou zákona o zaměstnanosti a zákona o pobytu cizinců v souladu s návrhy uvedenými v Zelené knize k ekonomické migraci Evropské komise.*
- *Zavést protikorupční opatření v oblasti povolování pobytu, vízové agendy a zaměstnávání cizinců. Důsledně postihovat zaměstnavatele a zprostředkovatele zaměstnání za překračování zákona. Zefektivnit činnost kontrolních orgánů v oblasti nelegálního zaměstnávání – úřadů práce, celních úřadů.*
- *Dotvořit celorepublikový veřejný informační systém propojující informace o nabídce zahraničních odborníků a o poptávce zaměstnavatelů působících na českém trhu práce.*
- *Dokončit a rozšířit pilotní projekt „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ na celé spektrum zdrojových zemí.*
- *Rozšířit možnost bezplatné výuky českého jazyka pro děti cizinců – úpravou školského zákona.*

3.4.3.3 Udržet mladé talenty v zemi (omezit tzv. „brain drain“ a posílit „brain gain“)

Po roce 1989 a později po vstupu našeho státu do EU se významně zvýšily možnosti získávání odborných a jazykových zkušeností v zahraničí. Tuto možnost využívají zejména mladí lidé a vyjíždí na odborné stáže, studijní nebo pracovní pobyty. Část z nich se však již z těchto pobytů nevrací zejména z finančních důvodů. Zájemem státu je motivovat tyto lidi k návratu. Cestou je vytváření studijních a pracovních podmínek srovnatelných s úrovní zahraničních výzkumných a vědeckých pracovišť. V posledních letech se podpora začínajících výzkumných pracovníků

a motivace k návratu ze zahraničí zlepšila. Zejména díky programům Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Akademie věd ČR, Grantové agentury atd. Objem této podpory je ale dosud velmi nízký, programy nejsou účinně koordinovány a chybí její silnější medializace. (Viz také cíl 3.5.3 Zajistit lidské zdroje pro výzkum, vývoj a inovace.)

DOPORUČENÍ:

- *Posílit a účinně koordinovat podporu začínajících pracovníků výzkumu (do 35 let), nejen na vysokých školách a výzkumných institucích.*
- *Zavést rozvojové programy zaměřené na vytváření špičkových vzájemně spolupracujících vysokoškolských pracovišť (regionálních center a oborových sítí), které zvýší atraktivitu dalšího působení absolventů vysokých škol.*

3.4.4 Zvýšit flexibilitu trhu práce

Dynamický vývoj světové ekonomiky vyžaduje pružný pracovní trh. Pokud Česká republika podmínky pracovního trhu nepřizpůsobí, pak hrozí, že se dostane do dlouhodobých problémů doprovázených nezaměstnaností a vysokými sociálními náklady. Vysoký podíl zaměstnanosti v českém průmyslu (ve srovnání s EU-15)³⁶ znamená jeho velkou citlivost na vnější podněty. Předcházet takovým problémům lze větším podílem investic do lidského kapitálu, podporou dojíždění a stěhování za prací a vytvořením legislativních podmínek pro flexibilní pracovní právní vztahy. Příznivě by působilo i snížení zdanění nízkopříjmových skupin.

3.4.4.1 Zpružnit pracovní právo

Zákoník práce je často hodnocen jako málo pružný především v oblasti odůvodněného propouštění. To zvyšuje náklady firem a zpětně omezuje tvorbu pracovních míst. Aby se zvýšila tvorba nových pracovních míst, je žádoucí zefektivnit proces setkávání nabídky a poptávky po práci. To vyžaduje částečné uvolnění restriktce pracovních vztahů, a to v provázanosti s občanským zákoníkem a další legislativou. Především je třeba upravit možnost propouštění jednotlivých zaměstnanců z důvodu neodpovídajícího pracovního výkonu. Dnes je pro tento účel využíváno propouštění z důvodu reorganizace. Náklady tak rostou nepřiměřeně především u krátkodobých pracovních poměrů, protože výše odstupného nedostatečně zohledňuje délku pracovního poměru. Důležitou oblastí pracovního

³⁶ EUROSTAT 2003

práva z hlediska flexibility trhu práce je také usnadnění najímání pracovních sil agenturami nabízejícími dočasné úvazky (agenturní zaměstnávání).

DOPORUČENÍ:

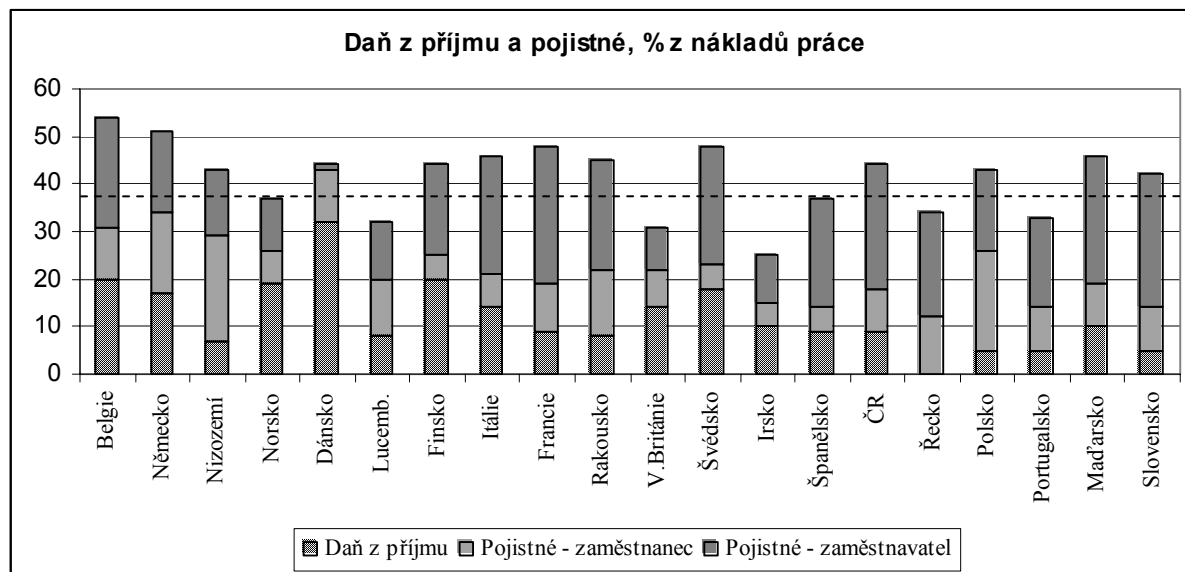
- *Rozšířit smluvní volnost v pracovně právních vztazích – změnou zákoníku práce. Ten bude komplexně novelizován souběžně s občanským zákoníkem.*

3.4.4.2 Přiblížit náklady práce produktivitě u nízko-kvalifikovaných skupin pracujících

Více než polovina všech nezaměstnaných je od roku 2001 dlouhodobě bez práce.³⁷ Hlavními důvody dle Mezinárodního měnového fondu (2004) jsou: nevyhovující kvalifikace uchazečů o zaměstnání (kvalifikací a vzdělávání je určena část 3.4.1 a 3.4.2), nepřizpůsobivost mezd, institucionální rámec (sociální dávky, legislativa na ochranu zaměstnanců a zdanění práce, viz také část 3.4.5) a nízká mobilita osob a pracovních míst (viz část 3.4.3).

Dlouhodobá nezaměstnanost je problémem především u lidí s nízkými příjmy. Motivaci k hledání práce nepomáhá, že čistý výdělek u nejnižších příjmových skupin je nezajímavý ve srovnání s výší dávek v nezaměstnanosti a státní sociální podpory. (viz část 3.4.5.4). Podíl zdanění a všech pojistných odvodů na celkových nákladech práce u příjmových skupin na úrovni dvou třetin průměrné mzdy je dnes u nás výrazně vyšší než v mnoha zemích EU-15. Tento stav dokazuje, že současný systém sociální ochrany je využíván i mimo svůj původní účel, kterým je záchranná síť pro potřebné.

³⁷ Zdroj: ČSÚ VŠPS 2004

Graf 6: Daň z příjmu a pojistné, % z nákladů práce³⁸

Menší zdanění nízkopříjmových skupin by přispělo i zaměstnavatelům. Snížily by se jim totiž náklady na práci.

DOPORUČENÍ:

- *Posílit systém slev na dani z příjmu u nízkopříjmových skupin – dle praktických zkušeností se zavedením slevy na dani za děti a daňových bonusů.*
- *Snížit zdanění nízkopříjmových skupin a podpořit tak jejich pracovní motivaci.*

3.4.4.3 Snížit náklady firem spojené s vysokou nemocností především v odvětvích s nižšími mzdami

Systém nemocenského pojištění je založen na plné odpovědnosti státu za finanční zajištění osob v dočasné pracovní neschopnosti. Odvětví s nižšími mzdami a sezónní činností trpí vyšší nemocností. Lidem se vyplatí být na dávkách a systém zneužívají. To poškozuje zaměstnavatele, zaměstnance i daňové poplatníky. Je žádoucí navázat na nedávné snížení plateb nemocenské během prvních tří dnů nemoci dalšími reformními kroky. Ty mají dále omezit prostor pro zneužívání, a to nejen na straně zaměstnanců, ale i na straně firem a lékařů. V případě škol je třeba se na tuto problematiku zaměřit i v souvislosti s poskytováním náhradních hodin (suplování) a odměňováním učitelů. Systém nemocenského pojištění by měl odpovědnost rozdělovat rovnoměrně mezi zaměstnance, zaměstnavatele, lékaře

³⁸ Zdroj: OECD 2004 Taxing Wages

a stát. Například spoluúčasť zaměstnavatelů na nákladech nemocenského pojištění zaměstnanců povede k podpoře prevence pracovní neschopnosti. Je vhodné do systému zahrnout i zdravotní pojišťovny. Ty mají nezbytné dlouhodobější informace o nemocných a dovedou lépe odhadnout opodstatněnou nemocnost. Pro zkvalitnění systému je třeba zvážit propojení činnosti revizních lékařů pojišťoven a posudkových lékařů v systému sociálního zabezpečení. Otázkou je i finanční zainteresovanost těchto lékařů na neefektivitě systému. Každý z účastníků systému by měl ve vhodné míře nést důsledky svých špatných rozhodnutí. Např. firmy, které více zdravotně zatěžují své zaměstnance by měly do systému přispívat více. Měly by tím být zároveň zainteresovány na zdravém pracovním prostředí. Zaměstnance má systém motivovat k péči o své zdraví a k využívání doplňkového soukromého nemocenského pojištění. Základem funkčního systému musí být cílený systém prevence, systém revizí a účinné sankce za zneužívání nemocenské.

DOPORUČENÍ:

- *Změnit financování nemocenského pojištění tak, aby zodpovědnost za náklady nemocenské byla rozdělena mezi zaměstnance, zaměstnavatele a stát v míře, která odráží možnost ovlivnit vznik těchto nákladů.*
- *Zvýšit informovanost o ochraně zdraví při práci jako prvku prevence úrazovosti, fyzické i psychické nemocnosti a nákladů léčení.*
- *Sloučit nemocenské a zdravotní pojištění a sladit je se systémem čerpání úrazového pojištění.*

3.4.5 Zajistit politiku zaměstnanosti motivující k práci

Polovina všech nezaměstnaných je ve věku 55-64 let.³⁹ Systém sociální ochrany (především státní sociální podpora, hmotné zabezpečení v nezaměstnanosti a dávky nemocenského pojištění) nedostatečně motivuje tuto generaci k hledání zaměstnání. Nabídka aktivní pomoci je rovněž nevyhovující. Je nutné udělat takové kroky, které povedou k omezení zneužívání systému a zlepší faktickou podporu potřebným. Změna umožní dosáhnout rozpočtových úspor a současně se zlepší sociální ochrana lidí.

³⁹ Zdroj: MPSV, 2005

3.4.5.1 Motivovat k práci a předcházet zneužívání systémů sociální ochrany

Systém sociální ochrany je nepřehledný a složitý. Není nastaven tak, aby nástup do práce byl pro rodinu výrazně finančně výhodnější než pobírání podpor. Tento stav se v dohledné době nezlepší ani díky postupnému růstu reálných mezd ani díky dílčím legislativním změnám provedeným v roce 2004.

Proto je potřeba posílit motivační prvky ve struktuře nabízených podpor a zavést účinnou prevenci a kontrolu zneužívání systému. K tomu povede zjednodušení a propojení systémů dávek a opatření aktivní politiky zaměstnanosti. Úzké propojení obou systémů by přispělo k eliminaci souběhu registrované nezaměstnanosti a práce v „šedé ekonomice“.

Organizace celého systému poskytování sociální ochrany nedává záruky optimálního využití stávajícího personálního obsazení úřadů práce a sociálních odborů měst a obcí k aktivizaci nezaměstnaných. Systému by prospěla organizační změna, která by spojila agendy úřadů práce a sociálních odborů obcí.

DOPORUČENÍ:

- *Životní minimum zvyšovat podle vývoje spotřebních cen a nikoliv podle růstu průměrných mezd s přihlédnutím ke specifickým podmínkám znevýhodněných skupin.*
- *Vyhodnotit funkčnost systému sociální ochrany (zejména vhodnost nastavení jeho parametrů) a následně provést jeho reformy tak, aby směřoval ke zvýhodnění všech aktivit směřujících k přijetí práce.*

3.4.5.2 Zvýšit participaci pracujících v „důchodovém“ věku na trhu práce

Důchodci mají problémy, pokud chtějí pracovat. Nemohou například uzavírat pracovní dohody na dobu neurčitou a omezena je i délka dohod na dobu určitou. Nižší jsou odečitatelné položky ze základu daně z příjmu, kratší je i trvání výplaty nemocenských dávek. Tato omezení je třeba odstranit. Vzhledem ke stárnutí populace je přitom nutné zapojit tyto lidi na trhu práce. Cestou je zvyšování statutárního věku odchodu do starobního důchodu doprovázené omezením možností předčasných odchodů do různých typů důchodů. U lidí, kteří dosáhli důchodového věku, je také vhodné posoudit možnost snížení odvodů na zdravotní pojištění a politiku zaměstnanosti u pracovníků – s ohledem na to, že stejně staří, ale nepracující občané pojištění neplatí. A to přesto, že požívají stejné zdravotní služby a výdaje na politiku zaměstnanosti se na ně výrazněji nevztahují. V rámci penzijní reformy je vhodné uvažovat o zrušení jednotného statutárního věku odchodu do

starobního důchodu. Takový krok by na obou stranách trhu práce odstranil nežádoucí očekávání předčasného konce pracovní kariéry. Vedl by k dosažení vyšších investic do lidského kapitálu a vyšší zaměstnanosti především u rizikových skupin.

DOPORUČENÍ:

- *Zrušit zvýhodnění předčasných odchodů do starobního důchodu.*
- *Postupně prodlužovat efektivní věk odchodu do starobního důchodu – minimálně do 65 let. Případně zrušit institut statutárního věku odchodu do důchodu.*
- *Délku rozhodného období pro výpočet starobního důchodu vázat na výkon.*
- *Odstranit existující zákonné překážky, které znevýhodňují zaměstnávání osob po dosažení důchodového věku. Zvážit případné snížení některých pojistných odvodů.*

3.4.5.3 Zlepšit zapojení skupin ohrožených sociálním vyloučením

Zpřísnění nároků na dávky státní sociální podpory musí jít ruku v ruce s rozvojem podpůrných programů pro znevýhodněné skupiny. Jejich zapojení na trhu práce je fiskálně výhodné i při částečném snížení sazeb pojistných odvodů z jejich mezd. Vhodné je například dočasné „zvýhodnění“ romské populace cíleným vzděláváním a rekvalifikacemi. Musí být důsledně uplatňována politika rovných příležitostí na trhu práce. Těmito opatřeními se sníží výdaje na politiku zaměstnanosti.

DOPORUČENÍ:

- *Snížit odvody na sociální zabezpečení u osob na trhu práce znevýhodněných a neomezovat výdělek u osob s částečným invalidním důchodem.*
- *Podpořit rozvoj sociálních služeb, které umožní znevýhodněným skupinám vrátit se či zařadit se na trh práce či do vzdělávání – zavedením národních standardů kvality sociálních služeb a podporovaným zaměstnáváním.*

3.4.5.4 Zvýšit efektivitu Aktivní politiky zaměstnanosti

Systém Aktivní politiky zaměstnanosti (APZ) nenašel odezvu v obcích, které se na něm podílí. Navíc nedostatečně motivuje nezaměstnané. Přibližně třetina prostředků APZ je zaměřena na přímou finanční podporu vzniku pracovních míst, což je dle mezinárodních výzkumů pravděpodobně nejméně efektivní forma APZ. Rekvalifikační programy jsou pak především krátkodobé a nekomplexní a nedosahují stanovených cílů.

Významným problémem pro nástup nezaměstnaných do práce je ztráta schopnosti dodržovat denní pracovní režim a snížené přenositelné dovednosti např. počítačová gramotnost. Z praxe vyplývá, že pracovníci (poradci a zprostředkovatelé/ky) úřadů práce také nemají vhodnou komplexní nabídku informací o existujících rekvalifikačních kurzech, kterou by jim poskytoval stát. Tím je omezena jejich úspěšnost při nabízení rekvalifikačních příležitostí.

Do budoucna je třeba využívat prostředky APZ koordinovaně s ostatními prostředky sociální ochrany občanů. Především s programy veřejně prospěšných prací (VPP) a náročnějších cílených dlouhodobějších rekvalifikací. To vše při zachování podpory vzniku pracovních míst pro znevýhodněné skupiny. Aplikace těchto programů pak musí být podložena systematickým, pravidelným, statisticky věrohodným a nezávislým hodnocením jejich finanční návratnosti.

Klíčem k úspěchu navrhovaných doporučení je jejich strategická souhra: pokud bude efektivně nastavena jedna část systému (např. hmotného zabezpečení) bez současných změn v jiných oblastech (třeba státní sociální podpory a nemocenského pojištění), bude efekt opatření omezený a může být i kontraproduktivní.

Jedním z důležitých nástrojů APZ jsou investiční pobídky. Ty mají pomoci vzniku pracovních míst a zvýšení kvalifikace či rekvalifikace zaměstnanců. Současná podpora se ale soustředí především na vznik pracovních míst. Do budoucna je třeba tento princip změnit ve prospěch vzdělávání.

DOPORUČENÍ:

- *Analyzovat vazby mezi pasivní politikou zaměstnanosti a ostatními dávkovými systémy sociální ochrany s cílem propojit a zefektivnit tyto systémy. Tak, aby nebyly překážkou účinné Aktivní politice zaměstnanosti.*
- *Podpořit programy cílených komplexních rekvalifikací a ve vhodném rozsahu se zaměřit především na výkon praxe, získání pracovních návyků a počítačových dovedností.*
- *Pro rozvoj programů veřejné práce využívat soukromých agentur.*
- *Zvýšit efektivitu programů – zavést pravidelné, na realizátorovi nezávislé a statisticky věrohodné vyhodnocování efektivity a úspěšnosti těchto programů.*
- *Zpřístupnit komplexní informace o nabídce služeb rekvalifikací pracovníkům úřadů práce zlepšením poskytování informací o rekvalifikačních kurzech, propojením informačních cest MPSV (portal.mpsv.cz) a služeb MŠMT v této oblasti.*

3.4.6 Zlepšit strategické řízení rozvoje lidských zdrojů

Česká republika se připravuje na další rozpočtové období Evropské unie. Na politiku soudržnosti můžeme získat až 4 % ročního HDP. Je tedy nezbytné vyjednat s Evropskou komisí takové podmínky, které budou vyhovovat našim národním potřebám. Česká republika bude při vyjednávání s Evropskou unií úspěšná, pokud se jí podaří efektivně koordinovat spolupráci ústředních správních úřadů České republiky. Podmínkou je spolupráce s územními jednotkami NUTS II při přípravě nového rozpočtového období strukturálních fondů pro roky 2007-2013.

3.4.6.1 Vymezit odpovědnosti orgánů státní správy

Současné kompetence ústředních správních úřadů v oblasti rozvoje lidských zdrojů vycházejí z potřeb porevoluční ekonomiky. Vymezení nových působností úřadů musí vycházet z potřeb, které mají v současnosti pro společnost zajišťovat. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se musí soustředit na problematiku celoživotního vzdělávání související se získáním, udržením či změnou kvalifikace (spíše na koordinaci, než na řízení). Ministerstvo práce a sociálních věcí se musí zaměřit na systém sociální ochrany. Ten bude zabezpečovat minimální potřeby v případě ztráty nebo nemožnosti zajištění příjmu. Ministerstvo průmyslu a obchodu se musí výrazně zaměřit na provázání Strategie rozvoje lidských zdrojů s podporou podnikání a dalších koncepcí.

DOPORUČENÍ

- *Nově vymezit odpovědnost a kompetence orgánů státní správy v oblasti vzdělávání především výše zmíněných Ústředních správních úřadů – změnou zákona č. 2/1969 Sb. (kompetenční zákon).*
- *Vymezit nově odpovědnosti a kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí na základě provedení celkové reformy všech složek systému sociální ochrany.*

3.4.6.2 Modifikovat národní systém sběru dat a nástrojů strategického řízení rozvoje lidských zdrojů

Tento úkol je spojen především s potřebou modifikace statistického zjišťování a se zahrnutím problematiky dalšího vzdělávání (především dospělých). Tato data se dnes v ČR systematicky nesbírají, neanalyzují a nedochází k jejich mezinárodnímu srovnávání. Musí také dojít k vyhodnocení služeb, které jsou součástí systému zahraničních investičních pobídek. S tímto cílem je spojena potřeba vzniku analýz zaměstnanosti a vzdělávání národního trhu práce (tzv. sektorových studií). Ty budou

podkladem pro hodnocení politik v oblasti rozvoje lidských zdrojů na národní i regionální úrovni a pro navrhování nových řešení.

DOPORUČENÍ

- *Zpracovat sektorové a regionální analýzy potřeb zaměstnanosti a vzdělávání na trhu práce. Především v těch sektorech ekonomiky, které se vyznačují extrémními jevy na trhu práce, např. vysokou zaměstnaností či nezaměstnaností.*
- *Propojit informační systémy státní správy v oblastech rozvoje lidských zdrojů a zajistit potřebný metodický a informační servis orgánům veřejné správy.*

3.4.6.3 Podpořit regiony a činnosti regionálních orgánů rozvoje lidských zdrojů

Krajské rady pro rozvoj lidských zdrojů (rada rlz) jsou dnes volně sdružená seskupení regionálních partnerů (krajského úřadu, škol, úřadů práce, podnikatelů apod.), která vznikala v roce 2003-2005 na základě metodického pokynu vlády. Cílem bylo zajistit podporu rozvoje lidských zdrojů na krajské úrovni. Činnost rad rlz je závislá na vůli jednotlivců aktivně se na činnosti těchto orgánů podílet a proto je vhodné poskytnout těmto radám rlz servis především v oblasti sběru dat a jejich analýz.

DOPORUČENÍ

- Zajistit informační servis pro efektivní činnost krajských rad rozvoje lidských zdrojů – sdílením výstupů sektorových analýz.*
- Poskytovat dle možností finanční podporu na jejich činnost.*
- Vhodnou propagací podpořit zapojení měst a obcí do činnosti rad rlz.*

3.5 Výzkum, vývoj a inovace

Trvalého a intenzivního hospodářského růstu nelze dosáhnout bez trvalých inovací výrobků a služeb, jakož i používaných technologií a metod organizace a řízení podnikatelských subjektů. Stát musí dosažení tohoto stavu napomoci vytvářením příznivých právních a institucionálních podmínek. Musí odstraňovat bariéry pro inovační aktivity a vybrané činnosti podporovat přímými i nepřímými nástroji jak z prostředků veřejných rozpočtů ČR, tak rozpočtu EU.

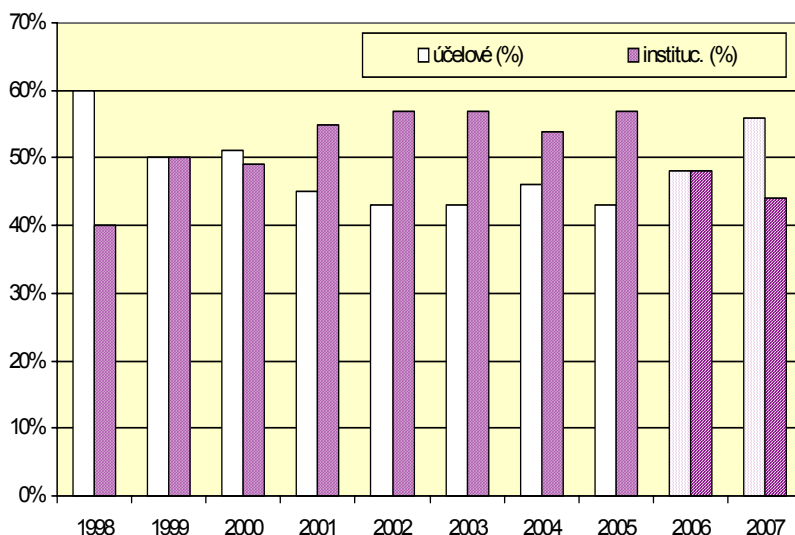
3.5.1 Posílit výzkum a vývoj jako zdroj inovací

Výzkum a vývoj (VaV) v ČR neposkytuje dostatek poznatků rychle a efektivně využitelných v inovacích výrobků, technologií a služeb. Příčiny jsou jak na straně výzkumu, tak uživatelů jeho výsledků. Chybí organizace i aktivity pro transfer poznatků a technologií.

3.5.1.1 Zvyšovat každoročně veřejné výdaje na VaV se zaměřením na průmyslový výzkum

Stávající systém veřejné podpory VaV umožňuje, aby řada příjemců produkovala jen výzkumné zprávy. Využitelnost dosažených výsledků je pak nízká či dokonce žádná.

Graf č 1: Výdaje na VaV – podíly účelových a institucionálních prostředků z celkových veřejných výdajů na VaV (%)

Sankcionovat subjekty s nedostatečnými výsledky systém zatím neumožňoval. Nové postupy hodnocení VaV jsou zaváděny od roku 2005. Stále se však nedaří dostatečně konkrétně formulovat omezený počet prioritních směrů VaV a soustředit na ně významnější část podpory. Před účelovou podporou, u níž lze konkrétněji stanovit cíle a objektivněji

kontrolovat jejich plnění, je upřednostňována podpora institucionální.

V následujících letech by měl pokračovat růst veřejných výdajů na VaV minimálně o 20 až 25 % ročně tak, aby do roku 2010 dosáhly tyto výdaje 1 % HDP. Jejich nárůst by měl být doprovázen opatřeními motivujícími růst soukromých (podnikových) výdajů na VaV obdobným tempem. Rovněž je třeba vytvořit podmínky

pro účinnou koordinaci vnitřních národních výdajů a využití zahraničních zdrojů na VaV a inovace, především pak zdrojů EU. Do roku 2010 by se podíl investic ve VaV měl dostat minimálně na průměrnou hodnotu EU-25.

Nárůst veřejných výdajů je nutné využít především k posílení účelového financování a směřovat jej hlavně na programy průmyslového výzkumu s konkrétními a vyhodnotitelnými cíli. Mělo by dojít ke zvýhodnění účasti podniků na řešení projektů VaV, a to především z kategorie malých a středních podniků. Formou dlouhodobých základních směrů výzkumu, schvalovaných vládou, je třeba zároveň stanovit prioritní směry. Hodnocení dosahovaných výsledků u subjektů VaV nebude prováděno jen z čistě ekonomického hlediska, nýbrž se do něj zahrnou i přínosy pro další oblasti rozvoje společnosti.

DOPORUČENÍ

- *Zvyšovat každoročně veřejné výdaje na VaV o 20 až 25 % a do roku 2010 dosáhnout veřejných výdajů na VaV na úrovni 1 % HDP – zákonem o státním rozpočtu ČR.*
- *Změnit strukturu směřování veřejných výdajů na VaV – posílit účelové financování na úkor institucionálního; nárůst veřejných výdajů na VaV směřovat přednostně na programy průmyslového výzkumu – zákonem o státním rozpočtu ČR.*
- *Při přípravě nových programů a aktivit přednostně vycházet z vládou schválených dlouhodobých základních směrů výzkumu⁴⁰ - postupem podle zákona č. 130/2002 Sb.*
- *Rozdělovat prostředky na základě dosahovaných výsledků a při hodnocení posílit váhu tržní uplatnitelnost výsledků - postupem podle zákona č. 130/2002 Sb.*

3.5.1.2 Zajistit ochranu duševního vlastnictví výsledků VaV veřejnou podporou a zvyšováním kvalifikace odpovědných pracovníků

Z mezinárodních srovnání vyplývá, že v oblasti VaV a inovací (dále jen „VaVaI“) ČR nejvíce zaostává v počtu přihlášek i udělených patentů (viz graf č. 2). Ve srovnání s EU-25 nedosahuje ani 5 % jejího průměru. Příčin je celá řada, od nedostatečné úrovně výsledků VaV přes finanční náročnost a složitost procesů

⁴⁰ Udržitelný rozvoj, Molekulární biologie, Energetické zdroje, Materiálový výzkum, Konkurenceschopné strojírenství, Informační společnost a Bezpečnostní výzkum.

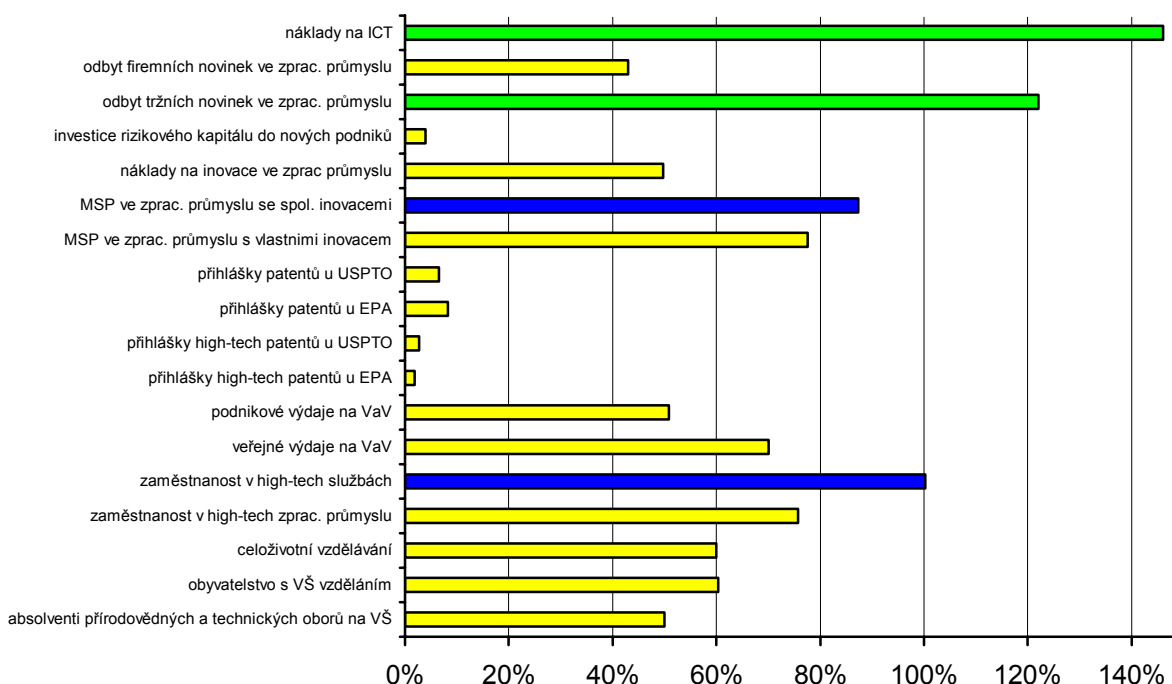
patentování, podceňování ochrany autorských a průmyslových práv až po nedostatečné znalosti problematiky jejich ochrany u pracovníků VaVaI.

Do přírodovědných a technických studijních programů na vysokých školách je proto od studijního roku 2006/2007 potřeba postupně zařazovat výuku základů ochrany autorských a průmyslových práv. Do kariérních řádů ve výzkumných organizacích a předpisů pro habilitační řízení a jmenování profesorů na vysokých školách je nutné zařadit i kritéria hodnotící aktivity při ochraně práv duševního vlastnictví. Do konce roku 2006 by mělo dojít k posouzení právních norem pro ochranu duševního vlastnictví a dojde k navržení úpravy zjednodušující celý systém.

DOPORUČENÍ

- *Efektivně podpořit ochranu doposud nechráněných výsledků VaV programem zajištění ochrany duševního vlastnictví, financovaným podílově ze státního rozpočtu a podnikových prostředků.*
- *Využívat a postupně zjednodušovat stávající právní rámec ochrany duševního vlastnictví důslednou kontrolou smluv o využití výsledků projektů VaV a návrhem na zjednodušení právních předpisů.*
- *Zvýšit úroveň znalostí absolventů přírodovědných a technických studijních programů na vysokých školách o ochraně duševního vlastnictví a o jejím ekonomickém využití – úpravou studijních programů na příslušných fakultách vysokých škol.*

Graf č 2: Hodnocení inovační politiky ČR - úroveň ukazatelů ČR v porovnání s průměrem EU-25 (%)

Zdroj dat: European Innovation Scoreboard 2004, SEK (2004) 1475

Hodnoty ČR menší než 80 % průměru EU-25	Hodnoty ČR v pásmu 80-120 % průměru EU-25	Hodnoty ČR větší než 120 % průměru EU-25

3.5.1.3 Koordinovaně využít národní a evropské finanční zdroje na VaVaI

V ČR jsou zatím nedostatečně využívány možnosti synergických efektů koordinovaného využití podpory VaVaI z veřejných rozpočtů a ze zdrojů EU. V řadě případů se čerpání z fondů EU opožďovalo z důvodů opožděné metodické a organizační přípravy na jejich využití. Převážná část kapacit veřejného sektoru VaV je soustředěna v Praze a Brně, zájemci o výsledky VaV v regionech mají často problémy právě ze zabezpečením potřebných výzkumných kapacit. Vážnou bariéru také představuje rozdílná metodika poskytování podpory aplikovanému a průmyslovému výzkumu u jednotlivých poskytovatelů (resortů – správců rozpočtových kapitol). Nejpozději v roce 2007 je nutné vyhlásit další program VaV pro potřeby regionů. Měl by být využit v zahraničí osvědčený model, kdy podporu tohoto výzkumu, případně transferu výsledků VaV a jejich rozšiřování jednotným způsobem zabezpečuje jedna agentura.

DOPORUČENÍ

- *Zvýšit účast subjektů z ČR na 7. Rámcovém programu výzkumu a vývoje technologií EU, a to zlepšením informačních a poradenských služeb oborových a regionálních kontaktních organizací.*
- *Urychleně zavést a využít připravované změny pravidel EU pro využití strukturálních a kohezních fondů EU na podporu inovací – viz také opatření 3.2.1.1 Maximalizovat zdroje financování z evropských zdrojů a nasměřovat je do nejpotřebnějších oblastí.*
- *Urychleně zavést a využít připravované změny pravidel EU pro poskytování příspěvků na VaV a inovace se zvláštním důrazem na podporu malých a středních podniků.*
- *Vyhlásit programy na podporu inovací v regionech v návaznosti na připravované operační programy pro využití strukturálních fondů EU.*

3.5.1.4 Zjednodušit postupy při vzniku nových organizací VaV a zjednodušit jejich podporu

Nevýhodou ČR je příliš vysoká stabilita organizací VaV ve veřejném sektoru. Příliš stabilní struktura nereaguje pružně na měnící se potřeby ekonomiky a společnosti. Příčinou tohoto stavu je skutečnost, že institucionální podporu na základě návrhu výzkumného záměru lze poskytnout jen organizacím, které mohou doložit úspěšnou minulost ve výzkumu.

Tuto situaci by měl výrazně změnit zákon o veřejných výzkumných institucích, který nabude účinnosti v polovině roku 2005. Usnadní vznik nových organizací VaV a zánik těch, které se nedokáží přizpůsobit novým požadavkům ekonomiky a společnosti.

DOPORUČENÍ

- *Usnadnit vznik nových organizací VaV tím, že o poskytnutí podpory z veřejných prostředků bude primárně rozhodovat současná kvalita jejich řešitelských týmů a ne historie organizace – změnou prováděcích předpisů k zákonu č. 130/2002 Sb.*

3.5.1.5 Zajistit nepřímou podporu inovačně orientovaného VaV

Ve dvanácti členských zemích z EU-15 jsou ve větším měřítku než v ČR zavedeny nepřímé nástroje podpory VaVaI. Jejich rozsah je nutné zvýšit a využít přitom zkušeností z členských zemí EU. Doposud byly zavedeny pouze určité daňové úlevy, a to až od roku 2005. Daňové úlevy musí podpořit spolupráci organizací veřejného sektoru a podniků a transfer a rozšiřování výsledků VaV. Bez rozšíření nepřímé podpory nebude možné dosáhnout potřebného zvýšení podnikových výdajů na VaV.

DOPORUČENÍ

- *Po vyhodnocení jejich účinku pokračovat v daňových úlevách stimulačních VaV v podnikatelském sektoru zahájených v roce 2005, změnou zákona o daních z příjmu dále rozšířit možnosti snížení daňového základu – viz také opatření 3.1.3.2 Zlepšit motivační prvky v daňovém systému.*

3.5.1.6 Zpřístupňovat veřejnosti výsledky cyklu výzkum – vývoj – inovace

V ČR je doposud podceňováno informování veřejnosti o pozitivním vlivu VaVaI na kvalitu života. Proto je nutné propagovat účelnost podpory VaVaI z veřejných

prostředků. Vhodně strukturované informace a pravidelné oceňování dobrých výsledků zlepšují vztah veřejnosti k této oblasti a rozvíjejí podnikatelskou kulturu.

DOPORUČENÍ

- Podpořit informační, hodnotící a jiné aktivity seznamující veřejnost s problematikou VaVaI v rámci podpory public relations, oceňovat a medializovat nejlepší výsledky, řešitelské týmy a kolektivy.

3.5.2 Vytvořit funkční spolupráci veřejného a soukromého sektoru ve výzkumu, vývoji a inovacích

S výjimkou několika málo zemí (Finsko, Nizozemsko) existují ve státech EU včetně ČR větší či menší nedostatky spolupráce veřejného sektoru VaV a podniků. Bez vytvoření stálých a účinných vazeb mezi veřejným sektorem VaV a podniky nelze podstatněji zvýšit rychlost a efektivnost přenosu výsledků výzkumu a vývoje do nových výrobků, technologií a služeb.

Proto budou urychleně vytvářeny podmínky pro vznik a rychlý rozvoj vazeb veřejného VaV a podniků. Krátkodobé až střednědobé pracovní a studijní pobyty v druhém sektoru by se (s výjimkou základního badatelského výzkumu) měly stát běžnou záležitostí. Je třeba odstranit případné bariéry mobility v předpisech o zdravotním a sociálním zabezpečení.

Od roku 2006 je nutné posílit účasti zástupců těch subjektů, jež jsou uživateli výsledků VaV, na přípravě výzkumných programů a hodnocení výsledků. Formou technologických platforem, které se osvědčily v zahraničí, je třeba podpořit přípravu velkých projektů VaV, včetně zabezpečení finančních prostředků. Na opakovaných a státem finančně podpořených jednáních zástupců veřejného VaV, uživatelů výsledků VaV a finančních institucí by měly být dojednávány konkrétní projekty spolupráce.

Je také třeba usnadnit vznik nových firem na využití výsledků VaV. V roce 2007 musí být připraven a vyhlášen program podpory transferu poznatků a technologií s možností využití prostředků ze strukturálních fondů EU. Návazně na změny pravidel EU pak bude analyzována výhodnost ustavení fondu pro financování společných projektů VaV veřejného a soukromého sektoru (maďarský model).

Protože podniky v ČR (zvláště malé a střední) doposud nevyužívají dostatečně všech možností, které poskytují současné informační a komunikační technologie (dále jen „ICT“) pro zvýšení produktivity práce a konkurenceschopnosti, v roce 2007 by měl být zahájen program zavádění a využití ICT v malých a středních podnicích.

DOPORUČENÍ

- Vyhlásit program(y) podporující mobilitu pracovníků mezi akademickou a privátní sférou.
- Vyhlásit program podporující vytvoření funkčních technologických platforem jako základny pro přípravu, řešení a financování velkých projektů VaV.
- Návazně na změny pravidel EU analyzovat výhodnost ustavení fondu pro financování společných projektů VaV veřejného a soukromého sektoru (viz také opatření 3.2.1.2 Nalézt dostatek národních prostředků na spolufinancování projektů hrazených z evropských zdrojů a opatření 3.2.4.3 Zlepšit přístup k finančním zdrojům pro jednotlivé skupiny ekonomických subjektů).
- Podpořit vznik nových technologických firem založených na využití výsledků VaV (program „Spin-off“) (viz také opatření 3.2.4.2 Podpořit využití tzv. rozvojového kapitálu (private equity a venture capital)).
- Vyhlásit program podpory transferu technologií a poznatků získaných v rámci veřejné podpory VaV širokému okruhu uživatelů.
- Vyhlásit program zavádění a využívání informačních a komunikačních technologií (ICT) v malých a středních podnicích (viz také opatření 3.3.1.2 Zvýšit dostupnost širokopásmového připojení k internetu, dále opatření 3.3.3.3 Podpořit rozvoj regionů prostřednictvím telekomunikační infrastruktury a opatření 3.1.2.3 Rozšiřovat elektronickou komunikaci se státní správou a podporovat koncept e-governmentu).

3.5.3 Zajistit lidské zdroje pro Výzkum, vývoj a inovace

Stále častěji se ukazuje, že jednou z nejdůležitějších překážek rozvoje VaV a zvýšení intenzity inovačních procesů je nedostatek dobře připravených, iniciativních a motivovaných lidí. Výzkumná základna stárne, mladí a relativně dobře vzdělání lidé odcházejí do jiných oborů. Z šetření o inovacích v ČR vyplynulo, že podniky označily za závažnou překážku inovací nedostatek pracovníků ve všech kategoriích vzdělání. To samé konstatují i mnozí zahraniční investoři. Situace vyžaduje bezodkladné řešení. Je proto nutné zavést pobídky a motivační opatření pro zabezpečení potřebného množství lidí pro VaV a inovační procesy. (V širších souvislostech je problematika lidských zdrojů řešena v samostatné kapitole předkládané strategie.)

3.5.3.1 Zajistit lidské zdroje pro VaV v potřebné struktuře a na všech úrovních

Relativní počet výzkumných pracovníků připadajících na 1000 pracovních sil je v ČR ve srovnání s průměrem EU-15 poloviční. Vedle nižších investic do VaV situaci

ovlivňuje i výrazně nižší podíl obyvatelstva mezi 25-29 lety s vysokoškolským vzděláním a nízké počty absolventů přírodovědných a technických studijních programů. V těchto ukazatelích ČR výrazně zaostává za průměrem EU-25 (viz graf č. 2). Podíl obyvatelstva s VŠ vzděláním činí 60 % průměru EU-25, podíl absolventů přírodovědných a technických studijních programů cca 55 % průměru EU-25.

Velmi vážným problémem je vysoký věkový průměr výzkumných pracovníků s výraznějším maximem v kategorii 50-60 let.⁴¹ Jen málo absolventů doktorandského studia odchází na pracoviště VaV. Část mladých výzkumných pracovníků se nevrací ze studijních a pracovních pobytů v zahraničí, případně přechází do jiných oborů. Vážným problémem je nedostatečná připravenost absolventů pro týmovou práci, řízení větších výzkumných projektů či týmů a neznalost základů podnikání.

Je třeba zejména zlepšením materiálních a technických podmínek pro výuku a výzkum v přírodovědných a technických studijních programech na vysokých školách (budování laboratoří, kontakty s praxí atd.) dosáhnout zvýšení počtu absolventů a jejich kvality. Na motivačních opatřeních se musí podílet i podniková sféra, která bude mít z dostatečného počtu dobře připravených odborníků užitek.

Na vysokých školách by měly být zavedeny programy, jejichž cílem bude poskytnout absolventům znalosti potřebné pro využití a rozšiřování výsledků VaV do inovací výrobků, technologií a služeb. Zároveň je třeba podpořit vytváření center pro znalostní management a jeho výuku na vysokých školách a ve veřejných výzkumných institucích. Motivační opatření a doplňující programy by měly být zaváděny postupně od studijního roku 2006/2007.

Programy mobility mohou zvýšit atraktivnost ČR tak, aby se čeští výzkumní pracovníci vraceli ze zahraničí a zároveň přicházeli kvalifikovaní pracovníci z EU a třetích zemí ke střednědobým pracovním pobytům. Překážky přeshraniční mobility (rozdílné podmínky zdravotního a sociálního zabezpečení aj.) by měly být řešeny v návaznosti na doporučení Evropské komise „Charta výzkumných pracovníků a kodex pro zaměstnávání výzkumných pracovníků“.⁴² V souladu s ním je třeba obdobný dokument s respektováním specifických podmínek ČR připravit a vyhlásit v roce 2006.

DOPORUČENÍ

⁴¹ Viz analýza stavu výzkumu a vývoje v České republice a jejich srovnání se zahraničím v roce 2004. Analýzu vzala vláda na vědomí usnesením z 1. prosince 2004 č. 1208.

⁴² C (2005) 576/1 of 04/03/2005; Commission Recommendation on the European Charter for Researchers and on a Code of Conduct for the Recruitment of Researchers.

- *Motivovat zájem o absolvování přírodovědných a technických studijních programů na vysokých školách, zejména zlepšením materiálních a technických podmínek pro výuku a výzkum i materiálních podmínek pro studium těchto oborů (stipendia apod.) – rozvojovými programy pro vysoké školy.*
- *Vyhlásit vzdělávací programy zaměřené na výzkumné a vývojové pracovníky a na manažery VaV s cílem zvýšit úroveň jejich znalostí a způsobilostí pro využití a rozšiřování výsledků VaV – rozvojovými programy pro vysoké školy.*
- *Vyhlásit programy podporující mezinárodní mobilitu výzkumných pracovníků (viz také opatření 3.4.3.2 Podporovat příliv kvalifikovaných pracovníků v souladu s požadavky domácího trhu práce).*
- *Vyhlásit chartu výzkumných pracovníků a kodex pro zaměstnávání výzkumných pracovníků (viz také opatření 3.4.3.3 Udržet mladé talenty v zemi (omezit tzv. „brain drain“ a posílit „brain gain“)).*

3.5.3.2 Zajistit lidské zdroje pro inovační procesy na všech úrovních

Zabezpečení cílů podpory VaVaI vyžaduje významnější změny v systému vzdělávání. V této části strategie jsou navržena a vysvětlena jen doporučení pro změny ve vysokoškolském vzdělávání. Doporučení pro ostatní úrovně jsou uvedena v části strategie, která se zabývá rozvojem lidských zdrojů.

V systémech finanční podpory veřejných vysokých škol je třeba posílit kritéria výstupů (počty a kvalita absolventů včetně jejich uplatnění) na úkor vstupů (počty přijímaných studentů). Spolupráce vysokých škol s podnikovým sektorem by měla být posílena změnou kritérií pro rozdělování finančních prostředků na specifický výzkum na vysokých školách. Změny by měly být provedeny ve studijním roce 2006/2007 a měly by k nim být využity i prostředky strukturálních fondů EU.

Účast vysokých škol na využívání a rozšiřování výsledků VaV musí být podepřena změnou jejich řízení směrem k manažerským a podnikatelským způsobům. Nárůst prostředků pro VŠ by měl v příštích letech směřovat hlavně do rozvojových programů, vycházejících z Dlouhodobého záměru MŠMT a jeho aktualizace podle SHR.

DOPORUČENÍ

- *Změnit ukazatele a kritéria podpory veřejných vysokých škol ve vzdělávání a výzkumu tak, aby zohlednila spolupráci s podnikovým sektorem, dosahované výsledky a způsob využití prostředků*

3.5.4 Zefektivnit výkon státní správy ve výzkumu, vývoji a inovacích

System státní správy ve VaV postupně rozvíjený od roku 1990 zajistil relativně úspěšnou transformaci podpory VaV z veřejných prostředků. Od druhé poloviny 90. let se však začínají projevat větší či menší problémy tohoto systému a absence systému státní správy v inovacích. Výsledky jsou zřejmé z nejhoršího postavení ČR mezi vyspělými zeměmi v oblasti inovací (*viz graf č. 3*). V následujících částech jsou uvedeny úkoly a doporučení, které přiblíží systém státní správy ve VaV a inovacích osvědčeným systémům v zemích s vysokou úrovní konkurenceschopnosti.

3.5.4.1 Snížit počet stávajících 22 rozpočtových kapitol, z nichž je podporován VaV, a stanovit ústřední správní úřad s působností pro inovace

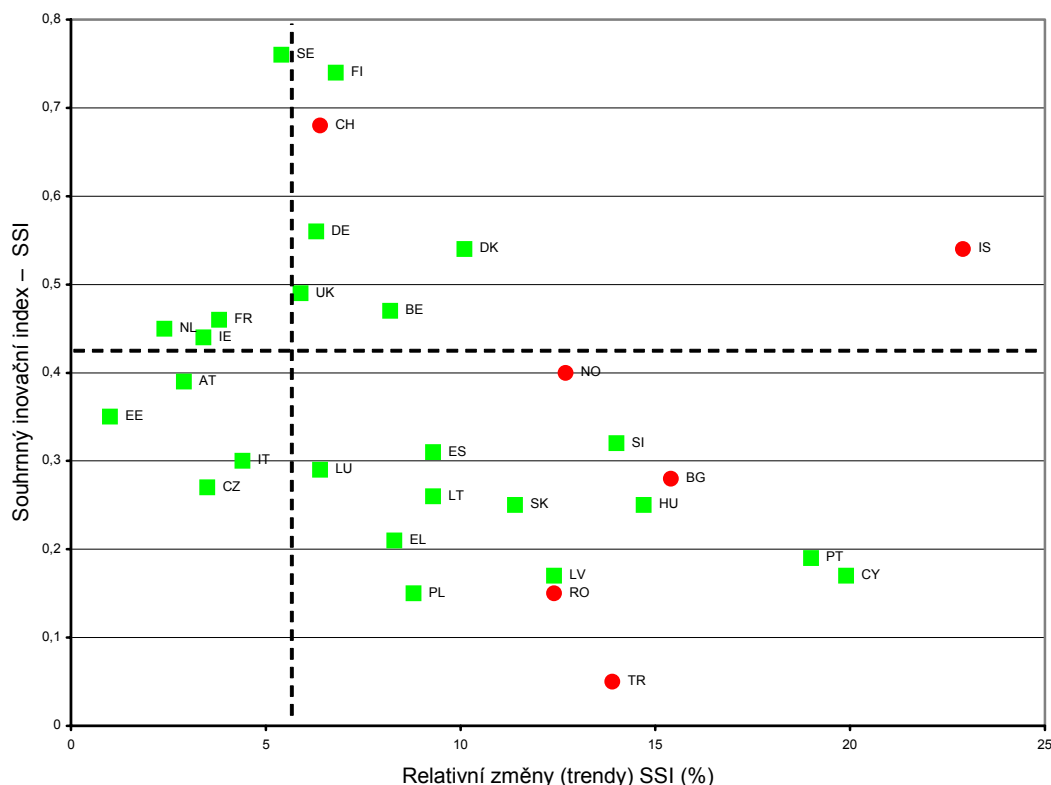
System podpory VaV z veřejných prostředků je v porovnání s většinou členských zemí OECD značně decentralizovaný. Veřejná podpora VaV je rozptýlena do velkého počtu rozpočtových kapitol (resortů). Mnohokrát novelizovaný kompetenční zákon explicitně uvádí působnosti ve VaV jen u čtyřech ministerstev (MŠMT, MPO, MZ a MZe). Působnosti jsou vyjádřeny zcela rozlišným způsobem. Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře VaV z veřejných prostředků, rozlišuje ústřední správní úřad odpovědný za výzkum a vývoj, kterým je v současné době MŠMT, a ústřední a jiné správní úřady odpovědné za VaV v oblasti svých působností. Naproti tomu působnost ústředních orgánů pro inovace není vůbec stanovena.

Novelou kompetenčního zákona a dalších zákonů, popřípadě vydáním nového kompetenčního zákona, je třeba podstatným způsobem centralizovat podporu VaV z veřejných prostředků do menšího počtu rozpočtových kapitol. Příslušné novely by měly nabýt účinnosti nejpozději na počátku roku 2007.

V zásadě je možné volit jeden z funkčních a efektivních modelů státní správy ve VaV: jeden resort pro výzkum, vývoj a inovace (Dánsko), nebo relativně častější model dvou resortů – jeden pro výzkum základní a cílený a výzkum na vysokých školách a druhý pro aplikovaný výzkum, vývoj a inovace (Švédsko, Nizozemsko, Rakousko a řada dalších zemí). V uvedených modelech jeden nebo dva resorty rozdělují podstatnou část prostředků státního rozpočtu VaV. Ostatní resorty mají jen prostředky na VaV, který je nezbytný pro výkon jejich správních funkcí. Ukazuje se, že pro ČR bude vhodnější model dvou hlavních resortů podporujících VaV.

Pro sjednocení postupů při vyhlásování programů průmyslového výzkumu, hodnocení a výběr projektů a hodnocení výsledků by měla být zřízena Technologická agentura ČR.

Graf č. 3: Postavení ČR podle souhrnného inovačního indexu a jeho změn

Zdroj dat: European Innovation Scoreboard 2004, SEC (2004) 1475, 19. 11. 2004⁴³

LEGENDA: AT-Rakousko, BE-Belgie, BG-Bulharsko, CY-Kypr, CZ-Česko, DE-Německo, DK-Dánsko, EE-Estonsko, EL-Řecko, ES-Španělsko, FI-Finsko, FR-Francie, HU-Maďarsko, CH-Švýcarsko, IE-Irsko, IT-Itálie, IS-Island, LT-Lotyšsko, LU-Lucembursko, LV-Litva, NL-Nizozemsko, NO-Norsko, PL-Polsko, PT-Portugalsko, RO-Rumunsko, SE-Švédsko, SI-Slovinsko, SK-Slovensko, TR-Turecko, UK-Spojené království

Inovace výrobků, technologií a služeb jsou základním klíčem k rozvoji a udržení konkurenceschopnosti na mezinárodních trzích. Inovace jsou především záležitostí podniků, stát však pro ně může vytvořit příznivý rámec a motivovat je podporou, nenarušující hospodářskou soutěž. Působnost pro tvorbu a realizaci

⁴³ Výzkum, vývoj a inovace jsou v EU i jiných zemích hodnoceny řadou 18 společných ukazatelů, ze kterých se stanovuje souhrnný inovační index (SSI). V grafu č. 3 je ČR v levém dolním kvadrantu, což znamená, že její SSI je nižší než je průměr EU-15, a že nižší než průměr E-15 jsou rovněž přírůstky tohoto indexu v období 1999–2002 (stav se oproti průměru EU zhoršuje).

inovační politiky stávající kompetenční zákon jednoznačně nevymezuje. Na základě volnějších interpretací od druhé poloviny 90. let zabezpečují některé aktivity MPO a MMR. Některé aktivity se překrývají, naopak řada aktivit, které se osvědčily v zahraničí, chybí. První návrh Národní inovační politiky připravuje sekce místopředsedy vlády pro ekonomiku. Vládě jej předloží v prvním pololetí 2005. Obdobně jako v případě nadměrné decentralizace systému veřejné podpory VaV, bude situace řešena novelou kompetenčního zákona, popřípadě přijetím nového kompetenčního zákona. Jeden z ústředních úřadů bude v návaznosti na vybraný model státní správy v oblasti VaV a inovací pověřen odpovědností za přípravu a realizaci Národní inovační politiky.

DOPORUČENÍ

- *Jednoznačně a konkrétně vymezit působnosti jednotlivých ústředních úřadů státní správy ve výzkumu, vývoji a inovacích, soustředit prostředky státního rozpočtu na VaV podstatně nižšího počtu rozpočtových kapitol – novelou kompetenčního zákona (zákon č. 2/1969 Sb.) a dalších zákonů, včetně prováděcích předpisů.*
- *Ustavit Technologickou agenturu ČR s cílem sjednotit postupy přípravy programů průmyslového výzkumu, hodnocení a výběr projektů pro zařazení do těchto programů, poskytování podpory zařazeným projektům a hodnocení výsledků ukončených projektů a programů – novelou zákona č. 130/2002 Sb. nebo samostatným zákonem.*

3.5.4.2 Zajistit zpětnou vazbu mezi opatřeními státu, potřebami podniků a společností – rozšířením stávajícího informačního systému VaV o informace o inovacích, šetřeními Českého statistického úřadu aj.

Stát ve své inovační politice nemůže jen uplatňovat nástroje a opatření používané, byť úspěšně, v zahraničí. Musí je přizpůsobit aktuálním potřebám v dané zemi. V ČR chybí podrobnější a pravidelně opakovaná statistická šetření o inovacích a průzkumy potřeb a požadavků podniků, které se provádějí v EU-15.⁴⁴ Český statistický úřad prováděl podrobnější modelové šetření o inovacích v roce 2002. Evropská komise hodnotí inovační politiku ČR podle kvantitativních ukazatelů vstupů a výstupů VaV (finanční prostředky, lidé, patenty aj.), zaměstnanosti ve výrobě a službách s vyšší úrovní technologií, výdajů rizikového kapitálu aj. (viz graf č. 2

⁴⁴ Harmonizovaná šetření o inovacích v EU (CIS – Community Innovation Survey).

a č. 3.) Chybí však zpětná vazba s informacemi o aktuálních problémech a potřebách podniků.

Proto by mělo dojít k rozšíření úkolů Rady pro výzkum a vývoj o inovace. Rovněž je třeba rozšířit o ně informační systém VaV, jehož parametry jsou stanoveny zákonem č. 130/2002 Sb. V návaznosti na nařízení EK č. 1450/2004⁴⁵ je nutné zavést systém statistiky v oblasti inovací. Tato doporučení je potřeba realizovat nejpozději v roce 2007.

DOPORUČENÍ

- *Rozšířit úkoly Rady pro výzkum a vývoj o oblast inovací – změnou zákona č. 130/2002 Sb. a změnou Statutu Rady pro výzkum a vývoj.*
- *Zřídit informační systém pro inovace změnou zákona č. 130/2002 Sb. a nařízením vlády č. 267/2002 Sb., o informačním systému výzkumu a vývoje.*
- *Zavést v ČR statistiku v oblasti inovací v návaznosti na nařízení Evropské komise č. 1450 z 13. 8. 2004.*

3.5.4.3 Zajistit kontinuální a provázaný proces přípravy strategií a politik a jeho vazby na realizační programy

V ČR teprve v poslední době slábne podceňování významu koncepčních prací, tvorby strategií a politik. Doposud existuje řada metodických nejasností spojených s obsahem, způsobem přípravy a návazností strategií, politik a programů.

Pro VaV se v souladu se zákonem č. 130/2002 Sb. zpracovávají Národní politiky výzkumu a vývoje ČR⁴⁶ na období 4-6 let. Pro oblast inovací doposud politika zpracována nebyla. V březnu 2004 vláda schválila úvodní a obecnou Národní inovační strategii.

Strategie hospodářského růstu bude vstupem či zadáním pro přípravu řady nových nebo aktualizací stávajících politik. Pro oblast VaV a inovací půjde především o dvě politiky. Národní inovační politika bude předložena vládě v červnu 2005. Bude zajištěna návaznost na Koncepti inovací pro oblast průmyslu a podnikání na léta 2005-2008, kterou připravuje MPO. Rovněž je zajišťována návaznost na dokument MMR o bariérách růstu konkurenceschopnosti. Stávající Národní politiku VaV bude nutné nejpozději v roce 2006 aktualizovat, popřípadě připravit politiku novou. Další

⁴⁵ Nařízení Komise (ES) č. 1450/2004 ze dne 13. srpna 2004, kterým se provádí rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1608/2003/ES o tvorbě a rozvoji statistiky Společenství v oblasti inovací.

⁴⁶ § 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 130/2002 Sb.

problémy VaV a inovací by měly být řešeny v dokumentech, politikách či programech a opatřeních, které zabezpečí doporučení z dalších částí Strategie hospodářského růstu. Povinnou částí hodnocení návrhů programu VaV bude posouzení souladu s koncepčními dokumenty, především s touto Strategii.

DOPORUČENÍ

- *Přípravit novou Národní politiku inovací ČR na léta 2005-2010 v návaznosti na Strategii hospodářského růstu a Národní rozvojový plán.*
- *Hodnotit soulad návrhů programů VaV předkládaných vládě s touto částí VaVaI Strategie hospodářského růstu, a to postupem podle zákona č. 130/2002 Sb.*

3.5.4.4 Stanovit rychlost nezbytných změn v proporcích veřejné podpory a základní principy pro jednotlivé nástroje podpory

V harmonizované Národní politice VaV by mělo být stanoveno pořadí a rychlost nezbytných změn ve veřejné podpoře. Změny v poskytování finančních prostředků nelze provést naráz, ale v přiměřeném období. Národní politika VaV by rovněž měla dostatečně konkrétním a jednoznačným způsobem stanovovat základní principy pro jednotlivé nástroje podpory VaV. Tyto principy nesmí být měněny až v podmínkách vyhlašování soutěží o poskytnutí podpory, či dokonce až v průběhu hodnocení došlých návrhů.

DOPORUČENÍ

- *Harmonizovat Národní politiku výzkumu a vývoje ČR na léta 2004-2008 s touto částí VaVaI Strategie hospodářského růstu a s Národní inovační politikou ČR na léta 2005-2010 tak, aby stanovovala základní principy pro podporu VaV z veřejných rozpočtů, změnu proporcí institucionální a účelové podpory VaV a rostoucí podíl průmyslového VaV (viz také opatření 3.5.1.1 Zvyšovat každoročně veřejné výdaje na VaV se zaměřením na průmyslový výzkum).*

■ ■ KAPITOLA 4 ■ ■ Základní fiskální principy Strategie hospodářského růstu České republiky

Hospodářská politika České republiky (ČR) včetně tezí navržených ve Strategii hospodářského růstu (SHR) by měla respektovat některé základní fiskální principy. Těmi nejjobecnějšími principy by měly být *transparentnost* při stanovení a implementaci cílů politik, *stabilita* objemu prostředků, jakým fiskální politika ovlivňuje ekonomický vývoj, *odpovědnost* za řízení veřejných rozpočtů a *efektivnost* návrhů a implementace rozpočtových opatření jak na výdajové, tak na příjmové straně.

Česká republika vstoupila do režimu fiskální politiky založeném na explicitních *fiskálních pravidlech*, a to jak na národní, tak na supranárodní úrovni (Evropská unie). Hospodářská politika by tak měla ctít jako závazné meze stanovené těmito pravidly, neboť tyto plynou z potřeby zajistit *dlouhodobou udržitelnost veřejných rozpočtů* bez negativního dopadu na hospodářský růst.

4.1 Současný stav a závazky ČR

Česká republika zavedla režim fiskálního cílení s instituty *závazných střednědobých rámců* a *výdajových stropů*. Střednědobé výdajové rámce stanovují maximální objem výdajů centrální vlády na tříleté období, který zajistí dosažení stanoveného fiskálního cíle. Význam výdajových rámců a v jistém smyslu i jejich *nadřazenost ročnímu rozpočtu* vyplývá ze skutečnosti, že návrh státního rozpočtu a rozpočtů státních fondů musí vycházet z částky střednědobého výdajového rámce stanoveného na tentýž rok. Výdajové rámce pro příští období předpokládají pomalejší nárůst výdajů veřejných rozpočtů než růst HDP a tedy jejich relativní pokles.⁴⁷ Vzhledem ke snaze o snižování daňového zatížení a nutnosti nadále snižovat deficitnost veřejných rozpočtů lze očekávat pokračování ve snižování relativního podílu výdajů na HDP.

Na úrovni Evropské unie Česká republika přistoupila na pravidla fiskální disciplíny, limitující výši hrubého zadlužení a výši deficitů veřejných rozpočtů na úrovni 60, resp. 3 % HDP. Ve svém Konvergenčním programu se Česká republika

⁴⁷ Viz Střednědobý výhled na léta 2006 a 2007 schválený společně s návrhem státního rozpočtu na rok 2005.

zavázala dosáhnout méně než 3% deficitu veřejných rozpočtů do roku 2008 z odhadované cca 5% výše pro rok 2005. V delším období je pak cílem přiblížit se ke střednědobě vyrovnanému či přebytkovému hospodaření veřejných rozpočtů, jak je implikováno Paktem stability a růstu, k jehož dodržování se ČR zavázala vstupem do EU.

Česká republika je rovněž jednou ze zemí, která bude podstatně zasažena *procesem stárnutí populace*. Nutné je začít se připravovat na fiskální důsledky tohoto jevu. Implementace strukturálních reforem v oblasti *penzijního* (možné zavedení fondového pilíře) a zdravotního systému je spojena s výraznými současnými náklady a pouze dlouhodobými výnosy pro udržitelnost veřejných financí. Tyto náklady by bylo vhodné alespoň částečně kompenzovat úsporami v jiných oblastech. Pokud se nepodaří reformy provést, je nutné dosahovat výrazných současných přebytků veřejných rozpočtů pro krytí budoucích závazků plynoucích ze stárnutí populace. Odkládání reforem vede ke zvyšování nákladů těchto reforem v budoucnosti.

4.2 Implikace pro fiskální politiku

Zásadním rysem fiskální politiky je tak nutnost realizace alokační a redistribuční funkce veřejných rozpočtů *v rámci střednědobých výdajových rámců*, které jsou stanovovány s ohledem na makroekonomickou dlouhodobou udržitelnost veřejných rozpočtů a na požadavky fiskálního dohledu Evropské unie. Stabilizace či snižování zadlužení veřejných financí je klíčové pro snížení objemu dluhové služby a tak pro nižší vytěsňování ostatních výdajů.

Principem je tak dosahování *rozpočtové střídmosti* a důsledné vymezení prioritních výdajových programů, jež se mohou realizovat *pouze v rámci rozpočtového omezení představované výdajovými rámci*. Zvýšení výdajové priority konkrétního programu tak může být uskutečněno pouze za předpokladu *důsledného* utlumení jiného či jiných programů a dosahování úspor. Nutné je anticipovat, že v horizontu Strategie hospodářského růstu (SHR) musí Česká republika nadále usilovat o snižování dynamických nerovnováh směrem k vyrovnaným či přebytkovým veřejným financím.

Strategii hospodářského růstu ČR je tak nutno především chápat jako nástroj k jasnější specifikaci priorit a tomu odpovídající *přerozdělení* uvažovaných disponibilních zdrojů v rámci střednědobé fiskální strategie. Za klíčové priority ve fiskální oblasti lze chápat reformy v oblastech ohrožujících dlouhodobou fiskální udržitelnost (penzijní a zdravotní systém), následované opatřeními směřujícími k rozvoji infrastruktury, lidských zdrojů a podpory vědy a výzkumu.

Představení nových výdajových programů je podmíněno *důslednou realokací* zdrojů. Nutnou podmínkou je také zvýšení efektivity hospodaření s veřejnými prostředky na všech úrovních veřejné správy. K tomuto může přispět zavedení

výkonově a výsledkově orientovaného rozpočtování a důsledných kontrolních mechanismů. Delegace pravomocí a rozpočtových prostředků musí být úzce spjata se zodpovědností za tyto prostředky a výsledky hospodaření. V případech, kde to lze aplikovat, používat standardní tržní principy řízení, které budou odměňovat úspěšné správce prostředků.

Zavádění nových výdajových programů musí být podmíněno důslednou ekonomickou analýzou nákladů, výnosů, vztahu s již existujícími programy a zařazení na preferenční stupnici rozpočtových priorit. Průběh opatření pak musí být monitorován a objektivně vyhodnocen ve vztahu k požadovaným výsledkům.

Za prioritní považujeme realizaci těch opatření SHR, která *zlepšují institucionální prostředí*, podporují *podnikatelství* a mohou pozitivně působit na ekonomický růst, aniž by tato opatření byla spojena s negativními dopady na veřejné rozpočty.

Je nutno pečlivě vážit do jaké míry je vládní ingerence v konkrétní oblasti efektivní a zda vhodnou změnou institucionálního nastavení nelze dosáhnout téhož cíle. Upozorníme, že redistribuční aktivity vlády narušují rozhodování o užití disponibilních zdrojů soukromých subjektů a zvyšování vládní ingerence může obecně vést k vytěsňování soukromých podnikatelských aktivit a pokřivení incentív soukromých subjektů.⁴⁸

Cílem musí být naopak podpora podnikatelství a rozvoj partnerství mezi soukromým a veřejným sektorem s cílem zavádět do implementace a vyhodnocování vybraných vládních aktivit *tržní principy rozhodování a řízení*.

Nové výraznější opatření hospodářské politiky by měly být předmětem ekonomické a finanční analýzy, která se neomezí pouze na bezprostřední dopad na veřejné rozpočty, ale na širší ekonomické efekty.

Za klíčový považujeme fakt, že zdravé a udržitelné veřejné finance jsou jedním z pilířů *trvale udržitelného rozvoje* České republiky.

⁴⁸ Příkladem necht' jsou nejednoznačné závěry analýzy OECD o roli vládních dotací a úlev na vědu a výzkum a oblast inovací (Innovation Policies – Innovation in the Business Sector, ECO/CPE/WP1(2005)2).

KAPITOLA 5 Využití strukturálních fondů a Fondu soudržnosti na podporu priorit ČR

Prvním krokem, který musí ČR učinit, aby mohla využívat prostředky ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti i v novém programovém období, tj. v letech 2007-2013, je vytvoření operačních programů. Zastřešujícím dokumentem pro všechny operační programy, požadovaným ze strany Evropské komise, bude Národní strategický referenční rámec, jenž by měl obsahovat celkovou strategii ČR a měl by zohledňovat jak celoevropské, tak národní priority.

Po věcné stránce by měly navržené programy vycházet z priorit identifikovaných ve Strategii hospodářského růstu. Konkrétně by se nové operační programy měly zaměřit na ty priority identifikované ve Strategii, které je možné financovat ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti. Národní zdroje by pro podporu těchto priorit měly být využívány jen jako nutné spolufinancování. Čistě národní programy by pak měly pokrývat jen ty oblasti, na které nelze využít evropské prostředky.

Z hlediska implementace by struktura nových operačních programů měla zohledňovat níže uvedené faktory:

- vyhodnocení zkušeností z implementace programů v období 2004-6,
- zjednodušení implementační struktury jednotlivých programů – zapojení co nejmenšího počtu subjektů s jasně definovanými právy a povinnostmi, vyvarování se složitých implementačních struktur využívaných v současnosti,
- pokud možno, programovat na úrovni sektoru, nikoliv regionů:
 - ▶ téměř veškeré priority regionálního programu jsou již zahrnuty v jednotlivých programech sektorových (průmysl, infrastruktura, lidské zdroje) – u regionálních programů hrozí nebezpečí duplicitního financování,
 - ▶ komplikovaná implementační struktura regionálních programů s nevyjasněnými vazbami; v případě nutnosti financovat priority, které nebude možné zařadit pod některý sektorový OP, doporučujeme realizovat jeden regionální OP,
 - ▶ nedostatečná administrativní kapacita pro implementaci na úrovni regionů,
 - ▶ nedořešené právní postavení Regionálních rad,

- ▶ využití zkušeností ze stávajícího období,
- ▶ snaha o zamezení vzniku regionálních programů úzce souvisí i s následujícím bodem, tj. s doporučením minimalizovat počet programů. Pokud by se totiž programovalo na úrovni regionů, reálně hrozí, že bude vytvořeno přes 20 operačních programů (alespoň 3 sektorové, minimálně 7 regionálních, z důvodu monofondovosti však spíše 14, 2 programy pro Prahu, 5 přeshraničních programů a 1 program pro nadnárodní spolupráci). Tím by se výrazně omezila flexibilita při převádění alokací, což by mohlo ohrozit vyčerpání celé alokace. Zatímco převody mezi prioritami v rámci operačního programu se schvalují na národní úrovni, přesuny mezi operačními programy musí schválit EK, což je proces nepoměrně administrativně náročnější a časově zdouhavý.
 - ▶ Vytvoření jednoho společného regionálního programu není v žádném případě v rozporu s prioritou odstraňování regionálních disparit. Snižování rozdílů ve vyspělosti regionů je naopak základním cílem všech intervencí strukturálních fondů (vymezení jako priorita je tedy sporné) a měly by k němu tedy přispívat i sektorové programy. V rámci společného regionálního programu je samozřejmě možné navrhnout specifické priority nebo opatření na podporu zvláště znevýhodněných oblastí.
- ▶ minimalizace počtu operačních programů (OP):
 - ▶ vyšší flexibilita čerpání (jednodušší přesuny prostředků v rámci jednoho OP),
 - ▶ rychlejší schvalovací proces OP na úrovni EU,
 - ▶ v případě obdobné struktury programů jako v období 2004-6 by mohly být zohledněny výsledky systémových auditů provedených v tomto období, což by rovněž pozitivně přispělo k urychlení zahájení čerpání prostředků.
- v oblasti Infrastruktury doporučujeme realizovat 2 samostatné OP, jeden zaměřený na oblast dopravy a druhý na oblast životního prostředí. Zkušenosti s implementací současného OP Infrastruktura ukazují, že řízení tohoto programu z jednoho resortu není zcela efektivní. Financování jednotlivých infrastrukturních projektů je dost odlišné a stanovení jednoho řídicího orgánu se nejeví jako optimální. Proto navrhuje, aby gesci za jednotlivé sektory převzaly věcně příslušné resorty. Toto doporučení je posíleno i tím, že Fond soudržnosti, určený pro financování investic právě v oblasti dopravy a životního prostředí, má být v příštím období programován společně s ERDF. Jeden program zahrnující podporu životního prostředí i dopravy podporovaný z ERDF i FS by bylo velmi složité koordinovat z jednoho místa,

- zohlednění balíčku nové legislativy EU upravující oblast SF/CF,
 - ▶ monofondovost (s 10% flexibilitou mezi ERDF a ESF; vytváří tlak na zvýšení počtu programů),
 - ▶ zvláštnosti programování Kohezního fondu (jeden OP se samostatnými prioritami pro CF a ERDF).
- zohlednění čistě národních programů,
 - ▶ zabránění vzniku duplicitního financování priorit,
 - ▶ priority vhodné k financování ze SF/CF financovat přednostně ze zdrojů EU (tj. z národních veřejných zdrojů financovat pouze výdaje/programy neuznatelné pro financování ze SF/CF).

Z dlouhodobé perspektivy lze uvažovat i o možnosti společného programování evropských a národních prostředků. Tento komplexní přístup by v praxi znamenal, že by bylo možné sledovat využívání veřejných zdrojů EU a ČR společně, což by pozitivním způsobem přispívalo ke zvyšování efektivity vynakládání veřejných prostředků EU a ČR a podporovalo plnění priorit hospodářské a sociální soudržnosti.

KAPITOLA 6 Monitorování výsledků SHR

Postup implementace opatření a jejich výsledky bude vláda průběžně sledovat na základě jasně kvantifikovatelných indikátorů oficiálně uznávaných institucí. Předem vybraný soubor indikátorů tak poskytne základ pro smysluplné hodnocení výsledků Strategie hospodářského růstu ČR.

Naplnění dílčích cílů v každém z pilířů Strategie bude hodnoceno na základě indikátorů uvedených přímo v textu. Pro posouzení celkového reálného vlivu na ekonomický i sociální vývoj ČR budou sloužit níže uvedené ukazatele.

Strategie se zaměřuje především na hospodářský růst a konkurenceschopnost ČR v mezinárodním kontextu, tak jak to předjímá i celková vize dokumentu. Jako základ pro monitorování výsledků SHR a porovnání vývoje konkurenceschopnosti ČR v mezinárodním srovnání proto bude sloužit jeden **souhrnný ukazatel hodnotící celkovou konkurenceschopnost země**. K tomuto účelu bylo vybráno hodnocení nezávislé švýcarské instituce International Institute for Management Development (IMD). IMD každoročně vypracovává zprávu World Competitiveness Yearbook, ve které hodnotí vývoj konkurenceschopnosti na základě všestranného přístupu.⁴⁹ Hodnocení neuvádí absolutní hodnoty sledovaných kritérií, ale pouze relativní pořadí na žebříčku v porovnání s ostatními zeměmi.

Pro posouzení vývoje v oblasti kvality obecných životních podmínek lidí bude sloužit **Human Development Index (HDI)**. Tento index je každoročně zpracováván Organizací spojených národů ve zprávě Human Development Report a zahrnuje v sobě hodnocení třech základních oblastí lidského rozvoje – délky života, znalostí a životní úrovně obyvatel. Zohledňuje tedy také ekonomickou úroveň země, vedle toho však odráží i vývoj v sociální oblasti.

Vzhledem k tomu, že SHR přímo navazuje na Lisabonskou strategii a je její implementací na úrovni ČR, bude k monitorování jejích výsledků sloužit i k tomu sestavený soubor 14 **strukturálních indikátorů** spravovaný Eurostatem. Vzhledem k jednotnému způsobu zpracování a jasně definovanému profilu kvality, konkretizujícímu vypovídací hodnotu ukazatele, lze tato data použít i ke srovnávání vývoje ČR v rámci EU. Sledovaný soubor je tvořen následujícími 14 indikátory:

⁴⁹ Je zde hodnoceno celkem 323 indikátorů pro 60 zemí, indikátory jsou rozděleny do 4 sekcí: výkonnost ekonomiky, účinnost vládního sektoru, účinnost podnikatelského sektoru a infrastruktura.

1. *HDP na osobu* měřeno v paritě kupní síly, EU-25 = 100
2. *Produktivita práce* na zaměstnance, EU-25 = 100
3. *Míra zaměstnanosti* – celková – podíl zaměstnaných osob ve věku 15-64 na celkové populaci v tomto věku
4. *Míra zaměstnanosti starších pracovníků* – podíl zaměstnaných osob ve věku 55-64 na celkové populaci v tomto věku
5. *Výdaje na výzkum a vývoj* jako % HDP – zahrnuje výdaje podniků, vlády, soukromých neziskových organizací a financování výzkumu a vývoje vysokými školami
6. *Úroveň dosaženého vzdělání mladých lidí* – podíl osob ve věku 20-24 s dokončeným alespoň vyšším středním vzděláním
7. *Komparativní cenové hladiny*
8. *Investice podniků* – hrubá tvorba fixního kapitálu v soukromém sektoru jako % HDP
9. *Míra rizika chudoby* – podíl osob s disponibilním důchodem (po zahrnutí sociálních transferových plateb) pod hranicí chudoby, která je stanovena jako 60 % středního národního disponibilního důchodu (po zahrnutí sociálních transferových plateb)
10. *Rozptyl regionálních měř zaměstnanosti* – na úrovni NUTS 2
11. *Míra dlouhodobé nezaměstnanosti* – podíl osob nezaměstnaných déle než 12 měsíců na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob
12. *Celkové emise skleníkových plynů* – procentní změna objemu emisí vztahená k referenčnímu roku 1990
13. *Energická náročnost hospodářství* – podíl hrubé tuzemské spotřeby energie na HDP; měří spotřebu energie v ekonomice i celkovou energetickou efektivnost
14. *Nákladní doprava* – podíl přepravních výkonů v nákladní dopravě na HDP indexovaný k roku 1995

Vysvětlení zkratk

- ADSL** – Asymmetric Digital Subscriber Line (asymetrická digitální účastnická linka)
- CDMA** – Code Division Multiple Access (kódové dělení přenosových kanálů)
- ČD** – České dráhy
- ČEZ** – České energetické závody
- ČSÚ** – Český statistický úřad
- EDGE** – Enhanced Data Rates for GSM Evolution (technologie rychlého přenosu dat)
- EIA** – Environmental Impact Assessment (posouzení vlivu na životní prostředí)
- EPA** – Evropský patentový úřad
- EU** – Evropská unie
- FNM** – Fond národního majetku
- HDP** – Hrubý domácí produkt
- HFC** – Hybrid Fiber-Coax (sít' využívající jak optickou tak koaxiální kabeláž)
- ICT** – Informační a komunikační technologie
- IP** – Internet Protocol
- IPPC** – Integrated Pollution Prevention and Control (integrovaná prevence a kontrola znečištění)
- KÚ** – Katastrální úřad
- MF** – Ministerstvo financí
- MI** – Ministerstvo informatiky
- MPO** – Ministerstvo průmyslu a obchodu
- Mze** – Ministerstvo zemědělství
- MŽP** – Ministerstvo životního prostředí
- NUTS** – La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques (územní jednotka)
- PPP** – Public Private Partnership
- ŘSD** – Ředitelství silnic a dálnic
- SFDI** – Státní fond dopravní infrastruktury
- SFRB** – Státní fond rozvoje bydlení
- SŽDC** – Správa železniční dopravní cesty
- ÚOHS** – Úřad pro ochranu hospodářské soutěže
- USPTO** – Úřad USA pro patenty a ochranné známky

VaV – Výzkum a vývoj

VaVaI – Výzkum, vývoj a inovace

VŠ – Vysoké školy

ZPF – Zemědělský půdní fond

Vysvětlení pojmů

Čtenářská gramotnost – schopnost jedince porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosažení určených cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života lidského společenství.⁵⁰

Dokumentová gramotnost – schopnost jedince zpracovat informace, které jsou nějakým způsobem strukturovány (např. ve formuláři nebo grafu).

Funkční gramotnost – schopnost jedince adekvátně zpracovat a reagovat na informace, se kterými přijde do kontaktu (literární, dokumentová a numerická).⁵¹

Informační gramotnost – schopnost pochopit roli a moc informací, schopnost informace vyhledat a používat je při rozhodování, dále schopnost informace produkovat a zacházet s nimi za použití informačních technologií.⁵²

Literární gramotnost – vyjadřuje schopnost jedince porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určených cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do lidského společenství.⁵³

Matematická gramotnost – Schopnost jedince poznat a pochopit roli, kterou hraje matematika ve světě, dělat podložené úsudky a proniknout do matematiky tak, aby pomáhala naplňovat jeho životní potřeby jako tvořivého, zainteresovaného a přemýšlivého občana.⁵⁴

Mobilita pracovní síly – ve Strategii hospodářského růstu je rozlišována na územní a profesní.

⁵⁰ Učení pro život, Výsledky výzkumu OECD PISA 2003, MŠMT

⁵¹ Zdroj: projekt Rozvoj lidských zdrojů, Phare, 2001

⁵² Behrens, S.J. (1994), A conceptual Analysis and historical verview of inforamtion literacy. College & Research Libraries. 1994

⁵³ Behrens, S.J. (1994), A conceptual Analysis and historical verview of inforamtion literacy. College & Research Libraries. 1994

⁵⁴ Učení pro život, Výsledky výzkumu OECD PISA 2003, MŠMT

Numerická gramotnost – schopnost zpracovat a použít informace číselného charakteru a použít správné numerické operace.

Přenositelné/Klíčové dovednosti (Life Skills) – schopnost řešit problémy, pracovat s informacemi a výpočetní technikou a pracovat v týmu.⁵⁵

Přírodovědná gramotnost – schopnost využívat přírodovědné vědomosti, klást otázky a z daných zkušeností vyvozovat závěry vedoucí k porozumění světu přírody a pomáhající v rozhodování o něm a o změnách působených lidskou činností.⁵⁶

Skupiny znevýhodněné v přístupu ke studiu – znevýhodnění u těchto lidí je zdůvodněno věkem, zdravotním stavem, ztrátou nebo absencí studijních návyků, nebo sociální situací. Jsou to např. děti a mládež ze sociálně slabých rodin a z rodin s nízkým stupněm dosaženého vzdělání rodičů, děti a mládež z obtížně dostupných oblastí, děti a mládež, která prošla institucionální výchovou (dětské domovy a výchovné ústavy), děti a mládež ze socio-kulturně znevýhodňujícího prostředí (drogově závislá a delikventní mládež, mládež ohrožená kriminalitou), ekonomicky aktivní obyvatelstvo bez časové rezervy ke studiu, rodiče na mateřské či rodičovské dovolené, osamělí rodiče pečující o nezletilé děti, osoby pečující o převážně či úplně bezmocného člena rodiny, zdravotně postižení občané (fyzicky, psychicky, mentálně), občané s přiznaným nárokem na starobní důchod, národnostní a etnické menšiny, uprchlíci.

Skupiny znevýhodněné v přístupu na trh práce – znevýhodnění u těchto lidí je zdůvodněno věkem, zdravotním stavem, ztrátou nebo absencí pracovních návyků, nebo sociální situací. Za sociálně znevýhodněné osoby jsou považovány především: absolventi škol a mladiství bez praxe, zdravotně postižení občané (fyzicky, psychicky, mentálně), rodiče po mateřské či rodičovské dovolené a osamělí rodiče pečující o nezletilé či zdravotně postižené děti, nebo pečující o převážně či úplně bezmocného člena rodiny, generace starší cca 45 let, lidé v důchodovém věku a s přiznaným nárokem na starobní důchod, národnostní a etnické menšiny, uprchlíci, dlouhodobě nezaměstnaní, ale i neflexibilní dlouhodobě zaměstnané pracovní síly na jedné či velmi podobné pracovní pozici, obyvatelé ze zaostávajících venkovských oblastí, občané bez kvalifikace nebo s nízkou kvalifikací, občané s nízkým stupněm dosaženého vzdělání nebo s neukončeným vzděláním, občané vracející se z výkonu trestu odnětí svobody, mládež vracející se z výkonu trestu nebo z výchovných zařízení a dětských domovů, drogově závislí, osoby bez přístřeší, děti a mládež

⁵⁵ Zdroj: projekt Rozvoj lidských zdrojů, Phare, 2001

⁵⁶ Učení pro život, Výsledky výzkumu OECD PISA 2003, MŠMT

ohrožené delikvencí, osoby ohrožené prostitucí, oběti násilí, osoby nemocné AIDS, oběti trestných činů.

Systém sociální ochrany – pro účely této strategie je vymezen systémem dávek státní sociální podpory, sociální péče (včetně ústavních a neústavních sociálních služeb), sociálního zabezpečení (včetně důchodů – invalidního, starobního a pozůstalostní důchody), nemocenského pojištění, podpor v nezaměstnanosti a systémem nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti (především rekvalifikace, veřejně prospěšné práce, účelná pracovní místa a odborná praxe absolventů).

Systém sociální ochrany studenta – v rámci systému sociální ochrany studenta jsou myšleny veškeré státní sociální podpory nárokované studenty včetně přímé dotace na ubytování a stravování a podpory nárokované studujícími.

Terciární vzdělávání – vzdělávání na vyšších odborných a vysokých školách.

■ ■ KAPITOLA 7 ■ ■ Autorský tým Strategie hospodářského růstu

Řídící skupina:

- Martin Jahn – vedoucí řídicí skupiny
- Karel Havlíček
- Pavel Mertlík
- Daniel Munich
- Jan Švejnar

Expertní týmy

- Petr Zahradník – Garant kapitol Institucionální prostředí a Zdroje Financování
- Hanuš Krejčí – Garant kapitoly Infrastruktura
- Lenka Míková – Garant kapitoly Rozvoj lidských zdrojů
- Marek Blažka – Garant kapitoly Výzkum, Vývoj a Inovace

Integrační tým

- David Hofman – poradce místopředsedy vlády, vedoucí projektu Strategie hospodářského růstu
- Lukáš Texl – vedoucí operativy
- Jiří Andrš
- Eva Brejchová
- Kamila Fialová
- Kateřina Hadravová
- Filip Hájek

Další spoluautoři

- Petr Hájek – přispěvatel legislativa a podnikatelské prostředí (Kapitola 3.1.)
- Eva Klvačová a kolektiv – ČR v EU a světě (Kapitola 1)
- Luboš Lukasík – přispěvatel podpora MSP (Kapitola 3.1.5)
- Roman Pospíšil - editor
- Marek Pražák – editor